P II 204
1848

БИБЛИОТЕКА
Др. Г. Михаиловића
ИЊБИЈ

СРВСКО-ДАЛМАТИНСКИЙ

МАГАЗИНЪ

ЗА ЛѢТО

1848.

FRANZ SUPPAN
BUCHHÄNDLER
IN
ZARA

ФПСр II 35/1848.1 120

ЛЮБИТЕЛЬ

ПРОСВѢШТЕНІЯ

СРБСКО-ДАЛМАТИНСКІЙ

МАГАЗИНЪ

за лѣто

1848

Издао на свѣтъ

ГЕОРГІЙ НИКОЛАСВИЋЪ

Пр. у Дубровнику

тринайста година

У ЗАДРУ

У Књигопечатњи Браће Баттара

Инв. бр. 56.964

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА СРБИЈЕ
У
НОВОМ САДУ

БИБЛИОТЕКА
Dr. Г. Михаиловића

СЛАВНЫЙ, ВАЛЯНЫЙ, ВѢРНЫЙ, ВЕЛИКІЙ,

но

РАЗСѢЯНЫЙ И ПОГАЖЕНЫЙ

НАРОДЕ СРБСКІЙ!

Послушай твою Исторію. Одкако се твое велико Царство на Косову 1389 упропастило, ты си се много разцѣпіо. Єдни смо остали подъ турбаномъ Турскимъ; други смо подпали подъ круну Угарску; єдни подъ круну Аустріянску, други подъ владу Венеціянску, а многи смо найдоцніе побѣгли одъ прогонства подъ круну простране Русіе, особито у време Маріе Терезіе и Венеціански Дуждева. —

Ніе ни то доста было нашымъ непріятельима. Ньіово злобно и завидльиво срце усѣяло є међу насъ и другій раздоръ, како бы се іошь выше у самымъ нашымъ кућама и породицама разцѣпили; єръ єдни смо остали у нашемъ православномъ закону и доданасъ вѣрни, друге су турчили, треће су уніятили. Свакояко настояли су да насъ са землѣ сбришу, и да намъ наше славно **СРБСКО** име затрпаю, као што очевидно

ИЗ КЊИГА
ВРАЋЕ ЈОВАНОВИЋА
У ПАНЧЕВУ.

у свима историјама туђима видимо, да послѣ пропасти Србскога царства ненађе се, тако рећи, ни єданъ болећега срца, ненађе се ни єданъ безпристрастный и правичный списатель, ни Нѣмацъ, ни Италіанацъ, ни Мађаръ, кои бы намъ, кадъ што о нами пише, име Србскога Народа дао, него називаю насъ да смо часъ Рацы (*), часъ Илири, часъ Сервіяни, часъ послѣдователи источне цркве, часъ Грцы несоединѣни, часъ Ришћани, часъ Кршћани, часъ Морлацы, часъ Власи.

И мы исти, — єдни изъ незнанства, као што є простый народъ, кои є свою давнашню Србску славу већь заборавіо; други, кои тобож' штогодъ пишу, одъ страха, да се немилосрднымъ поглавицама незамѣре; трећи угађаюћи политики времена, — име смо наше Србско забацыли, рѣдко спомињали, или ако смо у рукопису и споменули, но строга цензура избрисала га є; па смо се тако и сами много и много поцѣпали, и себе по провинціама у коима жнвимо називали, а томе су се наши непрія-

---

(*) Многи Мађари и Нѣмцы употреблюю ово име као поругателно, и они вальда у своіой плиткой глави мисле, да є то име за ругъ измишлѣно а незнаю да долази одъ кралѣвства Рашкога – *Rascia* – изъ кога смо се понайвыше овамо у Унгарію пресели ли; па онда гдѣкои Нѣмцы почиу као изъ злоће писати Раицы (Raitzen), а Мађари Рацы; а мы упркосъ њима єсмо и остаемо потомцы онога бывшегъ славнога, а садъ упропашћенога кралѣвства Рашкога;и одъ тога се имена нинайманѣ несрамимо.

тельи подмукло смѣяли, и свое завидльиво срце наслаѣивали. Тако смо садъ у данашнѣ време єдни Црногорцы, други Бокельи, трећи Дубровчани, четврти Далматнни, пети Херцеговцы, шести Бошняцы, седми Краишницы, осми Граничари, девети Посавцы, десети Хрвати и Славонцы, єданайсти Сремцы, данайсти Бачвани, тринайсти Банаћани, четнайсти Србіянцы, петнайсти Приморцы, Морачани, Ускоцы и шта я знамъ іошь какви!

Наше име Србъ, Србинъ, Србльинъ, кое мы, кое туѣинцы затрпали смо. Наши непріятельи радовали су се, мислећи да су га сасвимъ утаманули; но ніе истина; преварили су се у своіой намѣри. Ни чію неправду Богъ нетрпи. Име є Србско, истина, покривено и сакривено лежало, али исто као углѣнъ у пепелу; — дође Духъ времена, разнесе пепео, а име Србско засвѣтли се као чисто злато. — Тако є! — Светиня ако ће и выше стотина година подъ земльомъ сакривена лежати, опетъ се появи, и народима на почитанѣ изнесе. Име є Србско Богу драго; имену Србскомъ дивиће се туѣи народи. —

Но ово ако желимо іошь и мы за живота нашега дочекати, треба ово свето име сви, кое самь горе споменуо, да загрлимо, и да се съ ньимъ именуемо. Немоймо мислити, да є што друго Црногорацъ а друго Србіянацъ, да є што друго Херцеговацъ а друго Далматинацъ, да є

што друго Бокель а друго Сремацъ, да є што друго Бошнякъ а друго Банаћанинъ и Бачванинъ. Не, Браћо, немоймо тако мислити. Мы смо сви єдне майке дѣца. Мы смо сви рођена Браћа. Мы смо сви овеяни чисти Срби. Мы сви єднимъ Србскнмъ єзикомъ говоримо. Мы смо сви потомцы онога силнога Цара Душана. — Мы треба єданъ съ другимъ да симпатизирамо, или простіе рећи: кадъ видимо да єданъ страда, нека насъ све срце заболи, или кадъ видимо, да се єданъ у слави подиже, нека намъ є свима нѣгова слава мила и драга.

Послушай Народе мой милый и славный твое заслуге.— Твое су заслуге превелике, као великога и знатнога Народа. За єдне ти има благодарити сва Европа южна и западна; а за друге напонасе царство Аустріанско. Ты си два грозна и найстрашнія непріятеля людска съ твоимъ прсима одбіяо, н цѣло Европейско людство спасавао. А тіи непріятельи єсу: Турчинъ и куга. — Да ніе твое храбре мишице было, Богъ самый зна, ко бы садъ у Бечу, ко ли у Паризу владао? ко бы се по лѣпой Италіи шетао? ко ли бы по Германіи господовао? — Да ніе тебе было, силно бы Туркованѣ у ондашнѣ доба све те землѣ као плахевита рѣка поплавило. Да ніе твои прсію было, грозна бы куга выше пута у оне споменуте, садъ блажене землѣ, продрла, и тисуће тисућа поморила. Ты си као стѣна необорима стояо, и

стоишъ и садъ противъ овы обшты непріятеля; па є ли ти Европа икадъ за то захвалила? Є ли ти поне єданъ благодарный споменъ твомъ СРБСКОМЪ имену у своимъ исторіяма оставила?

Ты си круну Аустріанску и Угарску више пута одъ грабльивы непріятельски руку преотео, ню обдржао, и съ твоіомъ нечувеномъ вѣрности и храбрости прославіо. Твоя се крвь као потокъ лила, и не само сваку стопу землѣ на коіой живишъ, него и на коіой не живишъ, поштрапала. Колнко васъ є, ахъ драга и сладка Браћо изгинуло, докъ сте Унгарску, Сремъ, Бачку и Банатъ одъ Турака очистили? Колико васъ є у Далмаціи по Котару, по Буковицы, око Клиса, по Лики и Крбави подъ землю отишло, чуваюћи и отимаюћи, да ове землѣ Турцыма у руке непадну? Колико ли васъ є любезна Браћо изгинуло у боевима противъ Пруса, противъ Француза, противъ Италіанаца, а све за любовъ Аустріанскогъ царства?

Ты си, храбрый Народе, многимъ Генералима степенъ Маршалства задобіо; ты си многима Ордене са златнымъ ланцыма на вратъ обѣсіо, па ето на жалость по новинама читамъ, да су гдѣкои одъ ньи исти, кои су се съ твоіомъ храбрости прославили, говорили, да се они стиде, што твое солдате подъ своіомъ командомъ имаю!

Сви кои сте изгинули, лака Вамъ земльи-

ца была, и кости вамъ се ваше светиле. А крупна правдолюбива Аустріанска (justitia fundamentum regnorum - recta tueri), коя є досадъ више пута нашымъ заклетымъ непріятельима окружена была, садъ кадъ є конштитуцію и слободу прогласила, умѣће и увиђиће да треба и нашу вѣрность наградити.

Послушай мирный и угледный Народе твое тегобе. Ты си роде мой неизображенъ. — Истина є. — Али то ніе твоя кривица! — И теби є всеблагій Богъ сва душевна и тѣлесна дарованія у истой, ако не и у већой мѣри подаріо, као и другима по свѣту народима; но непріятельи препречише намъ путъ ко изображењу. Гдѣ су ти, Роде мой, ахъ неђу ређи, Србске Философіе и академіе; гдѣ су ти Србске елементарне школе? За твое исте новце теби се Србске школе нису дале држати! Теби се за твое исте новце тежко допуштало цркве зидати!

Ты си досадъ све тегобе ерарiалне као и други поданицы у равной мѣри подносіо; ты си десетинѣ и данке плаћао; ты си границе о своимъ хлѣбу чувао; али ниси све благодати као други поданицы у равной мѣри уживао. Изброй колико си имао, и колико имашъ Фенiшпана, Вицишпана, Солгабирова, колико ли Командирендера, Генерала, колико одъ твога Рода Консіліера и Чиновника имашъ?

Шта ћешъ више? ето недаду ти на гдѣ-

коимъ мѣстима, да се твоимъ именомъ, СРБИНОМЪ, зовешъ!

Ты си Народе миролюбивый и устрплѣный, іошь по нѣкоимъ мѣстима у найвећемъ сужанству. Самъ себи неможешъ да помогнешъ, а другій неће да ти руку помоћи пружи. Ты цвилишъ; ты ванишъ; ты облакшаня себи ишштешъ. Сви виде да ти є тежко; сви чую твое уздисае, али се чине да невиде, и да нечую. Єданъ Богъ, у кога се ты уздашъ, теби ће помоћи. Онъ єдиный, кои те є досадъ уздржавао, да конечно непропаднешъ, показаће ти путъ спасеня. —

Послушай Роде мой разсѣяный! мое совѣте. — Евангеліе говори иштите и добићете; молите и даће вамъ се; куцайте и отвориће вамъ се. Досадъ су вамъ Царска врата была затворена; не да су была царскомъ рукомъ затворена, него су ваши непріятельи предъ вратима стражу чували, и нису васъ унутра пуштали; а садъ су ваши непріятельи растерани; садъ за сваку народню ствaръ предъ Престолъ Царскій припадайте, правицу иштите, и искусићете изобилну милость царску.

Іошь едно. — Своимъ се именомъ Србскимъ унапредъ слободно дичите. То вамъ нико выше закратити неће. Србска имена Вашой дѣчицы на кртенію давайте; лѣпа и мила Србска имена Душанъ, Воинъ, Драгутинъ, Милошъ, Владиміръ, Чедомиль, Любиславъ, Радосавъ; Госпа-

ва, Ружица, Милица, Милена, Любица, Слава, Даница, и пр. и пр. Како дѣцу вашу почнете учити Бога молити, научите га у исто доба, да се и Србиномъ, Србскимъ сыномъ зове. — Любите свакога човѣка као свога ближнѣга, то намъ Спаситель заповѣда; али любите свакога Славянина, кое му драго вѣре био, као свога рођенога брата, то васъ я преклинѣмъ и молимъ. Любовь є основаніе закона, вели Спаситель; любовь ће быти основаніе нашега единства и наше славе.

У Дубровнику на Ђурђевъ данъ 1848.

ГЕОРГІЙ НИКОЛАЄВИЋЬ
Протопресвитеръ.

I.

ДАЛМАЦІА (*)

ОКРУЖІЕ ДУБРОВАЧКО

(CIRCOLO DI RAGUSA)

Дубровачко окружіе има одъ сѣвера Турску область Херцеговину, одъ стране южне море Адріатическо, одъ истока окружіе Которско то єсть Боку, а одъ запада море и предѣлъ Неретванскій.

И съ едне и съ друге стране овогъ дугулястогъ окружія, одъ истока и одъ запада, превукао се чакъ до мора по єданъ узкій дѣлъ землѣ турске, тако, да є цѣла стара Република, а садашнѣ окружіе Дубровачко, одъ подне затворено моремъ, а са свію други страна Турскомъ земльомъ. Источный єзикъ ове турске землѣ, што раставля Дубровачку область одъ Боке зове се Суторина, а западньій

(*) Овай чланакъ изваѣенъ є изъ Црногорске Грлице 1839 но много є прераѣенъ.

зове се Клекъ, и свакій заузима око три италіанске милѣ простора. — Одъ Суторина па до Клека има уздужъ около 50 итал. миля. Но у той дужини неброи се Пелѣшацъ ни Корчула; еръ одпређе Корчула припадала е Венеціанской Далмаціи, а подъ садашньомъ Аустріанскомъ владомъ придружена е окружію Дубровачкомъ. Дубровчани боећи се Венеціана, кои су на нѣи увѣкъ завидљивимъ окомъ погледали, нису имали радо са своимъ подмуклимъ непріятељемъ граничити, уступе дакле своевольно Турцыма, на кое су се поузданіе ослонити могли, она два тѣснаца землѣ, само да имъ Венеціани ни одкуда по суву у нѣову землю ући немогу. Французи нису много на ове заграде Турске мотрили; они су преко обадва тѣснаца и тамо и амо прелазили, а шта выше и путъ широкій, докъ су у Далмаціи стояли, безъ питати и чекати одобреня, себи прокрчили.

РАЗДѢЛЕНѢ.

Окружіе Дубровничко има подъ собомъ петъ Претура: Дубровникъ, Цавтатъ, Слано (унапредъ Стонъ) Пелѣшацъ и Корчулу. У цѣломъ овомъ простору землѣ нема него два града. Дубровникъ и Корчула, и двѣ вароши Цавтатъ и Стонъ, но обадве зидомъ ограђене.

ИСТОРІА.

Дубровникъ є быо єдна мала Република, коя є збогъ свога богатства и паметна владаня далекомъ свѣту позната была. Французи выше издаіомъ исты властела, неголи силомъ оружія свога дођу у Дубровникъ 15/27 Маіа 1806, и съ Декретомъ Наполеоновимъ одъ 31 Ian. 1808 укине се после хиляду година Републиканско владанѣ. Дубровачка Република, коя се у найбурнія времена умѣла уздржати, може се сматраги као єданъ драгій каменъ у Славенской исторіи. Године 1814 Маіа 30 кадъ є миръ у Паризу заключенъ, Дубровникъ припадне Аустріанскомъ царству, и садъ подъ њимъ стои као єдно окружіе Далматинскогъ Губерніума.

Године 589 пре Христа досели се овдѣ у околину изъ Пелопонеза єдна Грчка колоніа, и оснуе градъ Епидавръ, данашнiй Цавтатъ (Ragusa vecchia). Године 395 послѣ Христа подпадне Епидавръ съ другима Римско-илирическима провинціама подъ Цариградску владу. Доцніе около 150 година увале се у Далмацію Славяни. Ови, а найвыше онда познати наши Неретванцы, у договору съ Африканскимъ Сарацинима разоре Епидавръ. Граћани, кои су живи остали разбѣгну се, и начине куће по дубрави, и на єдномъ маломъ школьицу, гди є данашнiй Дубровникъ, у кои се послѣ почну насе-

ИЗ КЊИГА
БРАЋЕ ЈОВАНОВИЋА
У ПАНЧЕВУ.

лявати Србльи, и осную правый градъ, и репу-
бликанску аристократическу владу. На истый
начинъ основали су бѣгунцы Аквилейски слав-
ну и єдинствену у свѣту Венецію. Но снага
Наполеонова, коя є савъ свѣтъ потресла, уни-
штила є и Венеціанску и Дубровачку Репу-
блику.

Черва, Дубровачкій Историографъ пише,
да Дубровчани до год. 1050 нису имали выше
землѣ, него одъ св. Іакова до Дебеле међе,
то єсть милю и по у све. Остало мало помало
добивали су или не поклонъ, или за новце, као
Конавле, Жупу, Приморіе, Млѣтъ, Ластово,
и проч, а све одъ Српски и Босански Царева,
кралѣва и войвода. Дубровникъ є бьо Венеціа-
нима трнъ у очима, и ови су увѣкъ настояли,
како ће ону малу Републику упропастити; но
Дубровчани съ тимъ єдинствено могли су се
спасти, што су се онда силномъ Турскомъ цар-
ству подъ покровителство предали. Види се да
су стари Дубровчани превећь паметни и мудри
людн были, кадъ су умѣли свою малу Репу-
блику између два силна сусѣда, то есть између
Турскогъ полумѣсеца и Венеціанскогъ лава, чи-
таву хиляду година независно уздржати. Ду-
бровникъ є плаћао нѣкій малый данакъ Срб-
скимъ царевима, а послѣ пропасти Српске, пла-
ћао є Турцыма, испрва мало, по 1500 златны
дуката, а доцніе све выше, найпослѣ по 12,000
цекина на годину, а то због тога, што су

Дубровчани многе отмѣне Србске и Грчке породице, кое су одъ зла Турскога бѣгале, у свой градъ примали.

Ђурађъ Бранковиħь, Деспотъ Србскій, желеħи спасти се одъ Амурата цара Турскога, добѣгое год. 1440 са своимъ великимъ богатствомъ у Дубровникъ. Амуратъ то дозна, и навали искати га одъ Дубровчана, претеħи имъ, ако му га непредаду жива или мртва, да ħе разорити Дубровникъ. Сенатъ, уважаваюħи право гостолюбія, што е свима Славенима своиствено, пропустя Бранковиħа у Скрадиниъ, одкуда затимъ преħе у Унгарію. Овомъ рѣдкомъ гостолюбію чудіо се и самъ пстый силный и страшный Амуратъ, а Исторіа неможе да неокива у звѣзде такову државу, коя тако свето држи свою задану рѣчь и задану вѣру. Осимъ тога и славне фамиліе Грчке, као Лазкариса, Комнена, Палеолога, Кантакузена, и друге, кадъ су морале оставити свое отечество, коимъ су савладали Турцы (1453), дочекане су такоħеръ съ великимъ гостолюбіемъ у Дубровнику. Сбогъ овога гостолюбіа све су Христіанске Државе благонаклоне быле малой Опħини Дубровачкой, а Турцы су нмъ за свакій оваковый и подобный случай све веħій данакъ налагали, тако, да по Барону Хамеру, кои е исторію Турскога царства списао, овай данакъ скакао е одъ 1500 цекина на 3000. на 8000. на 10,000 и найпослѣ на 12,000 Венеціански це-

кина. Но послѣ мира у Пожаревцу заключеногъ овай данакъ ништа друго ніе было, но празно име,

Кадъ Французи 1796 и 1797 завладаю Іонические острове, Дубровчани се препадну за себе и за свою будућность, еръ су знали, да кадъ се кућа у сусѣдству запали, треба се бояти за свою. И доиста ови нови гости пошлю у Дубровникъ свога комисара съ два воена брода, кои съ брецаюћимъ гласомъ заиште одъ Сената, тобожъ у заямъ, еданъ миліонъ новаца. Дубровчани чуюћи нѣгову претню, изброе оноликo, колико су имали, а о враћаню ни спомена ніе было. На тай начинъ каса Опћинска остане сасвимъ празна; а да бы се той несрећи помогло, Сенатъ заповѣди, да свака кућа мора купити у градскомъ магазину по нѣколико мѣра соли. То є дало повода, да се Конавляни године 1798 побуне. Сенатъ преко свога Аћента у Бечу, заиште 2000 войника у помоћь одъ Аустріанскогъ Двора, да узбунѣне Конавляне утиша. Дворъ нареди, да одма изъ Котора подъ Генераломъ Бради 1200 войника машираю путъ Дубровника; а кадъ Конавляни оволику войску опазе, смире се тога часа.

Настане и невольна 1806 година. Войска Француска по сили Пожунскога мира 14/26 Дек. 1805 уђе у Далмацію, као у свою область. Тадъ Руси, кои су се у то доба у Крфу са своимъ военыма бродовима налазили, пошлю

єдну Флотилю (нѣколико бродова) у каналъ Которскій; и текъ што Аустріанцы изъ Котора и изъ канала подъ своимъ Генераломъ Бianки изиђу, заузму они сва тврђа мѣста по Бокама' Република Дубровачка, коя є на питанѣ Русскога Комисара одговорила, да нити ће Русе ни Французе у свой градъ пуштати, позове потайно брже болѣ Француског. Генерала Лористона, кои подъ видомъ, као да иде преко Дубровника у Которъ, да оданде Русе протера, ували се у Дубровникъ съ 3000 людій 15/27 Maia 1806 и премда є Сенату писмено обећавао, да се онъ ни найманѣ у иьiове Опћинске послове пртити неће, заузме са своiомъ войскомъ и градъ и све тврдинѣ, и ово є быо одсудный часъ упропашћеня Републике Дубровачке, комъ су сами криви.

Руси изъ Бока упуте се на Дубровникъ. Узъ ньи пристану и Бокельи и Црногорцы, па затимъ придруже имъ се и сами Конавляни, у све око 10.000 воиске. Iуниа 17 укажу се предъ Дубровникомъ, и поставе таборъ на брду Срђу, исподъ кога лежи градъ. Но то имъ є ласно было учинити, єръ онда ове садашнѣ тврдинѣ на брду Срђу ніе было, да имъ смета. Руски бродови стану између св. Iакова и Локрума. И ако є Лористонъ имао около 4000 войника, ніе могао забранити, да непріятельи лѣпо предграђіе Пиле непоробе, и да куће непопале, што се предъ нѣговымъ собственымъ очима догађа-

ло. Утолико летиле су кумбаре са Срђа и са Орсуле у градъ. — Цавтатъ, Жупа, Гружъ, Рѣка, Затонъ, Орашацъ, Слано исту су судбину претрпили. Кодъ Стона побію се двѣ войске, и надячаю Французи. Црногорцы и Конавляни нису могли по островима робити и палити, єръ су имъ исти њіови союзницы Руси забрањивали тамо прелазити. Год. 1806 Іул. 6 кадъ є Дубровникъ у найвећой невольи био, укаже се Генералъ Молиторъ съ войскомъ, кои є граду у помоћъ долазіо, и преко Турске землѣ безъ ичіега питаня прешао. Руси опазивши то, повуку се натрагъ у Гружъ, укрцаю се у свое бродове, и одєдре путъ Новога у Каналъ Которскій, а Црногорцы и Бокельи сувимъ повуку се такођеръ у Новый.

Дубровникъ одъ єдне неволѣ избави се, но у другу много већу стропошта се. Декретомъ цара Францускогъ одъ 31 Ian. 1808 као што смо споменули, уништена є сасвимъ, а другимъ Декретомъ одъ 31 Окт. 1809 Дубровникъ и сва Далмаціа прилюблѣна є новомъ кралѣвству Илиріе. То є тако траяло до 17/29 Ian. 1814 кадъ є Дубровникъ отворіо врата Аустріанской войски, предъ коіомъ є заповѣдао Србинъ Генералъ Милутиновиѣь, и одъ тога времена Дубровачкій предѣлъ съ островомъ Корчуломъ саставля єдно окружіе Далмаціе. Обширніа извѣстія о боевима по Боки и око Дубровника одъ 1806 до 1814 налазе се описана у Црногорской Грлицы 1837 и 1838.

УСТАВЪ (Конституція).

Правленіе Дубровачке Републике было є Аристократическо, у комъ су сама господа владала, и дѣлило се на три совѣта. Первый Совѣтъ звао се великo вѣће, у комъ сумогла сѣдити сва Властела, кои су навршили 18 година, и свое име найпре у єданъ Протоколъ, кои се звао Зрцало, записали. Овай Совѣтъ быо є врховный судъ, имао є законодателну власть, и поставляо є чиновнике. Членови великога вѣћа скупляли су се сваке године 15 Декем. да вышиномъ гласова изберу нове, или потврде старе чиновнике за идућу годину; а 25 дана свакога мѣсеца купили су се, да наименую новога Кнеза или Ректора.

Другій Совѣтъ быо є Сенатъ, у комъ су броилн се 43 Сенатора кои су се звали Прегати, и свакій одъ овы морао є имати 40 година. Сенатъ є предлагао своя заключенія великомъ Вѣћу; быо є такођеръ апелаціоналный судъ цивилны парница, и имао є пространу власть; онъ є налагао данке и царине; слао є посланике и министре странымъ Дворовима; обявлывао є войну, и уговарао миръ.

Трећій Совѣтъ звао се мало Вѣће, у комъ є засѣдавало седамъ членова, и осмый Кнезъ. Овай Совѣтъ имао є испунителну власть, и нѣгова є дужность была извршити законе Сената, писати писма туђимъ Дворовима, и Суд-

цыма по своіой Држави. Свако оваково писмо было е утврђено печатомъ Опћинскимъ, и подписано слѣдующимъ рѣчима: Кнезъ и Властеле Опћине Дубровачке. Овомъ Совѣту принадлежало е и то, да преслуша тужбу други маньи судова, да прима на публичну аудіенцію иностране посланике, да пресуди све парнице политическе, грађанске и криминалне одъ манѣ важности. Званіе членова малога Вѣћа траяло е само годину дана.

Кнезъ (Ректоръ) быо е глава све Републике, и меняо се до 1204 сваке године, а послѣ тога свакога мѣсеца, као што смо напоменули. За ово време нѣгова владаня морао е сѣдити са своіомъ фамиліомъ у Опћинскомъ Двору, изъ кога ніе могао излазити, већь кадъ бы кавъ светчаный данъ изискивао, да се и онъ прикаже. Кодъ нѣга су се чували ключи одъ града, печати и писма одъ велике важности. Онъ е имао власть сазвати велико Віеће и Прегатъ, па имъ предложити стваръ, о коіой требало е да се што посавѣтую; но онъ истый ніе имао него само еданъ гласъ (вотумъ), као и сви други членови Совѣта, премда е могао и самъ у своимъ Двору пресудити о каквой малой суми новаца, кадъ бы му ко на тужбу дошао. Кнезъ е носіо плаштъ (табаръ, кабаницу) одъ црвеноga дамаска, а преко лѣвогъ рамена штолу, (на подобіе ђаконскогъ орара, или као што садъ носе ађутанти), одъ црне кадифе, знакъ врховне

власти, а сви остали Вѣћници и маньи чиновници носили су црне плаштове, и дуге кудраве власулѣ (мртве косе, перуке). Ово особено олѣло укинуло се 1808 године.

У сва већа и отличнія званія постављала су се увѣкъ Властела, а у маня и незнатна грађани. Сви су готово служили безъ плате, само за едну честь, изузимаюћи Конте и Капетане, о кояма ћемо садъ говорити.

Дубровачка Република дѣлила се на осамь Кнежевина (контіа) и три капеланіе. Кнежевине су быле: Конавлѣ, Жупа, Нове землѣ (Слано), Раатъ (Стонъ), и острови: Ластово, Млѣтъ, Шипанъ и Лопудъ; а капетаніе: Цавтатъ, Яньина и Пелѣшацъ. У свакой контіи и капетаніи заповѣдао е по еданъ властелинъ Дубровачкій, и свакій имао е свою малу плату. Они су могли пресуђивати парнице цивилне и криминалне; но незадовольни моглису апелирати у Дубровникъ. Савъ трошакъ државный износіо е на годину 17,000 дуката златны, рачунаюћи у данашнѣ време дукатъ 4. Фл. 30 кр.

Савъ народъ Републике быо е раздѣленъ на четири класе: 1. Свештенство; ови су имали свога Архіепископа, когъ е Сенатъ бирао, а Папа потврђивао и у Риму посвештавао. Овай у послѣднѣмъ столѣтію по законима ніе смѣо изабранъ быти одъ породице властеовске, него одъ грађанске или пучке; но сви нѣгови Канонницы морали су быти Властела. 2. Пучани; овамо су

принадлежали они, кои су какву заслугу своме отечеству учинили. 3. Грађани и селяни; овамо су убројавали се трговцы, поморцы, занатлїе и евреи. 4. Кмети; станѣ ове класе было е жалостно и тужно; они су были као робови свои господара, и нису могли свое собствене землѣ имати; давали су пакъ своимъ господарима осимъ жита, уля и вина, сувыше у гдѣкое празднике кокошїю, яя, яганяца, козлића и пр. — Класу властеовску или благородну, као пету овдѣ неспоминѣмъ.

Република имала е свой штатутъ и свой законикъ собственый на латинскомъ езику. Адвокати и ако су могли быти одъ сваке класе народа, нису были него само Властела, єръ одъ другога реда нико ніе хтѣо жертвовати се да учи права. Свака парница, нека бы найзамршенія была, морала се у годину дана свршити.

У Дубровнику было є одпређе много Властела, кои су у великомъ богатству живили. Нѣшто жестока куга 1465 и 1527, а нѣшто страховитый землѣпотресъ 1667 сатрли су многе фамиліе.

КНЬИЖЕСТВО.

О Литератури и о Списательима Дубровачкима говорено е доста у Магазинима за 1838 1839, 1840, 1841 и 1842 годину.

ШКОЛЕ.

Школе у граду цвѣтале су врло добро. Граматикалне класе на латинскомъ єзику учила є младежь кодъ мирски Свештеника, а Реторику, Поезію и Философію преподавали су најпре учени Италіанцы, потомъ до 1772 Єзуити, а послѣ њи Піаристе. Но што се тиче селяка, Република ніе се нимало бринула о њиномъ образованю, напротивъ радила є, као и Венеціанска, да остану свагда неуки. Садъ су у свакой Парохіи по селима мале школе заведене, а у граду Дубровнику имаю четири нормалне класе за мужкиће, двѣ класе за дѣвойчице, у коима се notabene преподава италіанскій єзикъ, єданъ Гимназіумъ, и одъ године 1846 философія.

Србска школа у Дубровнику постои, одкако є Учредникъ Магазина постао Парохомъ у истомъ граду 1834 кою є при свима бывшимъ препятствіяма ревностно за любовь свога рода обдржавао, и дѣчицу Србски читати, писати, Бога молити, Катихизису, и Исторіи старога и новога завѣта, све до данасъ обучавао.

ЄЗИКЪ.

Дубровникъ є єдинственый градъ у Далмаціи, у комъ сви жительи свой правый Србскій єзикъ говоре. За єднога дакле роѣенога

Дубровчанина италіанскій є єзикъ, туђъ єзикъ, што дѣте текъ у школама починѣ учити. Но и овай Србскій єзикъ премного е съиталіанскимъ рѣчима измѣшанъ тако, да кадъ бы єданъ Србіянацъ или Унгарскій Србинъ чуо Дубровачкогъ Властели-на Србски говорити, небы га могао разумѣти. Послѣ паденія Србскогъ царства, латиштина и италіанштина превлада у Дубровнику, и Сенатъ године 1472 изда законъ, да се у Сенатскимъ дѣлима неупотреблява Славенскій єзикъ, него Латинскій Дубровчкій! а дотле су се служили и Србскимъ єзикомъ, као што Дипломе свѣдоче. Садъ ни у Дубровнику, ни у цѣлой Далмаціи нема ни єдне катедре Славенскога єзика; шта выше ни едне честите Граматике, изъ кое бы туђинацъ єзикъ научити могао. А има насъ преко 300,000 Славенскогъ порекла у Далмаціи, па заръ хоћемо съ прекрштенымъ рукама да допустимо, да се нашъ єзикъ искорени, и да италіанскій владу заузме. Мађари толико се година копрцаше, докъ найпослѣ парницу недобише, да се своимъ єзикомъ служе; Немцы то исто одъ милости царске получише; Рвати упиню се на свакій начинъ, да и они то право задобію; само мы Далматини дремамо, и равнодушно гледимо, да намъ є єзикъ забаченъ; или вальда чекамо, да насъ ко понуди, хоћемо ли се нашимъ єзикомъ у явнымъ дѣлима служити? — Зайста оволика нехайность за наше собствене ствари нимало предъ туђимъ людима чести недоноси.

ВѢРА.

По свему окружію Дубровачкомъ жительи исповѣдаю Римокатоличку вѣру; само у граду Дубровнику налази се до близу 400 душа православнога исповѣданія, кои су се изъ Херцеговине и Босне населили, и нѣколико Евреа. Бивша Република іошь у XIV вѣку издала є єданъ законъ, съ коимъ е было забранѣно Христіанима когъ му драго другога вѣроисповѣданія у Дубровачкой Држави живити: и овай строгій, и на честь Дубровачкой Републики неслужећій законъ имао е свою силу до самога нѣнога паденія подъ власть Француску. Св. Франо одъ Асисій, установитель реда Францишканскогъ, кадъ е у Дубровнику 1220 быо, рекао є, да ће Република дотле здрава и читава постояти, докле Акатолике међу се непусти; што е доцніе и св. Іаковъ одъ Марке насредъ цркве Дубровачке повторіо. Па Дубровчани држећи се овога пророчества, зато су толико много заклети непріятельи туђимъ вѣроисповѣданіяма были, а и садъ се іошь она жица повлачи.

Покойный Архімандритъ Зелићь у своме житію стр. 561-563 каже, да су Дубровчани найпре были сынови православне источне цркве, па да су по времену одънѣ одступили, и саєдинили се съ Римскомъ. Но Апендини, дабогме као Піариста, напротивъ тога вели, да су Дубровчани одма съ почетка были Римске

вѣре, признае пакъ и самъ, да су Србльи по Конавлима, по Жупи, по дугачкомъ Раату, по Млѣту, и по другимъ мѣстима, како є кое подъ власть Дубровачку подпадало, сви у Римску вѣру обраћени, и да су калуђери наши изъ Стона у свету Гору оправлѣни. Нека се слобода говореня и писаня іошь болѣ утврди, наћемо онда обширніе о томъ говорити.

ЖИТЕЛЬИ.

Дубровчани су, изузимаюћи у граду нѣколико населѣни Италіанаца, све сами чисти Славяни, кои говоре и у граду, и изванъ града по селима, Србскимъ Херцеговачкимъ нарѣчіемъ. Дубровчани имаю свою собствену стару съ латинскимъ писменима ортографію, сасвимъ наликъ на италіанску, и далеко различну одъ нове Рватске, кою бы већь еданпутъ, као за друге Славяне претежку, требало да одбаце. Дубровчанина простогъ кадъ слушашъ говорити, ласно га можешъ разумѣти, али кадъ нѣгове саставке, особито изъ новіега времена, читашъ, као што су на примѣръ Фериһеве причице у овомъ Магазину штампане, морашъ повише пута на исте рѣчи навраћати се, докъ имъ смисалъ докучишъ. Изъ чега се види, да су люди свойство свога єзика сасвимъ изгубили и забацили, а по италіаншгини и латиншгини повели се.

Дубровачки населяци имаю више образованя и побожности, неголи селяцы Далматински, а изъ тога се познае, да се Република Дубровачка више за свое поданике старала, неголи Млѣтачка за свое, не са школама, но помоћу изображеногъ Свештенства, и сотимъ, што ій е много на мору са своимъ бродовима слала. Одпреће нити су се овуда догађала убиства, нити су се чуле псовке, нити су се виђале явне грѣшнице; но садъ како се времена промѣнюю, те добродѣтельи напрешитимъ коракомъ починю исчезавати, а свака распуштеность и безочанство увлачити се. Уобште узимаюћи, Дубровчани су много валаніи, слѣдовательно и богатіи, неголи Далматини. Люди су виђени зрачни, лѣпи, яки, високи, изузимаюћи островъ Млѣтъ, на комъ су жителъи обично омаленогъ и среднѣгъ узраста.

НОШЊА.

Отмѣнія челядъ облаче се, као обично свуда по Европи, у узане хальине, селяцы пакъ и островляни имаю велику разлику. Тако напримѣръ: Жупляни и Жупке имаю за себе особито одѣло; Конавляни и Конавоке сасвимъ другоячіе; Приморци, Млѣћани, Ластовляни опетъ другоячіе. Сасвимъ у очи упада ношиво жена на Челѣшцу (Sabioncello). Населяцы око Дубровника носе се исто као Херцеговачки и

Босанскы трговцы. Свакомъ є на глави црвеный фесъ, кодъ гдѣкои шаломъ обвіенъ; хальине су имъ широке. У праздникъ опасани су лѣпимъ поясомъ, за коимъ є задѣвенъ свакій данъ малый, а кадкадъ и великій дугачкій ножъ, често пута, особито у сватовима, и мале пушке (пиштольи) сребромъ оковане. Кадъ су велики праздницы обуку се многи у хальине златомъ извезене, а преко рамена пребаце црвеный или бѣлый шалъ одъ вуне фине или деблѣ, како ко може.

ТРГОВИНА.

Прећашня трговина подъ Републикомъ цвѣтала є надалеко. Дубровчани имали су своє магазине по Србіи, Молдавіи, Валахіи, а моремъ допирали су по свима Европейскимъ Државама. Угодини 1450 ова мала Република брояла є три стотине свои собствени трговачки бродова; но ови нису сви за себе трговали него и туђе трговине, као Италіанаца и Шпаньолаца, преносили подъ наямъ, и сотиме силне новце добивали. Ако є и чія застава (бандіера, барякъ) у ратно доба была у опасности, Дубровачка є посвуда была слободна, зашто на ову малу државицу нитъ є пріятель, нитъ є непріятель што подозрѣвао.

За време Ђурђа Бранковића Србскога Деспота Дубровчани закупе одъ њега Сребриначке и Новобрдске рудокопнѣ злата и сребра, и онъ

ништа віе маріо, што други изъ нѣгове землѣ вуку неброено благо.

Трговине Дубровачке нису быле многостручне, али су быле важне. Коже говеђе, биволске, лисичіе, восакъ, вуна, свила и свита (чоя), то су были єспапи, съ коима су они трговину водиля. Тргованѣ са златомъ и сребромъ прекинуло се сасвимъ одкако су Турцы станили се у Србіи.

Садашня трговина, коя се готово сва налази у рукама Србаля православнога закона, доста е прилична, премда се готово само съ Босномъ и Херцеговиномъ води, одкуда долазе обично: Коже свакояке, восакъ, вуна, гвожђе, и шилѣ се све у Тріестъ, Венецію или Якинъ, и чибуцы за Александрію; а изъ Тріеста доноси се кафа, шеќеръ, пириначъ, сапунъ, олово, стакло, папиръ, свита, памукъ и свакояке друге манифактуре. И одъ ове све робе понайвећій дѣо пролази у Босну и Херцеговину. Сва ова трговина, што изъ Турске преко Плоча у Дубровникъ улази, износи око 300,000 фл. сребра на годину, а она што се преко Дубровника у Турску уноси, цѣни се око по миліона.

Найрадіе су стари Дубровчани давали свое бродове Шпаньолима подъ наямъ, єръ су имъ ови найболѣ плаћали. Одъ 40 велики ньіовы бродова, што є 1581 Филипъ II. быо наймio да завлада Португаліомъ, већа часть пропала є одъ буре у пристаништу Лисбонскомъ. Одъ 1584

до 1654 налазило се у Шпаньской служби 300 приватны бродова Дубровачки, одъ кои 178 пропало є особито онда, кадъ є потученъ непобѣдимый флотъ. Но кои су се бродови враћали своіой кући здрави доносили су велико благо, тако да су и слуге и службенице Дубровачке богате быле.

После великога землѣпотреса 1667, трговина по суху прекине се сасвимъ, а одъ бродова остане само нѣколико трабакула, кое за по вѣка и выше нису извиривале изванъ Адріатическогъ мора.

Ожививши по времену опетъ трговина по суху, Дубровчани започну начинятн велике бродове, кои су се особито умножили, кадъ су Енглези и Шпаньолцы због Гибралтара ратъ водили. Непрестане войне између Француза и Енглеза іошь су болѣ подпомогле Дубровачко морепловенѣ, єръ ньіовъ барякъ, као неутралный, свакъ є тражіо и поштовао.

Мала Држава Дубровачка у послѣднѣмъ времену свое пропасти, брояла є и опетъ 360 велики бродова, съ 4000 поморца; а по одлазку Француза ніе остало вего 10 бродова.

Наравно кадъ су пропали бродови и по мору єдренѣ, пропало е и благостанѣ народа, а особито грађана; многе фамилие пале су изъ најболѣга цвѣтућега станя у највећу неволю. Туга човѣка обузима, кадъ очима своима види, да многи вѣшти стари поморцы и капетани, на-

мѣсто да у старости уживаю, претрпивши и надячавши у младости тисућу жестоки на мору бура, данась су више угнѣчени сиротињомъ неголи бременомъ година. Одъ иѣкога времена народъ опеть починѣ залѣчивати старе ране, особито средня класа напредуе. Число бродова већи и маньи знатно умножава се.

Не малу користь принео є Дубровнику и лазаретъ у Лападу кодъ Гружа, кои се 1833 отворіо, єръ сви велики бродови упућени изъ Црнога мора за Тріестъ и Венецію волію се у Гружъ свратити, и ту прописану карантину съ маньимъ трошкомъ одстояти, неголи у речене градове на веће трошкове ићи.

У Дубровнику имаю Консулати Рускій, Грчкій, Енглескій (престао 1834) Наполитанскій и Папинъ.

ФАБРИКЕ.

У XV. XVI. и XVII. вѣку пре велике трешнѣ, Дубровачка Република имала є различнѐ фабрике. Петаръ Пинтела Флорентинацъ 1490 започео є направляти свиту, за коју є добављана вуна танка изъ Барбаріе. Кажу да є ова фабрика тако напредна и проглашена была, да є єданъ краль Францускій заискао одъ Сената нѣколико у овомъ занату вѣшти людіи, и да му ій є Сенатъ дао. Никола Лукарій, властелинъ Дубровачкій пренео є 1530 изъ Тош-

кане занатъ ткати свилене матерiе; одма затимъ заведене су фабрике, гдѣ се речена свита (чоя) и свила мастила.

Была є такоѣеръ и кузница, коя є траяла све до пропасти Републике. У ньой су се и за касу и за приватне люде осимъ други сребрни новаца ковали тако названи вижлини, кои су съ великомъ користи пролазили по свой Турской, Европейской и Азiатской.

Пилари и Ластовляни пуштали су се съ великимъ числомъ бродиѣа не само по Адрiатическомъ мору, него и по Архипелагу у ловъ кораля, у чему су добро успѣвали. Саливали су се такоѣеръ и топови за градъ и за бродове. Были су и фабрике стакла, барута и воска, и на разним мѣстима направляли су се бродови.

Садъ се само у Тружу начиняю велики, но зайста добри и якн бродови. У Дубровнику има знатна фабрика одъ ѣебета, коя се по цѣлой Далмацiи и Бокама разносе и добро продаю. Има такоѣеръ знатна фабрика одъ масти, у коiой се силна раша, шалови и појасови, што се све у Дубровнику отка, масти (боядише). Фабрике одъ воска и сапуна садъ су незнатне, оне пакъ одъ топлѣня лоя, кои се по Трiесту добро тражи, цвѣтаю. — Кончаваю се врло добро коже овчiе и козiе за кордована. Многе жене ткаю кордуниће, свилене убрусце одъ носа, и плету свилене и вунене фине блѣчве, што се продава по Далмацiи.

Велика користь добива се одъ риболова, и може се на годину око 3000 барила сланы сардела продати изванъ Окружія. У Стону направљя се морска со за ерариумъ, и продае се у Турску,

ЗЕМЛЯ И ПРОИЗВОДИ.

Тврда земля окружія Дубровачкога съ полуостровомъ Пелѣшцомъ и съ петъ населѣны острова пуна є голы брда и живца камена, слѣдователно осимъ лозе и маслине тежко се што на њой обрађивати може. И Млѣтъ є яко брдовитъ, али има и лѣпы равница и шума, премда ене съ високимъ дубовима. Боля є земля на острову Корчули, кои є обрађенъ и покривенъ прорѣђенымъ шумама, у коима се сѣку дрва за направлянѣ малы бродиња. Дрва за огань возе се изъ Корчуле не само за Дубровничкъ и Сплѣтъ, него се преносе чакъ у Задаръ, Якинъ и Млѣтке, и продаваю се на кантаръ, што ће многима Читательима чудновато се чинити, а не на хватъ; то єсть, мѣра одъ 55 ока зове се єданъ кантаръ и плаћа се одъ 14 до 20 кр. среб.

Будући да є земля, као што смо спомену-ли, не само брдовита него и каменита, дакле разумѣсе по себи да є мршава и да нема паше, слѣдователно мало ее што може рећи о земљѣдѣланю, а іошь манѣ о скотоводству. Површина

ИЗ КЊИГА
БРАЋЕ ЈОВАНОВИЋА
У ПАНЧЕВУ.

землѣ, на коіой се жито сеяти може, неизноси више у цѣломъ Дубровачкомъ окружію него 11,952 ютра, а сѣнокоса нема него 24 ютра, зато у свако доба сѣно се продае по 2 кр. ср. една ока.

Кадъ лоза у средню руку роди може се рачунати вина на 70,000 барила, но и одъ нѣга се три четвртине потроши у мѣсту. Винія су превеѣь добра, али штета што нема хладны подрума, и тако никадъ у бачвама прегодиштити немогу. Залуду ћешъ овуда тражити вина стара одъ три одъ четири године, изузпмаюћи она, што се у мале ботилѣ разлію. Дубровачка Малвасіа на гласу є; но да се настои могле бы се овдѣ и Француске, Португалске и Шпанеке изабране винове лозе пресадити.

Родъ уля рачуна се да може на год. 5000 барила изнети, одъ кога само 2000 продава се изванъ окружія. Одъ све Далмаціе найболѣ е улѣ (зейтинъ) Дубровачко.

Жита неможе више родити, него колико є народу доста за 3-4 мѣсеца, а остало добавля се изъ Црнога Мора и изъ Италіе. Меса, масла, сира єдва може быти, колико треба жительима за нѣлолико мѣсецы, а што недостае, то се купуе понайвыше изъ Херцеговине. Стадо є овдѣ много прѣнебрегнуто; овце су превеѣь шкодльиве за маслине, зато се вальда и недрже. Но око свиле и свилены буба много се настои, и сваке године више.

Да има воћа, и доста и лѣпа, то показује и само мѣстоположенѣ Дубровачкогъ окружія у питомой южной приморской клими. Доста є да напоменемо, да се подъ ведримъ небомъ раћаю Индіанске смокве, наранче и лимунови, и да цвѣта, премда нераћа, пома (Финнково дрво).

Рибе лови се доста, као што є на примѣръ: цыполъ, локарда, врнутъ, паламида, зубатацъ, бранцынъ, тригля, товаръ, листъ, сардела, сопа, иглица, буква, црнель, уклятъ, млѣко, оботница, сипа, олиганъ, ястогъ (ракъ) и т. д.

Вредно є споменути, да се налази дивльи паса, кои су се препитомили на острову Шипану, Корчули и Млѣту, и на полуострову Пелѣшцу.

ДАНАКЪ.

Окружіе Дубровничко и Которско, одкако є подпало подъ Аустріанску владу, было є изъ особитога великодушія царскога ослобоћено одъ свакога законитога данка, едно због тога, што су превелике штете у Француском рату претрпили, а друго вальда и због тога, да имъ небы, особито Дубровчанима, ново владанѣ одма изъ почетка тежко пало. Но по смрти покойнога Императора Франца I. одма године 1841 почели су найпре плаћати кућарину, то есть данакъ на

куће десетъ по сто; на године 1842 и десетакъ одъ свега, затимъ наметъ на бутиге (дућане) трговачке, занатлиске, и пивичке, осимъ Догане и карте булате (Stewzel), што є за овай ненавикнутый народъ и за ове нородне землѣ превећъ тежко.

ГЛАВНІЯ МѢСТА.

I. Дубровникъ (Ragusa) лежи измећу 42° 38' 18" мирине, и 15° 46' 39" степена дужине. Удалћнъ є одъ Задра южноисточно 160 миля итал; одъ Барлета у Наполитанской преко мора сѣвероисточно 114 миля, а одъ Крћа сѣверозападно около 200 миля. Ово име Рагуза нѣки доводе одъ Грчке рѣчи лаџ (стѣна), и одъ Славенске лавп, єръ у престаро доба истый градъ звао се Лауза, Лабучеда, Рауза, а послѣ Рагуза. Градъ лежи исподъ стрменога и голога брда Срћа, піаца му є посредъ среде у лѣпой равницы, а обадве стране одъ сѣвера и одъ подне узбрдите. Утврћенъ є по старомъ италіанскомъ начину; опасанъ єсавъ унаоколо тврдимъ зидомъ съ якимъ кулама, и одъ сува сувыше съ єднимъ дубокимъ обкопомъ. Измећу свію кула у зиду градскомъ найвиша є Минчета у сѣверозападной страни, тако названа, што єню фамиліа Минчетића на свое трошкове сазидала. Одъ мора е градскій зидъ подигнутъ на лютымъ

стрменымъ стѣнама, о кое се ва́лови морски, кадъ се море бурнимъ южнимъ и южнозападнимъ вѣтромъ узколеба и узавре, немилице и жестоко съ найвећимъ пѣнушенѣмъ разбіяю. Многи, особито иностранцы при овакимъ догађаима искупе се као на чудо край мора на Пиле, и ово страховито позориште морско уживаю. На западной страни одъ града, не далѣ одъ єднога пушкомета, лежи на єдной кршовитой стѣни, коя є са три стране моремъ обколѣна, яка тврдиня Ловренацъ, а на источной страни града друга подобна тврдиня Леверинъ, коя є 1539 довршена, и у коіой су пре нѣколико година учињене касарне за войнике. Спрамъ нѣ є преко малогъ пристаништа трећа яка тврдиня, што се зове Мулъ. Учињене су зайста све тврдо одъ тесанога камена и съ дебелымъ сводовима, да имъ ласно топови и кумбаре наудити немогу; изъ чега се познае превелико и неброено богатство Дубровачке мале Рѐпублике. На врхъ бр̀да Срђа сазидали су Французи одъ 1808-1813 нову велику и яку тврдиню, кою су они прозвали Наполеоиъ, а садъ се зове Forte Imperiale (тврдиня царска). Ова много брани градъ одъ Турске стране. На острову Локруму сазидали су исти другу маню тврдиню, коя одъ истога острова свое име носи, и кою су у новія времена Аустріанцы надзиђивали.

Одпре су држали, да се градъ Дубровникъ неможе башъ тако ласно освоити, но та є_ми-

сао садъ престала. У рату 1813 браніо є градъ изнутра Францускій Генералъ Монтрихардъ. Єдна Енглеска фрегата съ другимъ маньимъ бродомъ подъ капетаномъ Хосте обсѣдне га по мору, а Генералъ Милутиновиħь Србинъ съ Аустріанскомъ войскомъ по суху. Послѣ нѣколико опалѣны топова преда се градъ 16/28 Јануарія 1814. У граду има кућа 812 а изванъ града 662. На граду су двоя велика врата, єдна одъ западнѣ стране, крозъ коя се пролази у лѣпо предградіе Пиле, а друга одъ источне, крозъ коя се излази на Плоче, и іошь двоя маня, крозъ коя се иде у пристаниште, кое є толико малашно, да бы се єдва три велика брода у нѣга смѣстити могла. Опасно є съ южнимъ вѣтромъ изъ нѣга излазити, зато обично преко зиме сви маньи бродови и трабакуле, како се накрцаю, одедре у Гружъ, гдѣ є пристаниште и безопасно и пространо. Широкій путъ названый піяца, дугачакъ одъ прилике петъ стотина корачая, дѣли градъ на двѣ готово єднаке половине. Овакове лѣпе, дугачке и широке піяце, на врхъ кое стое єдна градска врата, а на дну друга, тако, да кадъ путникъ на єдна уђе, одма му се друга покажу, нигди на другомъ мѣсту у Далмаціи видити неħешъ. И съ єдне и съ друге стране піяце, има іошь по єдна доста пространа дужъ цѣлога града улица; ова одъ сѣверне стране зове се Пріеко, а она одъ подне између Бачвара. Премноге друге узане улице и съ

лѣве и съ десне стране, садъ у новіе доба доста добро поправлѣне, воде на све части града. Ако се ове уличице све поправе, и они многи степени (басамацы, скалини) поначине, остаће градъ такође лѣпъ као еданъ лѣпый разсадникъ у лѣпомъ врту разведевъ.

Међу старинскимъ зданіяма заслужуе да се спомене Дворъ, у комъ су Кнезови сѣдили, а садъ у нѣму сѣди Капетанъ окружный. Нѣга су започели зидати 1388, но године 1483 кадъ се прахъ запаліо, претрпіо е великій кваръ; а 1667 кадъ се онай страховитый землѣпотресъ догодіо, сруши се горньій спратъ, и притисне и Кнеза и толике друге Сенаторе. Испредъ Двора имаю лѣпи сводови на дебелымъ стубовима наслонѣни, исподъ кои учинѣне су одъ изтесаногъ камена сѣднице, гдѣ су Сенатори сѣдили, и игре народнѣ гледали; а садъ се туда челядь одъ кише сакриваю. У авліи дворской близу прекрасны широки скалина (басамака) стои сливена изъ тучз слика до половицу човѣка, познатогъ у Дубровнику трговца Михаила Працата, кои се у Америкама преко мѣре обогатіо, тамо умрео, и свога неброенога блага наслѣдникомъ учиніо свое родно мѣсто Дубровникъ. — Садашня Догана была е стара кузница, у коіой су се Дубровачки новцы ковали; она е довршена 1520, и може се рећи да е и лѣпо и превећь твдро зданіе.

Измећу цркві́й найодличніе су: Соборна

Успенію Матере Божіе посвећена, врло лѣпо зданіе. Исту велику икону на великомъ олтару, коя представля Успеніе, а око гробнице Апостоли, учиніо є своіомъ рукомъ славный Тиціанъ. Са стране на манѣмъ єдномъ олтару има єдна прелѣпа икона Матере Божіе съ малимъ Іисусомъ на руцы, кою мы обично зовемо престолна икона, кою є као што Дубровчани веле, славнопознатый Рафаилъ учиніо; она є на дрву изображена, у оквиръ (сважу) ставлѣна, и стаклomъ покривена, да се болѣ сачува одъ дима многи свећа и тамяна, што се по црквама при свакомъ већемъ торжеству употреблява. Ово изображеніе може быти, да є найзнатніе и найскупоцѣніе у цѣлой Далмаціи. У истой цркви край велика олтара има єдна мала као црквица у зиду, што се може назвати скровиштница (Реликвіаръ), у коіой почиваю премноге моћи различны Светителя, међу коима показуе се пелена Христова, у кою га є света Майка повіала. — Црква св. Влахе (Власіа) поманя є, али є на прелѣпомъ мѣсту, и лѣпо єучинѣна. Светый Власій Покровитель є и града и бывше старе Републике, а садъ цѣлога окружія, и велику му светиню одаваю жительи. На свакомъ обштинскомъ зданію нѣговъ ликъ одъ камена изрезанъ стои, држећи у єдной руцы градъ, а съ другомъ благосиляюћи га. — Монастиръ Францишкана съ превеликомъ и дугачкомъ црквомъ, съ лѣпомъ авліомъ и ходникомъ заслужуе да се

види. Тако исто и црква Доминикана (бѣлы фратара) велико е зданіе, само што се у њой и данась виде силне надгробне плоче, подъ коима су знатніе фамиліе свое гробнице имале. — Укинутый Монастиръ Єзуитскій, преобраћенъ подъ Французима, па и садъ, у милитарску болницу, найвеће е, а може быти, и найлѣпше е зданіе у свой Далмаціи; ньіова црква св. Игнятіа, садъ Гимназіална, са своимъ дивнимъ прочелѣмъ, привлачи свачіе око на себе; а има се шта зайста и унутра и споля видити; она е довршена 1700. Све ове цркве пуне су и светы моћію, и лѣпы изображенія, и стары Грчки икона. — Црква св. Николе старія е него и една овдѣ споменута, и веле, да е у нѣко старо доба наша морала быти. Мы смо имали и нашъ Монастиръ у Дубровнику, у комъ су мало не све ове свете моћи почивале, и кои е у толикой светиньи кодъ народа околнога и кодъ Србски владателя бьіо, да оны кои нису могли у Іерусалимъ поћи поклонити се светомъ гробу, долазили су у Дубровникъ поклонити се светымъ моћима; но тай манастиръ послѣ пропасти Србскога царства разоренъ е до землѣ. — Многе црквице и капелице, а готово свака властелска фамиліа имала е свою, и многобройно и данъ данашньій Свештенство, довольно показую да су Дубргочани побожни. Православни Србльи имаю двѣ цркве, обадвѣ изванъ града, а евреи свою малу синагогу у граду. — Одъ год. 1121

сѣдіо е у Дубровнику Архіепископъ римскога вѣроисповѣданя, а одъ 1830 сѣди Епископъ.

У обште у Дубровнику куће су яче, него по осталой Далмаціи, а то вальда за тай узрокъ, што е Дубровникъ многимъ и честымъ земльотресима изложенъ. Године 1667 срушіо се готово савъ градъ, и 5000 челядій мртвы претискао; па и данъ данашньій виде се развалене куће, кое нису поновлене. Не проће ни една година, да се у Дубровнику трешня неосѣти. Іошъ старый Плиній (кн. 3 гл. 14) преповѣда, да е старый Епидавръ (старый Дубровникъ, данашньій Цавтатъ), кои е на едномъ острову лежао, одъ потреса, са тврдомъ земльомъ, самъ по себи саставіо се. Найячи и найстрашніи потреси догађали су се 1481, 1482, 1520, 1631, 1667, 1823 и 1843 кои е тако рећи цѣлу годину дана траяо, и мало не свакій данъ, а гдѣкои дана по три по четири пута повраћао се. Ове страхоте и я самъ очевидацъ быо, и выше смутнѣ подносіо гледаюћи престрашеный и вапећій народъ, неголи осећаюћи колебанѣ землѣ, и слушаюћи шкрипу кућа.

Дубровникъ има два предградія: Пиле одъ запада, и Плоче одъ истока. На Пилама было е много лѣпы и увеселителны домова, но готово сви, кои су мало подалѣ одъ зидова градски, были су пороблѣни у оно време, кадъ е Русъ 1806 градъ у обсади држао; а они кои су край зидова градски начинѣни, поштеђени су

зато само, што су ій топови съ Минчете и съ Ловренца бранили. Многе изгорѣле куће поправлѣне су, а многе стое и садъ у зидинама непокривене, и будући да су имъ господари или осиромашили, или помрли, овѣковѣчиће споменъ ове несреће кодъ потомства. На Плочама близу градски врата има контумацъ за трговце и робу, што изъ Турске долазе, а кодъ нѣга едно кршовито доста пространо мѣсто, низкимъ зидомъ обграђено, гдѣ три пута на неделю, Понедельникомъ, Средомъ и Петкомъ, быва пазаръ и састанакъ. Каравана коя изъ Турске силази, искупи се на Бргату, на єдномъ пограничномъ мѣсту не выше одъ єдногъ сата удалѣномъ одъ Дубровника, па одатле прати е нѣколико солдата и Депутатъ уютру до пазара, и истый данъ предъ вече опетъ натрагъ кадъ се враћа. Доста пута дође на пазаръ, особито лѣти, кадъ вуна присиѣва, по нѣколико стотина натоварены коня, што е за єднога иностранца прекрасно видити. Премда су сви готово по ньіовомъ обичаю люди оружани, а послѣ подне и винцани, іошь ни еданпутъ досадъ ніе се догодило, да су се у табору побили и покрвили, премда кои путъ и до свађе дође. Но вальда и онай топъ повыше градски врата намѣштеный, и у таборъ напереный, покрай кога увѣкъ у пазарне дане миња зажежена и справна стои, доста приноси, да се миръ обдржи. Найвыше на пазаръ долазе трговцы и кириціе изъ

Херцеговине, Никшића, Мостара, Требиња, Стоца, Пріеполя, Фоче, изъ Босне, Сараева, одъ Дрине и пр. Многи Турцы овуда пролазе на ацилукъ у Меку, и томъ приликомъ носе чибуке у Александрію. Осимъ трговине, што пролази за Тріестъ, продаю се на истомъ пазару суве шљиве, јабуке и крушке, главатый купусъ, масло, кокоши, дрва, угљенъ и друге ситне потребице. Кадъ є родна година прода се кои путъ и жита и проса на ову страну, а све на оку.

У Дубровнику има двѣ чесме съ нѣколико олула, крозъ кое вода жива протиче. Ова є доведена чакъ изъ Шумета, шесть миля далеко, крозъ еданъ обзиђаный узаный каналъ, и лѣти є врућа, будући є каналъ плитко исподъ земљ проведенъ. Кадъ су велике суше, народъ се припадне за воду као и свуда по Далмаціи, но никадъ овдѣ іошь досадъ воде нестало ніе.

Докъ є Република цвѣтала было є много благородны фамилиіа или властела, кои су се сви готово одозго изъ Србски земаля доселили. Многе су поредице сасвимъ искорениле се, а особито у кужне године 1348, 1465, 1481. 1526, гдѣкое што іошь живе есу, слѣдующе: Бона, Бонда, Геталди, Гоце, Градій, Ђорђій, Заманя, Кабога, Наталій, Поца (Шкатиђь), Сарака, Сорго, Черва, коя сва презимена у Србскомъ говору окончаваю се на ић. Многе одъ овы фамиліа управо ређи осиромашиле су

а ни єдиа нена онога богатства, што є подъ Републикомъ имала.

Регуларну войску Република ніе држала, него кадъ іой є каква потреба была, онда є войнике и купила. Смѣшно є дакле кодъ Апенина, и кодъ други овакови претераны, а може быти и подплаћены родолюбаца читати, да є ова Држависа, коя е у све найвыше до 50000 глава мужки, женскн, стараца и неяке дѣце брояла, у време войне, 10-30,000 войника на непріятеля оправити могла.

У Дубровнику имаю многа благодѣтелна заведенія, као ошпитальи за болестнике мужке и женске, куће за сиромахе, кућа за побачену копиладъ и ошпиталь за грѣшнице бреће (трудне), фундаціа за удаю сиротински дѣвойчица, консерваторіумъ за дѣчицу женску, коя остану безъ оца и безъ матере, и т. д.; изъ чега се види, да су Дубровчани, докъ су цвѣтали, и за свою сиромашь бригу носили.

Дубровчани су свое богатство найвыше по мору стекли. Многи поморски капетани у старость станѣ се кодъ свое куће и уживаю стечено благо; а у младость по нѣколико година броде по свѣту, и никадъ за то време кући не-долазе; при свемъ томъ, ако имаю фамилію кодъ куће, оца, матерь, жену, дѣцу, шалю имъ помоћь преко друге руке.

Дубровникъ одликуе се одъ осталы Далматински градова своіомъ особитомъ чистоћоиъ.

Не само да є градъ, улице градске, и около града чисто; но и свака селянка, што ујутру на піяцу доноси млеко, сиръ, зелень, и друге ситнице за продаю, обуче на се чисту одеһу, а дошавши до града боса, предъ градомъ навуче чисте бѣле блѣчве, и цревлѣ на ноге; и тако обучена на піяцу доһе, гдѣ се човѣку мили што купити, а не гади се на њи, и на њіово одрпано и гнусно ношиво, као по другимъ мѣстима. Овака иста чистоћа и међу самымъ граһанима влада. Цревляръ (чизмаръ) кои по цѣлу недѣлю дана ради, и руке измрчи; ковачъ, кои се око ватре пече и одъ дима поцрни; шавацъ кои преко цѣле седмице погнуто сѣди и у раднію гледи; у недѣлю и у праздникъ тако є чистъ и обученъ, кзо найвећій господинъ; то исто и кодъ жена њіовы быва. Єданъ иностранацъ, кои прьый путъ у Дубровникъ доһе, нека сѣдне у светчаный данъ на Пиле, кудъ є обична шетня, па предъ вече, кадъ народъ изъ града у шетню поврви, мислиће да су то све сама велика господа и госпоһе, и да ту нема сиромашне фамиліе, а незна докъ му другій на уво непришапне, да ту има готово половица, кои довече неће шта имати вечерати. Волію дакле гдѣкои гладовати, а лѣпо се обуһи, што по другимъ мѣстима єасвимъ се противно дога-ђа. Ни просіяка нећешъ видити у Дубровнику у дроньцыма, гола, и полунага као по другимъ мѣстима у Далмаціи.

У Дубровнику, па ни у Котору, и у цѣлымъ ньіовымъ окружіяма, нити има кола, ни каруца, ни теглећи коня. Прећје мало година добавлѣне су єдне каруце, кое служе ни зашто друго, него за шетню, и то не далѣ одъ Гружа. Бремена или преносе люди на лећима, или на мазгама и на товарима (магарцыма). Докъ су Властела были заповѣдницы, служили су се съ нѣкимъ носилима (сећетомъ), но и то већь садъ излази изъ обичая.

Врућина є яко досадна улѣто, тимъ выше, што градъ лежи исподъ гологъ каменитогъ брда, кое и само, кадъ ее угрѣе, врућину дава, и све зраке сунчане на градъ одбія, и вѣтрицу ютреньомъ смета, да градъ прохлади.

ОКОЛНОСТИ ГРАДСКЕ.

Кадъ се изъ града на Плоче изиће, и єдно по сата край мора, а исподъ брда по равницы у шетню поће, долази се у светый Іаковъ. Ово є лѣпо мѣсташце маслинама засаћено, у комъ є старый манастиръ бію; зданіе є и садъ на мѣсту, али калућера нема. Одатле се у преста-ро доба почињала граница Дубровачке Опћине. Прећје двѣ године, овдѣ у истомъ манастиру завела се кућа за сиромахе старе; єданъ є раздѣлъ одређенъ за убоге старце, а другій за убоге жене. У той кући и стое и хране се бадава. — Одъ св. Іакова далѣ єданъ сатъ хода,

дође се у Жупу (Breno). И ово є лѣпа доли-на, кућама, виноградима, маслинама, живомъ водомъ, и народомъ здравимъ и угледнимъ испунѣна, коя до мора, допире, а одъ Турске стране голымъ високимъ брдима обколѣна є. Она є добро обрађена. Овдѣ су была два стара градяња: Градацъ и Спиланъ, коима се садъ єдва трагъ познае.

Изађе ли се пакъ на Пиле, за єданъ четвртъ сата по найлѣпшемъ путу дође се у Гружъ и у Лападъ. Гружъ є тако рећи єдно лѣпо увеселително село, съ лѣпымъ и великимъ кућама край мора; лежи на єдномъ морскомъ широкомъ заливу. Овдѣ се сваке године по єданъ по два брода трговачка начине, и у море поринну; то пакъ быва увѣкъ съ нѣкимъ особитымъ церимоніяма. Докъ є іошъ изванъ воде ово велико дрвено зданіе, оките га съ баряцима и зеленымъ вѣнцыма. Свештеникъ пошкропи га светомъ водицомъ, и благослови га. Я самъ выше пута по уставу наше цркве на новымъ трабакулама светіо водицу и молитве прописане читао. Кадъ се то сврши, онда се испразне нѣколике боце вина за здравлѣ господара и капетана, и за срећу истога брода, и празне боце разбію се о истый бродъ. Утолико почну се већь вадити они клинцы, на коима е бродъ наслонѣнъ и уздигнутъ быо, народъ скуплѣный почне викати Evviva, топови пуцати, банда свирати, а велико ово зданіе за єданъ тренутакъ

склизне се са сува края у море, и већь нечини се на очима онолико велико, колико се указивало, докъ е на шкару стояло. — Гружъ представля оку врло лѣпый изгледъ, кои се найлѣпше ужива съ мѣста на по пута између града и Гружа положеногъ, кое се зове Бониново, или Vista, кудъ се лѣти у вече найрадіе шетаю Дубровчани. На истомъ лѣпомъ мѣсту подигнута є 1837 наша нова црква св. Михаилъ, и мало подалѣ одъ пута гроблѣ. Съ истога мѣста ужива човѣкъ на све стране, куда се годъ окрене, прекрасный изгледъ, а найвыше широко море, комъ се края невиди, него се чини, да се тамо у дальини съ плавимъ небомъ саставля.

Пристаниште у Гружу на гласу е не само у Далмаціи, него и по свему истоку, єръ у нѣму може се найвећа флота безбѣдно смѣстити. Спрамъ Гружа на другой страни преко мора лежи мѣсто Лападъ. Ту има єдна ограда, и у мору одређено мѣсто, гдѣ є Правителство одъ 1833 одредило, да у нѣму контумацъ одстояваю они бродови, кои долазе изъ кужны, или другоячіе рећи, изъ подозрителны мѣста.

Ако се укрцамо у Гружу у єдну барчицу на весла, кою ће два Славянива съ крѣпкимъ мишцама завести, приспѣћемо у єданъ трену-такъ на дно Гружа, куда се и на ногама доћи може, па ћемо онда окренути на десно у истокъ, и наћићемо се у другомъ заливу, кои е три

милѣ дугъ, и около 160 нога широкъ, и зове се Рѣка. У Србскомъ єзику и нема другога имена, а италіански пише се Ombla, латински Arion. Она извире исподъ стрмена гола брда; на нѣну главу може се безбѣдно доћи; одма на глави окреће нѣколико млина, и текъ што се упутила са своіомъ силномъ водомъ, одма се съ моремъ помѣша. Да є ову Рѣку природа обдарила дугачкимъ теченѣмъ, према изобилности нѣне воде и ширине, могла бы се успоредити съ найславніимъ рѣкама. И съ єдне и съ друге стране Рѣке имаю куће, баштине, виногради, маслине, и у малешномъ наликъ є доста на лѣпый каналъ Которскій.

Спрамъ Рѣке у мору лежи єданъ пустый и голый отокъ, кои се зове Дакса. Ту є у старо доба быо єданъ калуђерскій манастиръ, Французи су га утврдили, и съ батаріяма были накитили, да чува пристаниште Гружко, а Аустріанцы сувыше начинили су на нѣму магацыне, у коима далѣ одъ града у мирно доба прахъ (барутъ) држе.

Спрамъ града на южну страну лежи єданъ малый островъ, по имену Локрумъ. Изъ града до на нѣга може се брже, него за четвртъ сата, у барцы доћи. Онъ є єдну милю дугачакъ, и око 275 хватій широкъ. На нѣму одъ западне стране расту магинѣ, што овдашня челядь несмѣду да єду, говорећи да могу ласно опити, и тако пропадаю, а иностраны, особито Нѣм-

цы, поспу ій съ виномъ, шећеромъ и канеломъ (цыметомъ), исто као што мы ягоде (фраголе) зачинямо, и еду ій съ найвећомъ сладости. Съ южне стране узкопанъ є и засаћенъ лозомъ и маслиномъ. На нћму челядъ не стое, осимъ једне фамиліе у старомъ садъ запуштеномъ монастиру, и нћколико солдата у тврдиньи. Историцы Дубровачки преповћдаю, да є овай монастиръ сазиданъ у слћдующемъ догађаю: Ритерскій краль Рихардъ Лавска-срца враћающи се изъ Леванта 1192 по мору, нађе се у великой опасности, єръ скочи жестока бура, и море страшно узавре; онъ се завћтуе у томъ часу, ако га Майка Божіа спасе, да ће іой учинити цркву на оному мћсту, гдћ здравъ на землю изиђе. Нћговъ бродъ приспћ срећно на пустый островъ Локрумъ, и онъ одма изяви свою желю Сенату, и преда имъ велику суму новаца. Они почну преговарати храброга краля, да цркву у граду, а не у пустомъ мћсту сазида. Но будући да се завћтъ имао испунити, и да су се гдћкои Сенатори бояли гриже савћсти, упитаю Папу, да имъ онъ пресуди, шта у овакомъ случаю имаю чинити. Папа имъ одобри, да у граду великолћпну цркву сазидаю, али у исто доба да и на Локруму због завћта кралћва другу малу начине. Тако є на Локруму постао манастиръ, а у граду сазида се саборна црква, коя се 1667 у ономъ страшномъ землћпотресу са-

свимъ срушила. Данашня дакле соборна црква послѣ є сазидана.

Трстено (Cannosa). Кадъ се преко Рѣке близу Гружа пређе, и по єдномъ лѣпомъ, садъ скоро покрай мора учинѣномъ, широкомъ равномъ и увеселителномъ путу на ногама пође, може се за єданъ добрый сатъ приспѣти у Затонъ (Malfi). Примѣтіо самъ, да ово име Затонъ, ніе собствено име, него обште, еръ Србльи у старо доба свакій готово заливъ морскій звали су Затонъ. Овай овдѣ заливъ доста є пространъ, и може служити за пристаниште; около нѣга има нѣколико лѣпы куѣа, кое све уедно сачињаваю едно село истога имена. Изъ овога села кадъ се човѣкъ далѣ у западъ еднимъ узанимъ, но при свемъ томъ пріятнимъ путемъ пѣшице упути, приспѣ за по сата, све крозъ зелене маслине и крозъ леандре идуѣи найпре у Орашацъ (Valdinoce), па мало затимъ у Трстено. Ту расту успоредъ два стара платана (явора) на кое мало не свакій иностранскій путникъ као на чудо долази да ій види. Дебло имъ є тако широко, да га єдва петъ людій, држеѣи се уедно за руке, обухватити могу.

Споменута лѣпа мѣста, то єстъ Жупу (Breno), Шуметъ (Gionchetto), Рѣку (Ombla) и Затонъ (Malfi), даровао є Дубровчанима и Опѣики Дубровачкой Стефанъ Немања Србскій, кадъ є у Дубровникъ долазіо. Мало доцніе другій опетъ Стефанъ поклони имъ сву кнежину Рѣан-

ску, то есть Нелѣшацъ и Ратъ (Sabioncello e Punta) (*); а Остоя све приморіе, починюћи одъ Рѣке брдомъ све до Стона и села Имотице. Овай предѣлъ савъ е каменитъ, но жители су окретни, па са своимъ трудомъ и хитриномъ сваку стопу землѣ засѣяваю и саде. Овай просторъ Дубровчани зову Нове землѣ, и подъ Републикомъ сачинявале су едну кнежину. — Дакле све што е Дубровникъ подъ собомъ имао, добіо е одъ Србски царева, кралѣва и войвода. Види о томъ пространіе Магаз. 1839 стр. 121.

Колочепъ или познатіе Каламота 6. миля у западъ одъ Дубровника, еданъ малый, съ маслинама и лозомъ, засаћеный островъ, на комъ има 67 кућа и 350 душа. Люди се забавляю найвыше съ риболовомъ; има два добра пристаништа.

Лопудъ (Isola di Mezzo) опетъ далѣ у запа'дъ, островъ одъ 6 миля великъ, лежи у мору између Каламоте и Шипана, зато су га Италіанцы и прозвали островъ средньи. Одъ сѣверозападнѣ стране има єдно простране пристаниште, у кое преко зиме велики бродови, кадъ е противно време, сакриваю се. Туда о-

---

(*) Єзикъ землѣ у море протегнутъ, и свакій врхъ быо оштрый быо затупастый одъ кое му драго ствари, Стари наши звали су ратъ или ртъ одтуда Рћанско вино, Рћани т. є. жителыи.

ИЗ КЊИГА
БРАЋЕ ЈОВАНОВИЋА
У ПАНЧЕВУ.

коло по єдномъ брежульку има раштркано село Лопудъ, кое брои 100 домова и 490 жителя. За обрану села има єдна, садъ запуштена тврдиня св. Маріа, кою су Енглези 1813 послѣ нѣколико избачены топова преотели одъ Француза. Изнадъ села на єдной главицы има іошъ една стара и запуштена тврдиня, коя се зове Косма. — Воздухъ є овдѣ здравъ и пріятанъ, зиме нема, лимунови найбольи на нѣму расту, а и сиръ добаръ прави се. — Спрамъ нѣга далѣ у мору на подне лежи двѣ милѣ далеко малый пустый отокъ Св. Андріа, на комъ су преће калуђери євой манастиръ имали и живили, али садъ све лежи пусто.

Шипанъ (Giuppana; латин. Tauris) островъ дугачакъ петъ миля, а широкъ мало выше одъ єдне милѣ, има 1200 жителя, кои живе у 190 по острову раштрканы кућа. Одъ истока има єдно добро пристаниште и село Суђурађъ (San Giorgio), а одъ запада друго село и пространо пристаниште, што се зове Лука. Србльи у старо доба, а и садъ овуда свако пристаниште зову лука; и у Србскимъ Дипломама налази се ова рѣчь; али кодъ Србаля одъ мора удалѣны, чини ми се ніе сасвимъ позната, зато и пишу пристаниште. Одъ Суђурђа до Луке може се полагано, и то све крозъ лѣпе маслине єдномъ стазицомъ идући, за єданъ сатъ доћи. Лука лежи на єдномъ подугачкомъ и широкомъ заливу, кое є познато због слѣдующегъ историческогъ догађая:

Октавій войвода Помпеовъ обсѣдне са своіомъ флотильомъ градъ Епидавръ, кои є у власти Цезара стояо. Ватиній войвода цезаревъ дође са своимъ бродовима граду у помоћь, и потера Октавіа, кои се завуче у Луку. За ньимъ одедри и Ватиній, и стане съ бродовима на усћу истога дугачкога залива, мнслећи да є тако затворіо Октавіа. Но овай се провуче крозъ єданъ тѣснацъ, измећу острова Якляна, кои се зове Хрпоти (Bocca Pompeja), за кои тѣснацъ Ватиній ніе знао, и побѣгне. Ватиній натисне се за ньимъ, и текъ кодъ Виса сустигне га, и потуче непріятельску флоту. Хирцій у гл. 14 овако преповћда, и назива Шипанъ Taurus (бикъ), по свой прилицы одъ два єзика землѣ, што се као два рога протежу у море, и овай заливъ обгрляваю. У овомъ истомъ пространомъ заливу лежала є Аустріанска войска, 5000 людій, подъ заповћди Генерала Фридриха Графа Белегарде, десеть мѣсецы, безъ да се куда макнула. Она є имала заедно съ Французима Русе изъ конала Которскогъ истерати; но Руси затворе каналъ метнувши на усће три брода одъ линіе. Аустріанцы ови исти испрва дођу са три воена брика и са 46 маньи лађа; но кадъ Руси топове на ньи опале, врате се натрагъ, и завуку се у Луку, гдѣ и остану. Плиній сва три споменута острова уедно, назива Елафитесъ, што у нашемъ єзику значи єленъ, вальда зато, што на географической карти изображаваю пра-

ноga елена: Шипанъ представля главу, она два споменута дугачка єзика рогове, Лопудъ прси, Колочепъ ноге, а островићи Гребени (Pettini) репъ. Сва три острова добро су обрађена, и издаваю прекрасно вино и улѣ. И ови су острови одъ Српски велможа Дубровчанима поклонѣни.

II. Цавтатъ (Ragusavecchia) шестъ миля помору у истокъ одъ Дубровника удалѣнъ; а кадъ бы се по суху ишло, морало бы се шестъ сати на ногама млатити, докъ се у нѣга дође, єръ се има много око мора преко Жупе обилазити. Године 1829 направлѣнъ є широкій путъ, кои се одъ преколане почео іошъ болѣ поправляти. Цавтатъ лежи на мѣсту старога давно разрушеногa градa Епидавра, кому се већъ ни трага незна, премда се гдѣкое старинске ствари по полю іошъ и данасъ помало и сасвимъ урѣдко ископаваю. Онъ є садъ єдна мала варошица зидомъ заграђена са стране одъ землѣ, и лежи на єдномъ маломъ заливу морскомъ. Многе Дубровачке фамиліе имаю туда свое баштине, но одкако су Французи долазили, и послѣ онога палежа и роблѣня 1806 Цавтаћани су много осиромашили. Предъ Цавтатомъ леже, у мору три пуста острова. Найближій зове се св. Петаръ, кои є по сказиваню ондашньи жителя пунъ змія, што є цѣла истина, єръ послѣ сваки 20 скрока нагазиѣшъ на змію зелену, коя ти никакве штете

учинити неможе. Друга два острова мало подаљ зову се Мркањ и Бобарія, на коима ни єдног челядета жива нима, а Дубровачкій Архіепископъ имао є подъ собомъ Епископа одъ Мркана и Бобаріе! У Цавтату нма 950 душа, и столица Претура, и до 130 кућа.

Конавлє између Цавтата и Новога єдно прекрасно, подводно и родно полє, засађено маслиномъ, лозомъ и житомъ, и наводнѣно живымъ водама, кое изъ оближньи брда извиру, и у полє сливаюсе у єдну рѣку што се зове Люта, коя у єсень и у зиму, кадъ су велике кише, често пута полє потопи, а преко лѣта тиха є као малый поточићъ, и никадъ непресише. А будући да є све полє брдима обколѣно, то ове воде пропадаю у поноръ. Савъ овай предѣлъ, заедно съ Цавтатомъ, добили су Дубровчани за новце одъ Босански войвода Сандала, Хранића 1419 и Радослава Павловића 1427, и одма све жителє, кои су дотле источно вѣроисповѣданє држали, полатинили. Туда има лѣпы и велики села, као: Груда, Чилипи, Плочице, Витальина, Мрцыне, Придворє, Стравча, са 8100 душа, кои су люди здрави, крупни, угледни, вѣшти око раднѣ земальске, но вѣшти и у оружію; они су прилично богати, и много гостолюбиви; жене се између себе, узимаюћи присну свойтину, и нерадо се дѣле, да куће због многи дѣла непропадаю; зато мало не у свакой фамиліи налази се одъ 15 до 30 челяди.

Жене Конавоке имаю саме за себе сасвимъ свои-ственy и другимъ Славянскимъ женама непознату ношню, како годъ и ношня Нелѣшки жена прем-ного што у очи упада. Изнадъ Конивала пружа се брдо Снѣжница, кою обично држе, да є то плани-на Кадмова. Исподъ нѣ има една пећина, у коіой као што се говори, живіо є Кадмъ, основатель и владатель града Тиве или Те-бе у Грчкой, заедно са своіомъ женомъ Ярмо-ніомъ, и то кадъ су га протерали Аргивцы, па дошао у Конавлѣ, и замоліо Єнхелее, кои су онда туда живили, да га међу се приме. Пишу и то Дубровчани, да є у истой пећини и Єскулапъ живіо. Заборавили смо напоменути, да се и повише Цавтатски кућа налази една велика пе-ћина, кою ондашньи жители зову Шипунъ, и преповѣдаю, да су нѣки калуђери у давнаш-нѣ доба, желећи исту пећину разгледати, по-шли са запаљнымъ лучима унутра, а да бы се умѣли лакше вратити, везали су за себе дуга-чке конопе, и дали людима на враты исте пе-ћине стоећима, да конопе држе, како бы се они лакше по путу конопа натрагъ вратили, или ако буде потреба, на нѣке знаке, да ій потегну и извуку натрагъ; но идући валь-да премъ далеко, канопи о стѣне тарући се, прекину се, безъ да се когодъ осѣтіо, и ка-луђери унутра или задуше се, или удаве се, те ій море чакъ исподъ Рата изнесе, и ту ій

нађу. У житію светы Отаца, по свѣдочби светога Іеронима, стои написано, да се у той пећини находіо превеликій лютый змай, или аждая, кою є чудеснимъ начиномъ убіо св. Иларій. — Съ горе Снѣжнице, а іошь болѣ са Штедрова и съ Єленегоре, кое су све три єдна кодъ друге, може се Херцеговина и Црна Гора надалеко прегледати. — Изъ Конавала прелази се преко Турске Суторине у Новый. — У сеоцу Ободу, кое є найближе Цавтату, находи се гробъ Долабеле Римлянина, и развалине нѣгдашнѣга конала, крозъ кои єтекла жива вода у градъ Епидавръ. Докъ є ова земля была у рукама Српски владѣтеля, имала є єданъ градићъ, по имену Соко, кои є на самомъ живцу учинѣнъ, и кои се у Дипломама споминѣ, садъ є сасвимъ запуштенъ, и око нѣга Конавляни траже и копаю благо. — Исподъ Конавоски стѣна, о кое се широко море разбія, има два пристаништа, едно кодъ другога, коя се зову Молунатъ.

III. Стонъ (Stagno) градићъ одъ Дубровника сѣверозападно 23 милѣ, лежи на завршетку еднога шесть миля дугачкога канала. Овай овдѣ узаный просторъ землѣ стои као еданъ мостъ, преко кога се сувимъ прелази изъ Приморія у Гатъ, и могао бы се ласно прокопати, єръ ніе ширій него одъ прилике едну четврть милѣ. Кадъ су Французи овдѣ были, пренели су преко ове узкости два своя воена брода изъ

једнога мора у друго, безъ да су ій Енглези опазили. Предъ Стономъ у једномъ равномъ полю леже солила, одкуда є Република многе новце добивала. Крозъ мале конале упушта се вода морска у ова солила, па кадъ сунце припече, вода исчезне, а со остане. Због тога, и због многи баретина овуда є воздухъ нездравъ и грозничавъ, зато су жительи по већой части блѣди. — Градъ опире се на једно брдашце, и затворенъ є одасвуда съ високимъ зидинама и кулама чакъ до малога Стона, кои лежи на другой страни реченога землѣуза край малога мора, или залива Неретванскогъ. И ово є био Србскій градъ, когъ су Дубровчани на поклонъ добили. Да су Дубровчани умѣсто зидина, што су подизали око града, овай землѣузъ съ онимъ трошкомъ прокопали, не само што бы се противъ непріятеля утврдили, него бы и за броденѣ велику користь учинили, єръ бы састанцы съ Неретвомъ, Макарскомъ и Сплѣтомъ пречи, дакле и лакши, и користніи постали. Све прељашнѣ тврђаве садъ су, може се рећи, развалине сасвимъ запуштене. Кодъ малога Стона хватаю се сваке врсте добре каменице.

Слано мало мѣсташце при мору съ лѣпимъ пристаништемъ, у кое преко зиме велики бродови завлачесе. Одстои одъ Дубровника 18 миля у западъ. У нѣму є сѣдіо Претуръ, но по наредби вишой већь изданой, премѣстиће се Претура изъ Сланога у Стонъ найдалѣ съ кон-

цемъ ове године, за кою се и кућа у Стону приправля. Ово мѣсто може се дичити старыма славныма фамиліяма, као што су на примѣръ Охмућевићи. Удатба Єлене Охмућевића за Петра наимлађегъ сына Алексіа Комнена Императора Трапезунскогъ установила є за ово мѣсто пресланну епоху.

Млѣтъ (Meleda, лат. Melita) островъ 18 миля дугагакъ, одъ истока у западъ пруженъ, а двѣ до три милѣ широкъ, мѣсто узбрдито, но драго и познато свима Славянима, еръ є овдѣ живіо Абатъ Ђорђій, и написао Псалтиръ, Мандалину, и остале Словинске пѣсне. Насредъ острова између планина има една лѣпа равница за єдну милю и по дугачка, и по милѣ широка. Свуда около нѣ разсѣяне су куће, кое све заедно составляю едно село прозвано одъ исте Бабино-полѣ. Найвећій дѣлъ овога острова, готово сва западня половица припада Дубровачкимъ Піаристима (калуђерима) као собственость. При дну острова близу мора на єдномъ малашномъ отоку, коп насредъ єзера главицу промаля, сграђенъ є лѣпый Монастиръ, коп се зове єзеро (Lago), у комъ су подъ Републикомъ живили Бенедиктинцы, одъ кои єданъ, споменутый Игнятъ Ђорђій, настоло є доказати у єдной великой и дебелой књизи (у Венеціи 1730), да є Млѣтъ онай истый островъ, коп се спомиње у Дѣяніяма Апостолскима гл. 27 и 28 на коп є св. Апостолъ Павель послѣ чегр-

најстодневне претрпљене на мору бѣде изишао, кадъ су га водили на едномъ броду сужня изъ Іерусалима у Римъ. Ту честь, то есть, да су гостолюбиво примили Апостола у нѣговой бѣди, приписую себи и жители острона Малте, коя се такођеръ зове латински Мелита, па и данъ данашньій несогласни списатели Богословски нису іошь разрѣшили узао, или є светый Павелъ съ бродомъ пристао на островъ Млѣтъ у Адріатическомъ мору, или на островъ Малту у Средиземномъ мору? — У време Императора Септиміа Севера живіо є на овомъ острову нѣкій заточеникъ по имену Агезилай Аназарбей изъ Киликіе. Онъ є овдѣ за себе и за свое пратіоце одъ западнѣ стране при мору на едномъ лѣпомъ и пустомъ мѣсту сазидао великій дворъ, одъ чега и данась зидине виде се. Нѣговъ сынъ Опіанъ Аназарбеовъ, сачиніо є као што се говори, овдѣ нѣке стихове о риболову и птицолову, кои су се Императору Каракали толико допали, да є обадвойцы, и оцу и сыну, слободу поклоніо. — Дѣдъ Немањина даровао е калуђерима, разумѣ се нашима, да уживаю приходе съ овога острова, кои су у споменутомъ монастиру живили, па послѣ, кадъ се латиништина умножила, одъ исты Дубровчана, коима е островъ подъ покровителство преданъ быо, протерани были. Године 1672 наврати се овдѣ съ военымъ бродовима потурченякъ Фратаръ, споменутый у ланскомъ Мага-

зину стр. 79. Адмиралъ Турскій Улуч-али, и оплѣни островъ колико є выше могао. — Народъ є на овомъ острову по већой части сиромашанъ, и живи одъ раднѣ земальске и одъ шуме. Главный е производъ острова вино и дрва. Историографъ Апендини вели, да є Уставъ Млѣћана, когъ имъ є быо и Сенатъ одобріо, написанъ готическимъ писменима. — Млѣтъ е имао за себе Претуру, коя се 1 Іун. 1832 укинула, и островъ присоединѣнъ є съ Претуромъ одъ Сланога. На цѣломъ острову нема него 1300 душа. Нѣгова пристаништа есу одъ ове стране одъ землѣ: Саплунара, Камера, Прожура, Совра, Крижныца, Палацъ кодъ споменуты зидина, и Палма.

IV, Пелѣшацъ (Sabioncello) полуостровъ врло бреговитъ, дугачакъ 35 миля, а широкъ гдѣгдѣ 4 1/4, а гдѣгдѣ 1 1/2 милю. Найвишій е брегъ на нѣму Випера, или другоячіе св. Иліа, на западнѣмъ краю острова; съ нѣга се види на све стране Далмаціе. Одъ ове планине протежу се два рукава, єданъ е отишао сѣверно покрай канала Неретванскогъ, а другій южно покрай мора, пакъ се опетъ послѣ 12 миля обадва заедно састаю кодъ Жуліяне. Између ньи имаю родна и плодна поля, као: Куна, Бріестъ, и Стонъ. На истомъ дугачкомъ острову има и врло добры пристаништа као: Гумина, Жуліяна, Прапратна, Сабіонера и пр. Село Оребићъ, у комъ Претура стои лежи наспрамъ Корчуле преко канала. И овай є островъ нѣкада Србскій

на послѣ Дубровачкій быо, на нѣму брои се жителя до 8450.

V. Корчула (Curzola лат. Corcyra), пружа се одъ истока на западъ 25 миля у дужину, а широкъ є готово свуда еднако четири милѣ. Найвиша главица планинска на нѣму зове се Зечево-брдо. Одъ западнѣ стране има нѣколико рѣдки шума съ високимъ дрветима, а говори се да є нѣкада савъ островъ быо зарастао у шуми, па да му є због тога, будуħи є црнъ и таванъ изгледао, дано име Corcyra nigra. На нѣму расти боровина, смрековина и лучевина, а то су готово дрва сва єднога рода, и пуна су смоле, па лѣпо по ноħи запалѣна пламте, кадъ се рибе хватаю. Гдѣкои списатељи пишу, да су на овомъ острову живили Финикіани, и да є Антеноръ єданъ градъ сазидао. У мѣсту што се зове Блато, копаю се іошь и данась кадъ и кадъ стари Грчки новцы. Послѣ пропасти Римскога царства подпадне островъ подъ Грчке цареве. У десетомъ столѣтію владали су съ ньимъ Неретванцы, кои су прави Србльи, затимъ Венеціани, па управляо се и самъ по себи као мала Република. Уставъ Опħине Корчуланске вальда є найстаріи у Далмаціи, и важанъ є много за Исторію. Године 1298 догоди се кодъ нѣга єдна битка морска између Венеціана и Геновеза, у коіой су ови оне страшно потукли. Године 1347 исти Генови заедно съ Миланезима подъ Іованомъ Висконтій освое и островъ и градъ, и

оплѣне народъ до голе душе. Год. 1420 подпадне сасвимъ подъ вдасть Венеціанску, а садъ подъ Аустріанскомъ владомъ приставлѣнъ є Окружію Дубровачкомъ. Фридрихъ Арагонскій 1483 као сынъ Ферднанда краля Наполитанскога мислећи да има право на Далмацію, хотѣо є овай островъ силомъ оружія себи подложити, но морао є уступити юначкомъ одпору жителя. Споменутый Турскій Адмираль Улуч-али, Вицекраль одъ Алѣира 1571 дође съ 15 бродова подъ градъ Корчулу, мислећи, унутрауђи и робити, но врата градска нађе затворена, коя ніе могао отворити. Венеціанскій историкъ Парута пише, да су у той прилицы многи наоружани грађани, престрашени одъ Турака, као страшивице побѣгли, а жене на срамоту оны страшивица пребуку се у мужке хальине, и изређаю се на све стране по зидовима градскима, да се непріятелю као войницы у великомъ брою прикажу. Може быти да є Парута изъ злоће ову срамоту на наше Славене хотѣо набацыти, но при свемъ томъ и нехотице вальда оставіо є такову славу Славенскимъ женама, коя се выше пута на выше мѣста освѣдочила, и коя ньима кодъ свію юначки народа честь наноси. Утолико непріятель одступіо є одъ града, но излазіо є на выше мѣста у островъ, и велику штету починіо. Руси 1806 освое савъ островъ, но у Августу 1807 оставе га Французима. Године 1813 падне у руке Енглезима, и ови га 19 Іул. 1815 заедно съ Ви-

сомъ, Ластовомъ и Лопудомъ преддаду Аустрій-
скомъ Двору.

Главно є мѣсто на острову градъ Корчула съ Претуромъ. Лежи на источной страни острова спрамъ Пелѣшца на коналу, кои ніе ширій одъ єдне милѣ, и има 320 кућа броећи и оне изванъ града у вароши. Градъ є утврђенъ по старомъ италіанскомъ начину съ бедемима и кулама, кое садъ запуштене леже. Французи учинили су на єдной главицы, коя є 800 коракляя изванъ града далеко, єданъ обкопъ за топове, а Енглези доцніе усредъ истога обкопа подигну єдну високу округлу кулу, и назову є св. Влахо (San Biagio). У граду нема се шта особито видити. Насредъ града стои соборна црква са високимъ звоникомъ по вкусу готическомъ учинѣна. Фарлатій доказуе, да є ову цркву учинила Маріа кћи Ласкара цара Грчкога, а жена Беле IV.— Веле, да су узъ ню наши калуђери свое ћеліе имали, па и садъ може се видити савъ готово Иконостасъ грчкій, у єдномъ кору забаченъ, гдѣ се наши, кои у мѣсту у превећь маломъ числу живе, Богу моле, кадъ се Миса говори. У нутра у граду нема много жителя, около 600; крозъ многе улице можешъ се провући, да едне душе живе невидишъ; и ова пустошь приписуе се куги, коя є 1558 морила, одъ кое су многи жительи помрли, а многи изселили се. Вароши изванъ града, горня и долня, много су живлѣ и пуніе людій. Предъ градомъ има два приста-

ништа, исподъ сваке вароши по єдно, єдно одъ запада, а друго одъ юга; оно є у свако доба пуніе; но у обадва граде се премноге и лѣпе мале барке, не само за Далматинске и Аустријанске, него и за туђе бродове. Треће одъ обадва веће на по милѣ одъ града на югъ одстоеће пристаниште зове се Педоћъ (Pedocchio); но поморцы несвраћаю се ни єданъ, ако немаю посла, у ова пристаништа, зато што мораю быти визитани, него съ бродовима иду на другу страну подъ Розарію у Пелѣшацъ. На острову има и выше добры но празны пристаништа, као: Кнезъ, Бадія, Отокъ, Буфало, Секо, Карбонъ, и пр. Кодъ Педоћа има єданъ пустъ островићъ Вернићъ (Petrara), гдѣ се налази майданъ мекога бѣлога камена, што жительима приноси доста користи.

Блато село у комъ живе 3310 душа, лежи на западной страни острова, 22 милѣ одъ Корчуле далеко, и ніе близу мора; спрамъ нѣга стои пустый островъ Штедро. Жители по цѣломъ острову пате у лѣто много съ водомъ, єръ нема нигди извода одъ живе воде, него се служе кишницомъ. Главный єпроизводъ вино, и ракія одъ комине (дропа). Шумез богъне престаногъ извоженя готово су истреблѣне, єръ сѣку се дрва и за барке и за оганъ. Има туда и други повелики села, као: Смоквица, Кцара, Рачишће, Пупната, Црнова и Ломбарда, у конма заєдно съ градомъ живе 9725 душа.

Ластово (Lagosta) островъ далеко у мору одъ края; одстои одъ Дубровника 52 милѣ у западъ, дугъ є шесть, а широкъ одъ сѣвера у югъ три милѣ. Познатъ е бьо и старымъ Грцыма подъ именомъ Ледостонъ, а Порфирогенитъ пише га Ластобонъ, Одъ истока има око нѣга до тридесетъ маньи и вељи отока, а одъ запада нѣколико. Савъ є островъ окруженъ голамъ и стрменымъ горама, кое у море упадаю. Одъ юга има добро пристаниште, кое се зове Црвено (Porto-rosso); одъ запада друго, кое се зове Єзеро (Porto-lago) велико и мало, одъ сѣвера Ключъ (Porto-chiave), а мало подалѣ една долина, у коіой има нѣколико магазина, гдѣ рибари осолѣву рибу спремаю. Одъ овы магазина идући преко брда, што се зове Веля-Главица долази се у село Ластово, кое у єдной долини исто као у каквомъ котлу лежи, и око 200 кућа са 1300 жителя брои. Да бы се Французи болѣу овомъ мѣсту одржали, учинили су на четири главице око села четири тврдинѣ. Но Енглези 1813 искрцаю се у пристаништу Црвеномъ, и вођени одъ исты Ластовляна ударе на село. Французи у томъ случаю сва три утврђена мѣста оставе, а затворе се у Велю Главицу; но после шесть дана гладъ ій натера, те се предаду. Жительи, кои никакавъ другій него Српскій єзикъ говоре, живе по већой части одъ риболова; а вина и уля добіяю само толико, колико имъ є нужно за ньи; но разумѣ се, да

є улѣ и вино на овакой препеки превеѣь добро. Они су се нѣкада славили ловомъ кораля, што су садъ сасвимъ запустили. Неподлежи никаквой сумньи да су у старо доба имали добро утврѣенъ градъ, о комъ говори Порфрирогенитъ, и кои є іошь 997 узгоре стояо. Апендини пише, да су Ластовляни одъ цара Веспазіана особите нѣке привилегіе задобили были. Србскій краль Стефанъ Храпавый, као што споменутый историкъ вели, уступіо є овай островъ Дубровачкой Републики, а други говоре, да су га Дубровчани добили текъ у годнни 1310. На острову има єдна пеѣина, у коіой любитель може видити мноструче играчке, штое природа починила. Ко жели савъ островъ, и околне мале отоке наеданпутъ разгледати, некъ се попне на врхъ брда св. Ѣорѣіа, гдѣ ће и єдну капелу наѣи. По острову налазе се многи надписи са финикіанскимъ словима.

У овомъ Окружію стои по єданъ Серрауъ у слѣдующимъ мѣстима: у Дубровнику, Корчули, Груди (у Конавлима), у Сланомъ, и у Пелѣшцу.

Окружіе Дубровачко (Circolo di Ragusa) има петъ Претуріа, у коима живе:

I. Дубровничка	у све нар.	17000	а наш. прав.	350
II. Цавтатска	„	8990	„	1
III. Стонска (Слано)	„	8490	„	5
IV. Пелѣшка	„	8540	„	1
V. Корчуланска	„	11025	„	6
	„	54045	„	363

Георгій Никоаевиѣ
Протопресвитеръ.

II.

КРАИНА БОСАСНКА.

Међу Илирскимъ држављама, Босна, ако нѣнъ положай, природну красоту, и плодность землѣ у погледъ узмешъ, може зайста прво мѣсто заузети. Одъ све пакъ Босне найплоднія и найузоритія є она страна, што се протеже одъ Врбаса къ западу до Аустріанске међе, кою Бошняцы Крайномъ зову (1), а иностранн землѣписцы Турскомъ Хрватскомъ (2). Просторъ ове землѣ може имати 150 [] миля земљописнихъ, а жителя преко: 100,000 душа. Христіана источне цркве има найвыше. Они живе по селима, а нѣшто ихъ има и по варошима; духовно спадаю подъ управу Митрополита Сараевскога; имаю два манастира, Моштаница у Придорскои, и Гоміоница, у Банялучкой нахіи; затимъ имаю нѣколико древенихъ зграда, кое свѣтъ црквомъ зове а выше на пояту наличе. — Послѣ ньихъ по брою найвыше има Турака, или правіе рѣчи, потурица Босанскихъ; ови обитаваю обично по градовима и варошима, а нѣшто мало има

ихъ и по селима. — Кршћана понайманћ има (3) око 12,000; имаю шесть жупа (парохіа), у Банялуки, Иваньской, Градишки, Сасини, Волару и Бихачу; стое подъ управомъ Бискупа Босанскога, илити другоячіе званогъ, Апостолическогъ Намћстника.

Планине знатніе есу: Врточъ, Пркоси, Црнагора, Грмечъ, Срнатица, Осмина, Козара, Бенаковацъ, Берегомица, и т. д. — Рћке: Сава, Уна, Унацъ, Клокотъ, Врбасъ, Врбаня, Врбаска, Шврракава, Сана, Бліа, Здена. Поднебћ овде врло е угодно; планине споменуте нису друго, него жирородне горе, нису високе, већь растовиномъ и буковиномъ прикривене, особито тако званый Савскій лугъ, кои зе край Саве на шесть сати протеже, самомъ е високомъ растовиномъ заодћвенъ. Планине ове неизброена крда прасаца своимъ жиромъ хране, зато свиња највеће е благо жителя; али лакомость земальскихъ господара, ако овако за нћколико година прослћди, све ће упропастити, єръ ови за малу цћну продаю иностранцыма свое шуме, одкудъ едни натоваре пуне лађе дрва, те плаве у Београдъ, други сћку дуге, трећи пале лугъ. те изваруюу поташу, други опетъ сћку япію лађарску за Енглеске и Египетске велике бродове; а што е опетъ најгоре, исти кмети немилице поразише шуму, єръ многи за другій гной и немаре, већь пале шуму, па онда сћю жито, а гдћ е ове године сћіо, до године већь ту не-

ће, него опеть наново пали; а кадъ све око себе попали, онда се сели, и тражи гдѣ іошь има шуме. Одъ чобана ништа да и ненапоминѣмъ, они су свагди непріятельи шума, особито гдѣ ихъ никакви закони нестежу, као кодъ насъ у Босни.

Осимъ планина има овдѣ доста равница и долина, кое су врло плодне, съ коихъ становницы по два жита на лѣто скидаю; раћа овдѣ пшеница и кукурузъ, кои є обичайна храна селяка, затимъ просо и ечамъ, манѣ се сѣе хељда, зобъ и пиръ. Виногради бы могли мало не свуда быти, но само ихъ има у Банялучкой нахіи, у предѣлу Иваньска званомъ; али што манѣ има грозћа, то выше има шљива, и то одъ выше врста, найвыше пакъ тако званихъ пожегача, или савки; зато у Краини башъ као и у Посавини пію, или правіе да рекнемъ, лочу ракію и старо и младо, и мужко и женско. Овдѣ или се ело, или радило, или играло, увѣкъ ракія валя да разговоре отвара, и кавгу замеће! —

Трговина овдѣ доста є знаменита; износи се како прѣ споменухъ, дрва за ватру, дуге, япія лаћарска, поташа, наклина, шишарице, піявице, црвеный лукъ, грозће, свинѣ, волови, ситна стока, жито, вуна, козе, восакъ, слањина, сало, масло и лой. Уноси се пакъ: со, кафа, шећеръ, пириначъ, сукнене, свилене и ртене ствари, и то изъ Беча, Пеште, Тріеста. Тго-

вина се оправля Савомъ, Уномъ и Саномъ; а трговачка мѣста есу: Банялука, Придоръ, Бихачъ, Новый, Острожацъ и т. д. Састанци по границы држе се на Грабу, Просѣченом-камену, Малѣвцу, Завальи, кодъ Новогъ, Костайнице, Дубице и Градишке.

Што се тиче руда и руднихъ вода, Краина осталой Босни нимало неуступа; злата, сребра, мѣди, туча на выше мѣста находи се, али само се гвожђе обрађуе. Особите е доброте гвожђе Старомайданско; ово се за орудіе (алатъ) по свой Босни разноси, премда посвуда доста добра гвожђа има. Драгогъ каменя, и планинскогъ кристала налази се у Старомайданской нахіи око Бришева (4).

Обичаи и ношня Краишника сасвимъ е различна одъ осталихъ Бошняка; особито ношня, коя опетъ међу ришћанима и кршћанима у нѣчему се разликуе. У Краишника поимавши одъ опанака, па све до дуге црвене капе, све е како напоменухъ, различно одъ другихъ Бошняка, не само кодъ мужкихъ, него тако исто и кодъ женскихъ; овдѣ е свакій комадъ различно изкићенъ, и омашћенъ (обоенъ).

У Краини не само Турцы већь и Рая већином увѣкъ носи за пасомъ оружіе; или путовао, или на њиви радіо, све му е пушка за пасомъ. Зато овдѣ кадъ шљиве роде, већь се напредъ Турцы веселе, да ће быти разбіенихъ глава; а то њихове кесе пуни.

ИЗ КЊИГА
БРАЋЕ ЈОВАНОВИЋА
У ПАНЧЕВУ.

Сва Краина дѣли се на 8 нахіа, надъ коима заповѣдаю Муселими и Кадіе, кои опетъ гдѣ су пространіе нахіе, имаю свое нахипе, или намѣстнике; сви пакъ подложни су Везиру Травањскомъ.

Знатнія мѣста єсу:

1. У нахіи Банялучкой: Банялука (5) варошъ съ тврђавомъ, на утоку Врбанѣ у Варбсъ, на подножію Осмине планине; има лѣпый положай; исподъ нѣ се протеже равница осамъ сати до Градишке, само гдигди плоднимъ брежулькомъ (хумцомъ) и главицомъ изпросѣцана; може имати до 15,000 душа; 80 ришћанскихъ и 60 кршћанскихъ кућа, остало є све самый Мухамеданацъ, и нѣколико Цигана. Овди є столица Муфтіе, Муселима и Кадіе; имаю выше меитефа (почетнихъ учіоница), две медрезе (препарандіе); ришћани имаю нѣшто учіонице; али права школа ришћана и кршћана єсу механе! — Између 42 џаміе, найгласовитія є, не само овдѣ, но у цѣлой Босни, џаміа Ферадіа. Беглер-бегъ Босанскій Ферат-паша ухвати Нѣмачкогъ Генерала Ауерсперга, уцѣни га, и овомъ уцѣномъ сгради споменуту џамію одъ тесаногъ камена на начинъ базилике и оловомъ є покріе; овако повѣда народна пѣсна. Христіани источне цркве имаю више града на тако званомъ Влашкомъ брегу, цркву, тако є зову, али ништа друго ніе, него дрвена поята празна, у кою бы двоя кола сѣна єдва стала; ту само великихъ годова

дођѳ свештеникъ, онъ чати, а скуплѣный народъ држи панаћуръ. Христіани западне цркве имаю єдну колебу, гди се сваке недѣле и светковине држи богомоля. — У Банялуцы имаю у горњѣмъ шеру топлице добро одъ старине сазидане. Пазари држе се сваке недѣлѣ, годишнѣій пакъ на ришћанске Духове, и єстъ єданъ найзнатніи у цѣлой Босни. Банялука одстои одъ Травника 18 одъ Яица 14 одъ Саве 8, а одъ Уне 16 сати. Матіа Корвинъ кадъ є отео Яице одъ Мехмеда II 1464 отео є и Банялуку, и остала є у власти Угарской до по несрећному бою Мухачкому 1527. Андріа Радатовићь градскій управитель чувши да є Яице отето, ніе смѣо Турке дочекати, но упали градъ, и побѣгне у Угарску. Лудвикъ Баденскій 1688, и Іосифъ Фридрихъ одъ Хилперусіе 1737, Нѣмачке войводе обсѣдали су градъ, али га узети немогоше. Докъ є у Будиму Везиръ сѣдіо, дотле є у Банялуки стояо Беглер-бегъ, заповѣдникъ надъ свомъ Босномъ, али зависіо є одъ везира Будимскогъ, послѣ одъ Темишварскогъ; но касніе, кадъ Турцы изгубе све у Угарской, Босна добіе за се Везира, и овай садъ пренесе столицу изъ Банялуке у Травникъ, као на среду Босне. Банялучкій градъ, што се тиче мѣстногъ положая, а и граћевине, дойста знаменитъ є, али се данась ни малой сили небы могао опрети, зидови су и бедеми на выше мѣста срушени; истина у граду има 40 низам-топчія, и до 80

топова, али при свемъ опетъ се рећи може, да є градъ выше пустъ него утврђенъ.

Врбаньица мала турска варошица на Врбањи. — Челипацъ големо село турско познато надалеко поради своихъ добрихъ ступа (фабрика) одъ барута, кое Врбаня окреће. — Слатина, найзнатніе топлице у свой Босни, леже у едномъ пустомъ, шумомъ зарастломъ мѣсту, три сата одъ Банялуке удаљеномъ, и премда за путника овдѣ никакве сгоде нема, и пакъ изъ цѣле Босне овамо немоћни гости врве. — Звечай, два сата узъ Врбасъ одъ Банялуке удаљено мѣсто, гди се виде зидине нѣгда славногъ града, и у нѣму францишканскогъ самостана. — Гоміонница село кодъ рѣке тога имена, жителъи су кршћани и ришћани, ови послѣдни имаю и манастиръ, когъ є Мара Царица зидала, како народъ устмено казуе; овдѣ има нѣколико одъ гвозђа фабрика; одстои одъ Баняluке три сата. — Тимаръ и Сратинска села съ фабрикама гвозђа. — Прняворъ мала варошица. — Градишка варошъ съ градомъ, на утоку Врбаске у Саву, прамъ Аустріанской старой Градишки; ову є быо Лаудонъ 1789 узео.

2. У нахіи Придорской: Придоръ, варошъ са слабомъ тврђавомъ на Сани, има до 3000 душа, удаљена є одъ Банялуке 10 сати, лежи на єдной плодной равницы, води знатну трговину особито съ гвозђемъ, кое се вози одавде на лађама Саномъ до Новога, Уномъ до Ясе-

новца, а Савомъ до у Београдъ, одакле опетъ, истимъ путемъ натрагъ извози се со и ракія.— Любія варошица 1 1/2 сата одъ Придора удаљена, има майдане гвожђа.—Шурковацъ, Шалае, Видренякъ, Легенюжа, Кегалуша, Равска, Липицы, и Шибови села кршћанска съ майданима гвожђа. — Козарацъ варошица съ напола запуштенимъ градићомъ, на плодной равницы, два сата одъ Придора удаљена. — Новый варошъ съ тврђавомъ на утоку Сане у Уну, одстои одъ Придора шесть сати, знатно е ово мѣсто боевима год. 1629 и 1717; одъ Нѣмаца бывао е обсѣднутъ али га узети немогоше; Лаудонъ 1790 био га е преотео; има данась знатну трговину. — Благай данась мала варошица, нѣгда знатна тврђава краљева Босанскихъ, гди су свое благо држали, у коемъ су све свое поузданѣ имали. Мехмедъ II овде е послѣдњегъ краля Томашевића погубіо 1463; лежи ово мѣсто до близу Сане, одъ Новога 1 1/2 сата удаљено. Одавде изходи знатна Грофска породица Благай, чіи потомцы и садъ се у Краинской находе. — Моштаница село кршћанско и српшћанско; ови послѣдни имаю овде монастиръ, а кршћани гвоздене майдане. — Дубица, варошъ съ тврђавомъ на Уни одстои одъ Придора петъ сати, знатно мѣсто биткомъ 1790. — Костайница село на Уни, према Аустріанской Костайницы, има скелу знатну

3. Унахіи Старомайданской: Старый-Майй-

данъ, варошъ на Старой рѣки, међу два брега стѣшнѣна, знатно мѣсто поради руда, кое се у околицы находе, злата, сребра, олова и т. д. али само гвозђе има свое фабрике; одстои едъ Банялуке 10 а одъ Пріедора 4. сата. — Каменградъ мала тврђава на Дери рѣки, удалѣна одъ Старог-Майдана еданъ сатъ. Санскимостъ варошица на плодной равницы край Сане, има нѣшто запуштене тврђаве, одстои одъ Старог-Майдана два сата. Сасина, Крувери, Шкилѣвита, Агачиѣамайданъ, Ада, Новый-майданъ, Алайбегов-майданъ, Батковцы, Кигалевацъ, Рунявица, и Бришево, села кршћанска, гди у свакому по выше майдана гвозђа има.

4. У нахій Острожачкой: Острожацъ варошь на лѣвой обали Уне съ тврђавомъ, одстои одъ Бихаћа осамъ сати. — Стина, Цазинъ, Стурлиѣъ, Кладуша-велика, Кладуша-мала, Подзвиздъ, Тодорово и Пеѣъ, мали градиѣи преко Уне, гди сами Турцы станую.

5. У нахіи Крупской: Крупа варошъ съ тврђавомъ съ ове стране Уне, на подножію планине Липсана. — Єзерско, Враноградъ, и Отока мали градиѣи преко Уне.

6. У нахіи Бихаћкой: Бихаћъ, у мѣсту зову и Биће и Бишће, градъ на лѣвой обали Уне у отоку (острову) лежи, удалѣнъ одъ Аустріанске међе по сата, естъ главно мѣсто Тур-

ске Хрватске, може имати до 5000 жителя самихъ Турака; одстои одъ Банялуке 24 а толико сати и одъ Яица. Градъ овай узимали су више пута Аустріанцы год. 1592, 1717, 1739 али га никадъ узети немогоше. Сазиданъ е одъ Беле IV Угарскогъ краля, и нѣкада е доста якъ быо, али су данасъ зидови на выше мѣста срушили се, нити ихъ тко поправля! — Изачињь градињъ одъ Аустріанаца 1836 сажеженъ ракетлама топовскимъ, садъ има наново до 60 турскихъ кућа. — Брековица, Мутникъ, Туріа, Тржацъ, градињи съ оне стране Уне; Соколацъ и Ринаћь съ ове стране Уне.

7. У нахіи Кулен-вакупской: Кулен-вакуфъ, варошъ съ тврђавомъ на Уни, одстои одъ Бихаћа шесть сати, биткомъ 1737 знаменитъ. — Островица, Нажала и Буриће-вацъ градињи мали край Уне. Хрманіа запуштеный ришћанскій монастиръ.

8. У нахіи Ключкой: Ключъ варошъ съ тврђавомъ кодъ Сане на подножію планине Срнатице, одстои одъ Яйца 10 сати; овдѣ су Турцы послѣ тридневнога обседнућа на вѣру ухватили краля Стѣпана 1463. — Петровацъ варошица съ тврђавомъ до близу извора Сане. — Билай мала тврђава на подножію планине Грмеча, удалѣна одъ Петровца два сата. — Єзеро, турски Кулисаръ, мала варошица међу Яйцомъ и Варцаромъ, одъ обадва по два сата удалѣна. —

Одъ све Босне у Краини, найбогатіи су Турцы, и зато найбѣшньи, и по раю найгори. Рая овде осимъ што Везиру царскс плаћа, двоструко валя да служи и плаћа краишничкимъ беговима, на чіой земльи стои, и да друге зулуме ненапоминѣмъ, споменућу само беглукъ, или робію; свака кућа своему господару валя да дае преко цѣле године по єднога слугу и служкиню, кои кућне послове у господаревой кући безплатно оправляю; затимъ свакій господаръ толико испредъ себе посће землѣ, колико неће све село за се посѣяти, а то све нѣгови кметови безъ икакве плаће валя да обраде. Али све бы се ово лашнѣ трпило, да ніе анархіе у Краини! Краишницы нити маре за уредбе царске, нити одъ Везира штогодъ зазиру; ако кои везиръ хоће да ихъ уреди, то они одма устаю на оружіе. Године 1846 28 Окт. стар. побуне се послѣдній путъ подъ начелничтвомъ Мехмед-бега кадіе Бихачкога, кои є имао 12.000 подъ собомъ воиника. Везиръ тадашній Аџи-Ћамил-паша разбіе ихъ коначно, и єданайсть првихъ поглавица опреми у Цариградъ, они се мало умире, али докъ се реченый везиръ промѣни, они опетъ исти те исти. Раю прогоне, глобе, убіяю све као и досадъ, зато рая немогући више зла подносити, опреми (сами ришћани) осамъ кнезова и єднога Свештеника у Цариградъ, да траже облакшицу. Цареви министри оправе ихъ на новоименованогъ Везира Тахир-пашу, да извиди

правицу, и даде имъ облакшанѣ; али когъ су Везира досадъ слушали Краишницы, кога ли ће одсадъ слушати?! Везиръ истина дао е бурюнтію, да се унапредакъ само два дана на недѣлю беглучи, да жене неиду на беглукъ, да се у недѣлю нитко одъ рае месилуе на радню, и т. д. али како споменухъ, Краишницы говоре: мы смо придобили землю на оружію, а не на артіи (папиру), да намъ є царъ съ ферманима одузима. Ако икада у Босни раја за оружіе прихвати, то ће найпре у Краини, будући да є овде найвыше притѣшнѣна, а помоћи іой царъ неможе, како садъ околности стое.

І. Ф. Іукићъ.

---

(1) Банялучани зову Краиномъ само омый комадъ землѣ, што преко Уне лежи, и што є управо Турска Хрватска.

(2) Не само инострански писательи, већь и Хрватски, ради бы протегнути турску Хрватску чакъ до обале Врбаса. Види: Obći Žagrebački kalendar 1846. Čertice iz dogodovštine Hervatske od Ferd. Žerjavića .- Seljanov Zemljovid Beč 1847. — Сви ови заведени су одъ Павла Витезовића, кои у дѣлу Bosna Captiva Tyrnaviæ 1712. мудруе, говорећи, да Врбасъ Босну одъ Хрватске раставля, и да є Босна нѣкада была Хрватска страна. Али колило є онъ у Географіи вѣштъ быо, изъ тога се види, што онъ Ключъ раставля одъ Яица на петъ дана хода, гди само има десетъ сати; но овому се ніе чудити, будући да є учіо одъ Порфирођеннта Илирску географію.

Да мимоиђемъ старе земльописце, кои Босиу западно до Уне протежу, само ћу то напоменути, да се изъ повеля Кральева Босанскихъ границе найболѣ могу разазнати.

(3) У Србскомъ Лѣтопису 1845. II. има описаніе Босне, преводъ изъ нѣмачкога, у кому ни трећій дѣо ніе истина. Тако пише, да є већа часть жителя у Босни мухамеданскога закона, да є число Христіана источне церкве у Херцеговини претежніе, а у Краини западнѣ цркве, што ни єдно ніе истина. Него како у Босни строжіега смисла, тако и у Херцеговини и у Краини найвише има Христіана источне цркве.

(4) И садъ живи човѣкъ у томъ селу, кои є пре 20 година пуну шаку драгога каменя своме жупнику доносіо; али покойный свештеникъ бывши простъ и невѣштъ изружи тога селяка, овай пакъ свое драго каменѣ за малу цѣну прода иностранцу, да паче и данъ данашній продае, али никаквомъ духовнику пошто є живъ на очи неизноси.

(5) Банялука кадь є и одъ кога є сграђена, ништа се нанасъ незна; но мотрећи угодно положенѣ мѣста, и изврстну грађу, останке толикихъ каменя и плоча на Лаушу више велике џаміе тако званомъ брегу, могао бы слободно рећи, да є іошъ одъ Римлянa зидана, али подъ коимъ именомъ, и то се незна. Банялука, рѣчъ ова долази одъ Баня и Лука, одъ множтва топлица или минералнихъ врућихъ вода. Преповѣдаю, да су тринайсторе у старо доба быле, а садъ се само за трое знаде.

III.

О ПРОПОВѢДАНЮ.

(ПО Г. ГВИЛОНУ)

I. ВАЖНОСТЬ И ПОТРЕБА ДА СВЕШТЕНИЦЫ НАРОДУ ПРОПОВѢДАЮ.

Ако су градски и сельски Свештеницы, прави и изврстни Оцеви свога стада; ако су избрани помирителъи, и вѣрни чувари фамиліарнихъ тайности; ако су бранителъи слоге, доброгъ реда и обштегъ мира: ако су у своимъ парохіама прави посланицы божіи, као што имъ званіе ньіово показуе: то кои е тай, кои неће увидитй, да слово божіе у ньіовымъ устима быва могућно и силно средство, коимъ се превелике користи за родъ човѣческій добиваю. — Проповѣданѣмъ слова божія замеће се у срцама людій сѣме вѣре, надежде и любави, ньимъ добія званіе свештеничко найвећу почесть; оно увѣрава насъ о доброме плоду; оно много и премного припомаже къ напредку закона, поштеня, честности и правице; оно уздржава обштій поредакъ како у домаћемъ тако и у грађанскомъ дружтву; оно много приноси ко спасенію душевномъ и срећи слушателя.

Апостоли су тако много цѣнили проповѣданѣ слова божіегъ, да се нису посумняли предпоставити оно и самымъ дѣлма милости, да и самомъ извршиваню свет. тайны (1), нити се е кадгодъ икаква скупштина држала, у коіой небы они проповѣдали. — Да небы пакъ одъ похвалногъ овогъ дѣла чимъ му даго уздржани были, изабрали су нѣке Діаконе, коима су препоручили, да они о сиромасима и удовицама бригу воде. Побуѣени примѣромъ овимъ ученицы и први наслдѣницы Апостолски, врло су велику ревность показивали, да светой овой дужности како што треба одговоре. Єсу ли се први Христіани гдѣгодъ само заєдно искупили, ту єодма, како бы се прочитало каково мѣсто изъ св. писма, сдѣдовала поучителна бесѣда о истинама наше вѣре, и о христіанскомъ благонаравію. — Красный є обичай овай за много столѣтія траіо; о чему намъ скуплѣне толике прекрасне омиліе и бесѣде св. Отаца и Учителя црковнихъ свѣдоче. — Дознеамо, да су іошъ одъ давнашньихъ времена они кои су у число пастирскогъ званія примани были, примали такоѣеръ на себе дужность проповѣданя Евангеліа. Ово є необходна дужность Свештеника, нити се одъ нѣ, докле то знаніе достоино на себи имати жели, икада опростити може. Тежко њима, вели

---

(1) Дѣап. 6, 2 и I. Кор. 1. 17.

Апостолъ, ако забаце проповѣданѣ Евангеліа (1). Оно што е Христосъ Петру рекао: Ако ме любишъ, паси овцы моя (2), речено е такођеръ и свима онима коима е стадо предано. А шта друго значи пасти овце свое, него питати ньи словомъ Евангелскимъ? Павелъ Апостолъ заповѣда ученику своме Тимотею, а преко нѣга свакоме пастиру проповѣданѣ: Налажемъ ти, вели му. предъ Богомъ и Господемъ нашимъ Исусомъ Христомъ, кои ће доћи судити живима и мртвима, проповѣдай слово божіе, настой благовремено и безвремено, обличи, запрети, умоли безъ одмора (3); и стрепи, да те предъ страшнимъ судомъ занемарени одъ тебе народи неукоре за немарность твою, што имъ ниси давао полезна наставленія, коя бы ньи утврдила у добрымъ дѣлима, или одвратила одъ грѣха, и да те тако неокриве о ньиной пропасти. — Пастири народни! Вы сте духовни Оцеви ваших овацa, вы сте дакле найвыше дужни старати се о потребной храни за спасеніе душа ньіовихъ. Исусъ Христосъ назива васъ свѣтъ міра, што разгони незнанѣ, и соль земли (1), коя чисти и чува одъ квара порока, словомъ мудрости, што излази изъ уста вашихъ.

---

(1) I. Kop. 1, 17; 9, 16.
(2) Іоан. 21, 17.
(3) II. Тім. 4, 12.
(1) Мат. 5, 13, 14.

— И света наша православна црква ише одъ Свештеника, да сваке Недѣлѣ проповѣда, ако ће и укратко, о дневномъ Евангелію, или о каквомъ вѣроучителномъ или моралномъ предмѣту.

Залуду се изговарате, о Свештеницы, да мало дарованія за ово имате, еръ сте вы само дужни поучавати свакій по мѣрѣ даро-ванія данаго вамъ (1). Будите вы само одушевлѣни живомъ жельомъ за спасеніе браће ваше; а дарованіе, кое немате, просите одъ Бога и добићете (2). Да поучите народъ, и да добаръ плодъ отуда придобіете, нетреба вамъ велико напрезанѣ духа, треба само да имате милосрђе према народу, и силну любавь. Вы сте служителы Евангелія, а не Оратори; вы сте раздавателы слова божіегъ, а не учителы красноречія. Нити вамъ у овомъ што важе изговараня, као да сте пословима обременѣни, или да су предугачка правила у цркви, због чега мислите, да неможете проповѣдати. Запитайте Исторію, и казаће вамъ она, како су свети Оцы кодъ толикихъ своихъ посала, што су имали, и кодъ толикихъ бѣда и неволя, што су трпили, опетъ времена и волѣ имали често проповѣдати, и шта више, толико прекраснихъ, и науке пуних сочиненія саставити! — Нека рѣчи ваше

---

(1) Ефес. 4, 7.
(2) Іак. 1, 5.

буду пуне любави и благости, а дѣла ваша нека имъ одговараю, па увѣрени быти можете, да неће оне досадне быти ни народу, башъ да бы се и подуже у цркви стаяло.

2. НАЧИНЪ ПРОПОВѢДАНЯ.

Три су ствари потребите, вели св. Григорій Назіанзинъ, да бы ваше бесѣде силне и увѣрителне быти могле. Прва є ова: Проповѣдникъ мора быти одушевлѣнъ духомъ божественимъ, да бы све истине, што є другима обявлявати дужанъ, онъ истый добро разумѣти могао. Друга є: Онъ мора, ако ће и мало, художества у бесѣди имати, да бы тако съ нѣкимъ достоянствомъ и важности говорити могао. А трећа є стварь: да придобіе повѣренѣ кодъ своихъ слушателя, како бы се они одъ нѣга дали научити. Ако едно само одъ овихъ трію стварій неузбуде, онда ће бесѣде наше зацѣло залудне быти. Изъ овихъ начела заключуе светый Учитель, да се душепопечителы свакояко старати имаю, да сва средства, што имъ є Промисао дао, употребе, ако ће и човѣческа быти. Неможе се дакле одрећи, да є красноречіе црковно едно премогућно средство, съ коимъ мы себи придобити можемо оно повѣренѣ и ону послушность кодъ слушателя, коя су врло нужна, да се добаръ плодъ изъ проповѣдій добіе.

Коя су дакле правила краснорѣчія Христіанскогъ? Св. Августинъ мудро ихъ е исчислio у 4.ой књиги прекраснога дѣла свога о науки Христіанской, гдѣ доказуе, да се найвеће старанѣ свештеногъ Оратора у томъ састояти мора, да се сирѣчь зна, шта се има народу рећи, и начинъ како се има рећи; и ово е онъ у двѣ рѣчи изрекао: Говорити мудро и лѣпо. Проповѣдникъ, кои е служитель истине, мора се трудити, да ню свакоме уму ясну и разумителну, далѣ поучителну, пріятну и толико згодну учини, да слушателѣ у срце такне. Умъ просвѣтлити, срца ганути, увѣрити, и побѣду одржати, то е све, у чемъ се художество краснорѣчія састои. Неможе се проповѣдникъ добромъ плоду одъ краснорѣчія свога надати, ако поучити, увеселявати, и увѣрити неузумѣ; то су іошь Ціцеронъ и Квинтиліанъ исповѣдили. Ако се дакле ова своиства и у човѣческомъ краснорѣчію ишту, то нећемо ли ясніе увидити потребу овихъ свойства у званію свештеномъ, кое у себи садржава найважніе користи обште човѣческе породице.

Проповѣдникъ е свима дужанъ, рекао е св. Павелъ, говорећи о себи самомъ (1). Зато се онъ найпре старати мора, да га свакъ ясно разумѣ, како прости и неучени, тако и учени,

---

(1) Рим, 1, 14

како сиромаси тако и богати. Разумителност є дакле найглавніе свойство Проповѣдника; нека сва могућна употреби, да ню придобіе, нека слаже лѣпо рѣчи и мисли у бесѣди своіой, и нека добаръ изговоръ употреби. Ако га само велики умови разумѣти могу, то онъ никако свою намѣру постиѣи неће. Нѣгова бесѣда мора быти подобна зрацыма сунчанима, чія свѣтлость по себи упада у очи свакога. Нека му є препоручено особито, да єзикъ чистый употреблява, да га народъ, кому се проповѣда, разумѣти може. Онъ треба да позна чинъ и станѣ своихъ слушателя, и потоме свое слово да крои, но увѣкъ предъ очима нека му стои то, да буде разумителанъ.

Кадъ се проповѣднику препоручуе, да буде ясанъ и разумителанъ у слову своме, то се нешите напотивъ да буде опетъ врло пространъ и непоредочанъ, нити да безъ савеза говори; него треба да излаже предметъ о вѣри и моралу по потребномъ методу и оштроумно. Нека се постара, да намѣренѣ свое добро, чисто и разговетно покаже, да бы се духъ слушателя, обаянъ изъ почетка предметомъ, кон му се изложити жели, склонити могао, да радо и помньиво слуша и пази. Нека се чува великихъ раздѣленія и подраздѣленія у своме слову, коя се обично одъ слушателя нерадо и тежко памте, и коя често и самогъ проповѣдника смету и замрсе. Нека се постара, да му слово небуде суюпарно; зато

треба да га лѣпымъ украшеніяма накити; еръ е познато, да што се уму допада, то и лакше до срца допире. По себи се пакъ разумѣ, да и у овомъ умѣреность држати треба; єръ како годъ што се немарљива, неуглађена и непріятна сувопарность у слову осуђује, коя чини да люди охладне и равнодушни у слушаню постаю: тако є исто врло чудно слушати Проповѣдника Евангелскогъ, кадъ у слову своме выше настои да се допадне, него да поучи; кадъ различнима мислима, и Фигурама веселима кити свое слово ондѣ, гдѣ му Евангеліе налаже, да употреби претнѣ праведнога Бога, као што бы было на прим. при описиваню страшногъ суда и казни грѣшника. Недостойно є притомъ и безчестно за свештеногъ Оратора, да се у проповѣданю упинѣ само зато, како бы гласъ валяногъ проповѣдника стекао, а овамо да издае сотнмъ званіе свое, и да ласка слушательнма своима съ краснымъ празнымъ рѣчима, немарећи да они и далѣ хладнокрвни у грѣху заостану.

Не манѣ непристойно є за проповѣдника, кадъ онъ, изъ каквогъ му драго узрока было, врло малый трудъ полаже у сачињаваню проповѣди, него є говори изненада безъ предваригелногъ приправляня. Таковымъ проповѣдницыма служити може за примѣръ славный онай дубокомисленій Богословъ Бурдалу, кому премда є найлакше ишло изненада и безъ приправляня проповѣдати, ништа манѣ онъ бы свагда,

кадъ бы му пребацывали зашто чешће непроповѣда имаюћи тако лѣпо дарованіе, одговоріо: треба почитовати слово божіе. Но осимъ тога знати треба, да оваково неприправлянѣ у проповѣданю, вреѣа често оно почитанѣ и ону учтивость, коя бы се спрамъ своихъ слушателя имати морала. Єръ ови због тога на ту мисаль долазе, да проповѣдникъ не налази за нуждно, због ньихъ о слову дублѣ размишлявати. Ево одкуда послѣ постае недѣйствителность слова божіега у срцама людскима, ихладность према нѣму. Но тежко пастирима творящымъ дѣло Господне съ небреженіемъ!

Да бы свештеникъ дакле ово званіе извршивати могао, потребите су му наравне способности, а осимъ тога наука, озбилна размишленя, и бистра паметь, коя умѣ такву бесѣду сложити, да бы она могућна была ганути, увѣрити, и доказати слушательнима истине, што имъ се излажу. „ Три или четири мѣсеца нису доволна, говори славный Фенелонъ, да се може єданъ као што треба справити на явно проповѣданѣ, више година мора се употребити, да се придобію богата и избрана знаня, другчіе кубиряе, штоно веле, проповѣдникъ, и мораће због оскудице богатогъ знаня у своме слову често и неправилне и погрѣшне мисли наводити. “ Но ни то ніе доста. Да бы му намѣра нѣгове проповѣди болѣ зарукомъ изишла, мора

се замучити, да оно што є на карти написао, одъ рѣчи до рѣчи на паметь научи; и да буде, уколико є више могуће, слободанъ, и отворенъ да га небы страхъ, или споляшни предмети у говору за бунилн. У осталомъ нека се свагда препоручи, и нека моли Господина жатве, кои може самъ учинити, да сѣме узрате (1), да бы слово нѣгово плодовито было и у себи и у онима, кои га слушаю. Притомъ може проповѣдникъ, а и препоручуе му се, да све силе краснорѣчія, само мудро, употреби, да бы слушателѣ свое ганути могао; но нека зна, да онъ првый мора самъ осѣћати оно, што є намисліо другима у срце улити. Еръ како ће слушатель плакати, уздисати, и страшити се, ако на то ніе побуђенъ примѣромъ онога, кои говори? Мора се, воли славный Фенелонъ, осѣћати страсть, за моћи є живымъ бояма представити, єръ умѣштво, ма како силно было, неважи колико наравъ. Пазити само треба, да и у овоме претеранимъ движеніемъ непогрѣшимо, кое кадъ се свѣтскомъ проповѣданю неприличи, то є оно много манѣ за црковне бесѣде згодно.

Но одкуда ће Проповѣдникъ при сачињаванію проповѣдій помоћь тражити? — Источникъ сваке премудрости єсть свето писмо, єръ є оно силно, по рѣчма св. Апостола Павла, научити, обличити, исправити и казнити, да

---

(1) Лук, 10, 2

бы люди савершени быти могли, и готови на свако добро дѣло (1). Проповѣдникъ мора дакле изъ овогъ источника црпити, єръ кои задоста изъ нѣга нацрпи, тай ће зайста безъ велика труда моћи и добре проповѣди састављати, и ньи съ пристойнымъ украшеніяма нскитити.

Савъ законъ и сва наука за овай и за будућій животъ нужна, састои се у познаваню єдинога Бога и Іисуса Христа (2), и у просвѣштеню ума свѣтомъ вѣре, одъ Христа намъ одкривене. Чему болѣму одъ овога има проповѣдникъ учити народъ, шта ли лѣпше за предметъ бесѣде свое узети може? А будући да се ово у светомъ писму налази, зато намъ се Светога Писма тврдо држати валя. Маломе се зайста плоду одъ нашихъ поученія надати можемо, ако су она само на размишленіама човѣческима основана, кадъ напротивъ оно, што є на достоинству божественомъ основано има далеко силніе могућство и да придобіе повѣренѣ кодъ слушателя, и да надяча препоне; само ако се на сьомъ мѣсту, и као што треба употребе. Такавъ є био методъ Проповѣдника у времена апостолска. У прсте, штоно се говори, знали су они и разумѣвали свето Писмо, и та нмъ є наука за сваку другу валяла, нити су потребе имали

---

(1) II. Тим. 3, 16.
(2) Іоан. 17, 3.

съ друге стране, шта бы повѣреномъ своимъ народу проповѣдали. Съ єднимъ само Новимъ Завѣтомъ у руцы, доста су они краснорѣчиви были, єръ су у нѣму, и што є за догматъ, и што є за моралъ, потребно налазили.

Нужно є такођеръ, да се съ ученѣмъ Светога Писма саєдини и трудъ у читаню писанія Св. Отаца, кои су вѣрни толковатељи светога писма. О комъ бы драго предмету мы говорити хотѣли, можемо быти увѣрени, да ћемо у дивнымъ ньіовымъ сачиненіяма многа и премногa наћи, што ће насъ и лѣпымъ мислима, и прекраснымъ израженіяма, и добримъ начиномъ излаганя обогатити. Нетреба пакъ, да се когодъ страши, да ће присвонвши ове ствари св. Отаца, подъ судъ критике пасти, као да є само преписатељ бью, єръ овака туђа богатства постала су свима нама као очинство, одъ кога се сви по вольи служити можемо; шта выше, небы намъ мило было видити єдногъ проповѣдника, кои бы свое мисли предпоставляо онима, што су намъ одъ велики оны Богомъ надахнуты Учителя оставлѣне.

Нека Проповѣдникъ незаборави и на повѣсти, изваћене изъ житія светыхъ. Нека ихъ мудро и на своимъ мѣсту употреблява, остављајући неизвѣсне, недокаааане, суевѣрне, и неправилне ствари, и оне, што бы само любопитство задоволявале. Тако исто и о чудесима кадъ говори, нека само она наводи, коя су сасвимъ

ясна, и изъ копхъ се извадити могу правила за благонаравіе.

Што се тиче начина, коимъ се пороцы обличавати имаю, нека проповѣдникъ ревность свою ублажи са мудросћу, и нека га руководи благость. И увѣкъ нека згодну прилику за то тражи, да небы другчіе, умѣсто исправити, зло іошь грѣимъ учиніо. Тежко продире истина у среду бурныхъ волненія слѣпе страсти. Зато треба пустити, да оно прво узавренѣ прође, и чувати се одъ укораваня, што бы тежко на добро испасти могло. Особито нека се чува, да злоћу непокаже у своимъ поученіяма, шта выше нека добро гледа, да се о томе нико ни посумняти небы могао, еръ изъ тога бы се многе непристойности могле излећи, и проповѣдникъ бы много одъ свога уваженія изгубіо. Ствареа врло нужна, да се проповѣдникъ, исправляюћи наравь людску, свагда уобште изражава; єръ бы велико зло было, кадъ бы онъ явчо поединихъ лица погрѣшке исправляо; то бы се звала псовка, а не поучителна проповѣдь. Нека се дакле ограничи на то, да слушательима уобште изобрази порокъ! найцрньимъ бояма, и да настои, како ће имъ га омразити, безъ да се израженія нѣгова особено на єдно или друго познато лице односе. Излишно є зайста препоручивати Проповѣднику, да бы се врло добро чувао у своимъ бесѣдама одъ непристойныхъ рѣчій, и да небы народне коекакве басне у своя

поученія мѣшао, кое су недостойне да на њи Свештеникъ и помисли, а камо ли да ихъ на своя уста изговори.

Нека е препоручено Свештенику, да најпре народу толкуе и излаже истине догматическе, кое ће му послѣ за основъ служити, кадъ стане о моралу говорити, ербо е вѣра основъ благонаравія, и најпре намъ треба знати, шта смо дужни вѣровати, па онда шта чинити. Зато ће врло добро и цѣли сходно поступити, ако имъ најпре истолкуе членове Символа вѣре по реду, па послѣ нека пређе на толкованѣ Тайны новога Завѣта, на заповѣди Божіе, Отче нашъ и проч.

Но особите е препоруке достойно то, да Свештеницы, пастири народни, тако свой животъ управляю, како бы повѣрене имъ овце у њима не само паметне воље, но и добрый изгледъ, и подражаня достойный примѣръ имати могле. Животъ њіовъ нека буде огледало њіовогъ званія; проповѣдь њіову нека подкрѣпе њіова добра дѣла. О каква бы срамота и поруга за Христовогъ Свештеника была кадъ се ово двое съ нѣговымъ бесѣдама небы слагало. На васъ бы пала она грозна претня божія! Горе вамъ законникомъ, яко взясте ключь разумѣнія: сами невнидосте, и входящымъ возбраннсте (1), због го-

(1) Лук. 11, 52.

блазна, што сте имъ дали. Добро владанѣ, скромне бесѣде, поштенѣ, узтрплѣнѣ, лѣпо име, једномъ рѣчи, свакій начинъ у Свештенику има служити за добрый изгледъ, и на морално сазиданѣ народу. Рѣдко быва, да се Духъ божій усели у срце слушателя, ако истый Духъ, не сѣди у срцу Свештеника, кои е поставлѣнъ да ихъ поучава.

Тѣлодвиженія, коя су сасвимъ нужна у проповѣданю, и безъ коихъ є проповѣдь мртва, састое се у кретаню тѣла, у подизаню руку, и у промѣньиваню гласа. Намѣра моя ніе овдѣ особита правила за ово излагати. У обште говоримъ, да у томе болѣга воѣе нема одъ нарави. Нека само проповѣдникъ, као што є речено, буде обузетъ онимъ чувствомъ, кое у слушательима узбудити жели, па ће сходно движеніе и по самой нарави слѣдовати. Ако бы се пакъ навалице и противъ свое нарави у томъ усилявао проповѣдникъ, могао бы се ласно забунити, изгубіо бы свою пріятну наравность. Виканѣ, лупанѣ, изтезанѣ рѣчій и т. д. можда у театру доликую, али изъ црквене предикаонице треба ихъ сасвимъ изагнати.

У Задру.

Г. П.

ИЗ КЊИГА
БРАЋЕ ЈОВАНОВИЋА
У ПАНЧЕВУ.

IV.

ОБИЧАИ

О УГОВОРУ СВАТБЕ И СВАТОВА У РИСНУ.

Осамъ дана пріе сватбе, састану се обѣ пріятельске стране у дућану чіемъ, и отацъ младићевъ држећи у руку пуну боцу ракіе (судъ одъ три конате венеціанске), и на ньой шипакъ, (шипакъ є овде мужкій даръ, а ябука женскій), съ еднимъ цекиномъ у нѣму засаћенимъ, говори: Помага вамъ Богъ браћо и господо моя! я ево съ добримъ часомъ, и съ добромъ срећомъ, намисліо самъ, у данашній данъ, (обично буде понедѣлникъ, само - - да не бы пало те године у истый данъ усћковáнћ), ону мою срећну невѣсту водити дома; и Пріятелю мой, за овый нашъ срећный уговоръ прими овый даръ. — „ Отацъ дѣвойчинъ узме шипакъ и цекинъ и одговори: „ Боже дай, да и овый састанакъ буде у великій добрый и честитый часъ по єдну и по другу страну, “ — а боцу съ ракіомъ пружи Свештенику, или другоме главару. Многи реку: ево садъ поздраво продадоше за цекинъ

дѣвойку; као и при вѣридби што реку: попише єдну дѣвойку; а у Пераству говоре дѣвойцы вѣреной: честито ти смиренѣ. — Одъ овога пиѣа піе свакъ, кои се намѣри у піяцы, еръ ово быва займично.

Послѣ пиѣа одвое се домаѣини на страну, и уговоре сватбу: колико ѣе евата быти; на кою уру кретати; какве дарове давати; особито препоручуюѣи, да буде све по обичаю уредно, мирно и поштено. — Истый данъ позову и фамиліе на сватбу, и почну кодъ младиѣа предъ куѣомъ у колу пѣвати, зачинюѣи пѣсне мати, или најстарія сестра нѣгова, одъ кои написаѣу овде нѣке, а остале ѣе мой важный пріятель Г. Вукъ Караџиѣь.

1.

У име Бога, у часъ добаръ,
Све намъ было у часъ добаръ,
Ово сада у найболѣ
Вріеме се весенити
А явору зеленити.
Младогъ Люба оженити,
Снан нашой дома доѣи.

2.

Любо ми Соки поручи,
По оной златной ябуцы,
О Соке, душо медена,
Чуо самь да си срдита,
Срдита и огнѣвита,
Остави срдость у баба,
Ненос'та жени у дворе,

Немой ме съ бабомъ завадит
Ни съ моіомъ браћомъ омразит'.
А Сока Любу поручи,
О Любо, срећо весела,
Ако ти будемъ 'срдита,
Срдита и огнѣвита,
Отогай теби шибика,
На твоме меку душеку,
По моіой танкой кошуљи.

3.

Младый Любо ловъ ловіо віоръ планиномъ,
До подна му жарко сунце лице умори,
Тражи Любо засіенца да се заклони,
Богъ му даде зеленъ яворъ при бистрой води,
Ту є Любо починуо па є заспао,
А када се разабрао и пробудіо,
Кадъ кодъ нѣга млада Сока лѣпша одъ виле,
Ма іой вели младый Любо млада делія,
А тако ти душо Соке оклењъ кодъ мене.
Али си ми дошетала изъ равна поля,
Али си ми съ росомъ пала изъ ведра неба.
Кадъ то чуе млады Младенъ (1), прихвати му є',
Па пошета край Дунава као господаръ,
Споредъ нѣга сваа своя као госпоћа,
Ма говори младый Любо млада делія,
Аферимъ ти мой Младене брате роћеный.
Ће ми шеташъ край Дунава као господаръ,
Споредъ тебе Люби моя како госпоћа,
Драго ти є срце мое кадъ я погледамъ.

---

(1) Меће се име дѣвера, младоженьина брата.

Између овы дана братъ младоженѣ пођесъ вѣштомъ єдномъ женомъ кодъ дѣвойке, и удѣне іой прѣію, да се зна колико носи, и пріе него затвере скриню свако изъ свойте, починюћи дѣверь, баца у исту, у новцу, или и у стварима, само стварь има быти сребрна, као што є велика игла, или канетъ, или напрстакъ, и ключъ одъ скринѣ узме дѣверъ са собомъ.

У очи сватбе изъ ютра, петъ шестъ младића понесу съ пѣванѣмъ и пуцанѣмъ изъ цркве барякъ кодъ младоженѣ, и поштога привежу на кућну ластавицу, да се са свію страна видити може, одпѣваю у колу єдну пѣсну юначку, па предручкую. Кадъ є манѣ одъ седамъ свата, неноси се барякъ, него грана маслине. Предъ саму вечеръ зове младоженя съ топовима (машкули), на искупъ позвате фамиліе, и свака понесе брава (овна) одрта съ главомъ накићеномъ, сомунъ хлѣба, двѣ боце вина, и мараму везену, и при долазку избаце предъ кућу пушку. При трпези наименуе домаћинъ свакога свата: а кадъ є ньи много друга, метне повыше ньи, войвода, дѣвера, и муштулукцію, и ови се зову пустосватићи; и свагда су налихо, држенѣи да є лихъ срећніи неголи такъ. Найпослѣ препоручи Старомъ Свату, да онъ све найболѣ, како зна, нареди и поуправи, да нико ни на кога ни за што не зажали. Войводе сѣде у дно

трпезе у засѣди, и при ракіи припѣваю редомъ све сватове съ пѣсницомъ овомъ:

Цвѣтакъ паде на трпезу
А съ трпезе на Сватове,
Старый Свате Господине,
Добро ти сѣде.

По вечери мало попѣваю и поиграю, па по-ћу починути; а са зоромъ на гласъ топова устаю сватови, и одѣвени у зеленымъ или црвенымъ доламама, токама и копчама, оружани ножемъ сребрнимъ, и съ двѣ пушке мале за пасомъ, о рамену џевердаромъ, и на бедри сабљомъ, еднако сви, да ій є дика и лѣпота у стасу и одѣлу погледати, иду сви кодъ младоженѣ, и сѣдаю у трпези свакій на свое мѣсто; и пошто се малко поразговоре, и попію по кафу и чашу ракіе, заповѣди Старый Сватъ кретати по дѣвойку, и одма скочи на ноге кита сватова. На полазку младоженя ій найпре поздрави съ толико топова, колико є ньи на брою сватова, а дѣвойке и невѣсте испрате ій съ найгласовитіимъ пѣванѣмъ:

У име Бога, у часъ добаръ, сунце истече,
Айде изъ двора Првіенче, бріеме ти є,
Коньи су ви оседлани, те васъ чекаю,
А юнацы оружани, те васъ гледаю,
Ко ви стіо наудити недао му Богъ.

2.

У име Бога, у часъ добаръ,
Вріеме се веселити,
Ове дворе прославити,

Млада Љуба оженити,
Младу Соку удомити.

3.

Сунце ярко иза горе сяше,
Младомъ Љубу добро ютро зваше,
Добро ютро младоженя Љубо,
Єси л' Љубо рано подраніо
Єси л' твое свате искупіо,
И послао по Соку дѣвойку.
Младый Љубо сунцу одгобара,
Єсамь сунце рано подраніо,
Одъ тебе самь пріе уграніо,
И послао по мою дѣвойку;
Кадъ су свати преко ноля были,
Немогаху свати пролазити
Одъ мириса струка босіока;
Кадъ су свати посредъ поля были,
Немогаху свати пролазити
Одъ лѣпоте румене ружице;
Кадъ су свати по дно поля были,
Немогаху свати пролазити
Одъ шнрине зелене наранче,
Ту су свати трудни починули,
Свакій сѣде ђе є кому мѣсто,
Дѣверъ съ снахомъ подъжутомъ наранчомъ;
Али снаа дѣверу веляше,
О дѣвере мой златный прстене,
Чіи они пребіели двори,
А предъ дворы жутица наранча,
И у двору шарена камара,
Те се у ню сяе сунце жарко,
Али дѣверъ снаи говораше,
Снао моя злаћена ябуко,

Дворъ є оно твога драгогъ Љуба,
И нѣгова жутица наранча,
И нѣговз шарена камара,
Ніе оно у нію сунце жарко,
Негъ Љубово свѣтло оружіе
Што ће съ тобомъ у камару спават'.

Сватови иду еданъ одъ другога далеко три корака, и до куће не престаю пуцати, овдѣ реку лубардати, и валяный пѣвацъ изъ гласа припѣвати редомъ овако: Упути се съ нама срећа добра. — Срећа добра а помоћь одъ Бога. — Да си здраво Бане Првіенче! И свакій захвали пѣвцу изъ пушке. Више пута быва Свештеникъ Првѣнацъ, и то кадъ є онъ младоженьинъ уякъ, премда неноси пушку, него свой жезлъ у руку.

Фамиліе испредъ кои пролазе сватови, износе пиће, и првѣнацъ починѣ пити, наздравляюћи овако: Окле ова здравица излазила, излазила много лѣта и година, у здравлю и у веселю, имала окле, а имала предъ кимъ, ако Богда! — и захвале съ пуцанѣмъ изъ пушке. Такођеръ и муштулукція, кои носи пуну цицу ракіе, дава пити челядима, што стое гледати съ едне и съ друге стране пута. И кадъ се приближе кући дѣвоячкой, отрчи у кућу на муштулукъ, и стойке попіе чашу, добіе на даръ мараму, и врати се натрагъ, носећи сватовима поздравъ.

Кућа дѣвоячка поздрави ій съ топовима,

они захвале сложно изъ пушака, и улазећи у кућу, свакій сѣдне у трпези съ десне стране кућнега свата, и почну ести посластице, и пити са здравицама (кое ће намъ явити Г. Вукъ), такођеръ попѣвати два и два пѣсницу ону: Цвѣтакъ паде на трпезу и т. д. — У Крто-лима намѣсто посластица еду одма Масанице, то есть, кукурузне каше замашћене улѣмъ, и ви-номъ посуте.

Дѣвери пођу кодъ невѣсте, и десный окреће се къ истоку говорећи: Светый Спасъ, да се намѣри добрый часъ; Светый Лука, да обрне добра рука; Света Тройца и Богородица да буде упомоћи и у дневи и у ноћи. Послѣ іой скине съ ногу цревлѣ, и нове іой метне, (у Крто-лима у исте тисне талиръ) найпослѣ заспе све са груменима шећера, и полюби се съ њомъ, и ніе већь допуштено никоме любити се съ њомъ, докле непређе прагъ свога ђувегіе. Пріе него е дѣверъ прими у свое руке, даруе што-годъ у новцу нѣзиномъ брату. А на кою дѣ-войку она до вѣнчаня отворенъ погледъ бацы, или іой штогодъ изъ руке пружи, та држи за-цѣло, да ће се брзо удати.

Кадъ Старый Сватъ нареди, дѣвери изве-ду невѣсту кодъ трпезе, и по старешинству, држећи сомуиъ и на нѣму чашу сребрну вина, даваю іой добру молитву, найпре отацъ почне овако: О дѣвери шта ништете одъ мене старца?

— Дѣ вери: Иштемо одъ такога Бана Оца своіой кћери да дашъ добру молитву, тако ти Богъ дао добро души. Отацъ: Да іой Богъ да свако добро и сваку срећу (у Кртолима дометну: а у постељи најболю, разумћевајући да срећный породъ изроди), како што бы радъ и самъ себи; и како радила тако се ранила, и како мирила, тако се смирила. — У Паштровиће при молитви невћеста клечи съ голымъ колћнима на сватовскомъ оружію. Кумъ е затимъ прстенуе овако: У исту чашу метне прстенъ златный, кога невћеста вади, и на сомунъ меће; тада кумъ съ прстеномъ окреће іой около прста три пута, и говори што и дѣверъ: Светый Спасъ и т. д. Затимъ изнесу цвћће и дарове, те дариваю сватове съ марамама. У Кртолима намћесто марама дариваю сваком сватy по цванцигеръ, Старомъ Свату Првћнцу и Свештенику по форинтъ, а куму талиръ. Чашу молитвену узме дѣверъ собомъ, и остае за невћсту.

При излазку изъ куће пуцаю топови, и поздравляю се изъ пушака управъ докле се могу чути, и окомъ замћрити. На растанку сва свойта проплаче, а далнћ невћсте и дѣвойке у колу пћваю; нћке бабе реку: отиде зло изъ куће. И дѣвойка у овомъ часу пусти сузе, и задуго еца и стенћ, али е дѣверъ тћши, и сузе отире. Казали су ми нћки стари вћштацы, да оне дѣвойке, кое узимаю клирике нити плачу нити стеню као друге, валяда имъ е срце нештопу-

ніе радости. И то є права истина, да наше дѣвойке іошь понешене су постати Попадіомъ и срце имъ расте, кадъ ій зовне ко Госпоћо Попадія.

Пошто се сватови одъ куће мало поудале, зовне братъ свою сестру, и у случаю те се на званѣ окрене, суде да ће се нѣзинъ породъ умећати у родъ нѣнъ, зато дѣвери добро пазе, да се непревари, еръ бы были укорени одъ сватова и племена ніова. У путу невѣста съ пуштенымъ погледомъ покланя се свакомъ на сне стране понизко, и свакій іой говори: Весела была млада! Срећно ти было млада! — У Крголима, у Грблю и у Луштицы покривена е съ марамомъ по глави, и погне се готово до землѣ, да никога невиди; и коя се сниже погне, той веле: има госпоћу майку. Сватови никадъ никомъ нескидаю капу. Кодъ цркве кадъ приспѣду, отиду два три свата по младоженю, и пріе него крене изъ куће на вѣнчанѣ, полюби родителѣ у руку и заиште ніовъ благословъ, коега овдѣ држе за найвећега и найважніега. У путу поздравляю младоженю: Весело младоженя! или: на више главу младоженя! или: Весело, шта си се постидіо, или згуріо рћо една? Преко вѣнчаня држи се младоженя съ невѣстомъ за руку, и онъ іой стане ногомъ на десну, да узима страхъ одъ нѣга; а у Загорю по вѣнчаню удари є шакомъ у плећи, и побѣгне низъ цркву кодъ тора у планину, и чакъ послѣ два три

мѣсеца она му понесе єло, и съ њимъ се упозна тамо. У своимъ су дойста оне паметніе одъ мужева.

На прагу кућнѣму дочека свекрва невѣсту, и три пута закусне є медомъ; више пута превари є, намѣсто да да њой, пружи у уста другоме. Послѣ овога приведу іой изъ рода мужко дѣтенце, и три пута подижући га до паса люби га, и поклони му мараму; на нѣкимъ мѣстима у приморю понесе исто дѣте на свою постелю, и то чини, да и она прво мужко роди, премда реку: срећне майке найпре дѣвойке раћаю. Найпослѣ заспе пшеницомъ све, и крочи у кућу десномъ ногомъ, да се юнацы раћаю. Поизвише приморя даду іой и по велику груду сира да пребацы преко куће, и ко є угради остае за нѣга. У кући се люби са свима, и чини познанѣ, само не съ ћувегіомъ. Боже сачувай, пріе трећега дана, а и тада на велике молбе и понуде смилуе се, и едва га удостои милога погледа, найслаћега полюбца, и найжелньіегъ састанка. При обѣду раздѣли дарове, свакомъ свату мараму; свекру и свекрви мараму и кошулю; заовама и ћеверима такоћеръ по мараму и кошулю; дѣвойкама у роду по траверсу (огрнячъ, прегачу) и курћелу (пантльику), а младићима по дуванкесу; куму кошулю, личнякъ и мараму, и кумъ самъ даруе кумі у трпези два цекина засаћена у зарезай хлѣба, и пружи іой на пуномъ бардаку вина, што она съ поклономъ узме, и вино оно съ больимъ

промѣни, и полюбивши куму руку врати му бардакъ са шипкомъ заедно. Ћувегіи даруе бошчалукъ, то есть: гаће бѣле, гаћникъ навезенъ, и кошулю, све у марами завіено.

По обѣду изаћу предъ кућу умити руке; невѣста водомъ полива, а дѣверъ судъ држи, у кои свакій и свака поштогодъ у новцу или у сребру метне. Кумъ и младоженя понайболѣ се прикажу, премда овомъ послѣднѣмъ съ окренутомъ главомъ посиплѣ. Кадъ самъ се я оженіо, нисамъ овый порезъ моимъ сватовима чиніо, и желіо самъ да и други учине овако, єрбо намъ недоноси поштеня ни єдногъ. Послѣ умиваня ухвати се коло, у кому є и невѣста съ дѣверомъ, и изпѣнаю по гдѣкою пѣсницу, као на прим:

Сока мы майцы поручи
По оной златной ябуци
Тако ти майко роћеня,
Гои ми мое бостанѣ,
Па ти ій кити у ките,
Па мы ій пошльи по брату,
По брату по наймлаћему
Майка ми Соку послуша,
Добро ірй гои бостанѣ,
Па іой ій сави у ките,
Па іой ій посла по брату,
По брату по наймлаћему.

2

Порасла є ружа и вихойла
Полѣпша є ружа одъ вихойле,

Како наша снаа одъ дѣвера
Ма є дѣверъ снан говоріо,
Снао моя одъ злата ябуко,
Кое ти є добро было съ майкомъ,
Те си тако одвыше ліепа.
А тіо му снаа одговара,
Ой дѣвере мой златный прстене,
Свако ми є добро было съ майкомъ,
У вечеръ ме рано ліегала,
А уютро доцма устаяла,
Хранила ме медомъ и погачомъ,
А понла шербет - медовиномъ,
Умивала ђулсомъ одъ ружице,
Отирала саіомъ парангуномъ.
Али дѣверъ снаи одговара,
Снао моя одъ злата ябуко
Кадъ є теби тако добро съ майкомъ,
Рашта остави милу твою майку.
Рад' любави суђеногъ ми Люба! —

3.

Сока ми сѣди подъ лозомъ
Трентн іой цвѣтакъ за косомъ,
Отудъ ми Любо налѣзе
На свога коня вранога,
Свеза ми коня за лозомъ,
А сѣде съ Сокомъ надъ лозомъ,
Стаде ми Соку кушати,
О Соко душо медена,
Што є оно драже одъ злата,
Што ли є сяйнѣ одъ мача,
Што ли є брже одъ коня?
Тіо му Сока говори
О Любо срећо весела,

Братацъ в дражій одъ злата.
Сунце є сяйнѣ одъ мача,
Магла є бржа одъ коня.
Кадъ чуо Любо делія,
Да му є Сока паметна,
Танко іой грло загрли,
Бѣло іой лице полюби,
Съ ньомъ оде двору біелу.

Рисанске су сватбе найотличніе у овоме крају, и ньіови обѣди чисти су и богати; и Ришнянинъ или частіо другога, или чашћенъ быо одъ кога, еднако е весео, и мучки безъ разговора, пѣваня, напіяня неможе се у трпези видѣти; зато є одъ свакогъ любежльивогъ и изображеногъ човѣка люблѣнъ, чашћенъ и похвалѣнъ; а съ надмѣнимъ и намргођенимъ духомъ и обликомъ не може се нипошто слагати, и ствaрь є наравна.

Предъ саму вечеръ попрате сватови барякъ до цркве, и путемъ пѣвацъ изъ гласа припѣва свакога свата, а ови опетъ захвалюю изъ пушака. И пошто га предаду съ марамомъ, испѣваю предъ црквомъ у колу єдну юначку пѣсну, и почасте све околостоеће съ домаћиновимъ виномъ, а баряктаръ опетъ изъ свое кесе почасти саме сватове у піяцы съ найбольимъ пнѣемъ, и овде изгубе имена, и редъ сватовскій, и иде сакій кудъ кои хоће.

Сутрій данъ изъ ютра поведу дѣвери невѣсту на піюћу живу воду: и у путу младићи

пуцаю изъ пушака, а дѣвойке двѣ и двѣ по-
пѣваю различне пѣснице.

Наша снаа на воду ранила,
Пріе зоре и жаркога сунца,
На води є срећу наодила,
Па є срећу у ѥнѣдра метнула,
Кадъ є дошла у біеле дворе,
По двору є срећу діелила,
Свекру дава хитро послушанѣ,
А свекрви неодговаранѣ,
Дѣверима далеко сретанѣ,
Заовама дивно милованѣ.

2.

Млада Сока рано подранила,
Пріе зоре и жаркога сунца,
У бостаню да поспе цвіеће,
Туда проће челебія Любо,
На своега коня великога,
Па ми Соки тако говораше:
Душо Соке врло добро мое,
Дай ми ружу жив' ти браћа была,
Кадъ то чула приліепа Соке,
Укинула цвіетъ одъ ружице,
Па є ружу Любу даровала.

3.

На єзеро бистра вода,
Ту долазе све дѣвойке,
Све дѣвойке и невѣсте,
Међу њима снаа наша,
На глави іой златна круна,
И два вѣнца позлаћена,
И два пера одъ пауна.

Ма се сагну сиаа наша,
Ма се сагну на єзеро,
Паде круна у єзеро.
Кадъ то виђе сиаа наша,
Сватове є поупитала,
О сватови кито моя,
О дѣвери браћо моя,
Може ли се кои наћи,
Да онъ скочи у эзеро,
Да извади круне мое,
И два вѣнца позлаћена,
И два пера одъ пауна;
Немога се кои наћи,
Ни одъ свата ни дѣвера
Нег' се нађе младый Љубо,
Штитомъ воду прештитіо,
Златне круне извадіо,
Па э Соки даровао,
На то теби душо Соке!
Юнацы га припѣваше,
Феримъ теби Брате Љубо,
Дивно ли ти штитъ мирише,
Жутомъ дуньомъ и ябукомъ,
И ружицомъ одъ пролећа,
И душицомъ дѣвоячкомъ.

Кадъ дођу на воду, дѣверъ є съ водомъ изъ десне руке пошкропи по лицу и нѣдарцу, она се поклања, и изъ ибрика сребрногъ дава свима пити. Момакъ єданъ дѣли свакоме и свакой по чашу ракіе; гдѣкоя попіе половицу, а момакъ смѣшећи се рекне іой: попи є тамо, дубока ямо. Враћаюћи се дома такођеръ

пѣваю и лумбардаю. На обѣду буду и опетъ сви сватови, а изъ рода доћу невѣсти у Првиће отацъ, стрицъ, зетъ и братъ, и дарованы су при обѣду съ личняцыма и цвѣћемъ; а ови опетъ дарую ньой на испратнѣ по талиръ у руку, а она ньима изнова по паръ бѣчвица. Другій данъ отиде она у родъ съ дѣверима, зетомъ одъ куће и свекромъ у Пооде, и даруе Оца, матерь, браћу, сестре, и поближнѣ тетке съ марамама, огрнячима (травер. сама) и сапуномъ, и подъ саму вечеръ врате се своіой куће, и чини се велико веселѣ.

Прво ютро дужна є невѣста по науцы свое матере найпрва устати, ватру пропирити, воде донети, посуће намѣстити, обућу прочистити и свакоме принети; а по науцы свекра и свекрве дужна є свакой кућевной стварцы мѣсто запамтити, начинъ познати, найпрва усусретъ изласити, весело дочекати, оружіе и завежляе прихватити, особито мужу, кадъ є едакъ неодго варати, кадъ ли є піянъ мучати, и ютро му ни за што неспоминяти, него га изъ куће весела справляти. Она зове свекра, Тата; свекрву, Майко; дѣвере, Спаіа (ово є име заостало овдѣ іошъ исподъ Турака); ньіове жене етрве, Невѣсто; ньіове сестре заове, Секо; мужа ни-кадъ по имену незовне, него говори вазда, Онъ, на прим, ће е онъ, рекао ми е онъ, чуешъ ли, єси ли ме чуо; знашъ ли неборе.

Прве недѣлѣ по вѣнчаню иде са заовомъ

у цркву, обучене обћ одъ невћсте, и путемъ покланяю се свакоме. Пошто се сврши Литургія стану на врата црковна, и мужке любе кланяюћи се у руку, а женске у образъ и у руку; најпослћ приуставе одъ оба племена поближе, и почасте се ракіомъ и посластицама, и потанко испитаю се за здравлћ.

Обичаи наши, я мислимъ, да бы найприличнїи прилогъ были у нашъ Магазинъ; и добро бы было, кадъ бы се іошћ кои Срб-Далматинацъ постарао описивати обичае своега рода и мћста, еръ бы тада имаюћи предъ очима различне, избирали бы смо понайболћ, и служили бы многима за неку забаву и владанћ; а притомъ чули бы смо се съ ньима колико толико и надалћ, кое є и какво є наше живлћнћ и морално станћ. Погледаймо шта наша браћа Словацы, шака людій, раде! и радећи како проклето невћжество гоне. Сравнимо ньіовъ радъ съ нашимъ, пакъ се уздржимо, ако насъ є Србска одоила майка, да не заплачемо! Не боймо се браћо, да ћемо кога описиванћмъ народны обичая и нћки суевћрица соблазнити, нећемо зайста никога, єрбо се данасъ и наша дћчица слободно съ умнимъ породомъ славногъ нашегъ старца Доситеа разговараю.

Слћдуе о породу првогъ дћтета и бабинама.

У Рисну 1848.

Младый Србинъ.

V.

ЗАБАВНО И МОРАЛНО

1. НАРОДНЕ ПРЕПОВѢДКЕ.

а) Калуђеръ и дѣте ковачко.

Нѣкій Калуђеръ дође у едно село, и на путу нађе дѣте єднога ковача. „ Помози Богъ дѣте! рече Калуђеръ. “ — Богъ помага светый Оцо, одговори дѣте, скидаюћи капу, и машаюћи му се за руку. — Калуђеръ милуюћи га по, глави съ рукомъ, запита га: „ Душе ти, малый, бы ли ми умѣо казати, чія е кућа у овомъ селу найстарія? — Богме, Оче, наша, одговори малый, єръ е готова већь и пасти. — „ Не боланъ, рече Калуђеръ, я хоћу да кажемъ, ко найболѣ стои овђе? — Богме мой отацъ кадъ куе найболѣ стои на ногама.

б) Свекаръ и эла невѣста.

Єдна жена ненавиђаше свога свекра, а и сынъ га покрай жене ніе сасвимъ любіо. Она рекне мужу, айде утеши корито, изъ когъ ћемо

му давати єсти, єръ ніе за свиню здѣла. Онъ узме комадъ дрвета, и почне утесивати корито. Међутимъ дође къ нѣму єданъ нѣговъ малый сынчићъ, и стане га као несташно и любопитльи-во дѣте запиткивати: шта то мойћаће радишъ? Ево сыне, начинямъ корито, изъ кога ћу момъ старомъ ћаћетинн давати єсти. — А! а! тако ћу и я момъ ћаћи, кадъ нарастемъ великій, начинити, рече му дѣте. — Кадъ ли онъ то чу, счепа онай ћутакъ, па съ њимъ по жени удри, овудъ хоћу, овудъ нећу; а Оца унапрѣдъ почне држати, што є болѣ могао.

в. Калуђеръ и Чобанъ.

Пође калуђеръ у єдно мѣсто, и незнаюћи пута, упита єдногъ чобана: Дiете, кудъ є правый путъ? Єто туда Оче, рекне дѣте. Калуђеръ отиде. Мало далѣ наиђе на раскршће, па незнаюћи опетъ кудъ окренути, богме се на исто мѣсто врне. Онако лютитъ зовне чобана: Дiете, дiете! — Шта є Оче? — „Да Богда проклетъ быо. — А ты Оче благословенъ, рече малый. Калуђеръ затимъ оде, и самъ собомъ почне говорити: нути види, я као свештеникъ, шта реко ономъ дѣтету, а оно како мени лѣпо одговори. Поврати се дакле калуђеръ, и стане дѣте звати: Малый! — Што є Оцо? — Да Богда ти се недогодило оно, што самъ ти рекао. — Ни теби Оче, што самъ я теби!

г. Човѣкъ, кои є свагда истину говоріо, и Игуманъ ћоравъ у єдно око.

Єданъ човѣкъ зарече се свагда истину говорити, а зато гдѣ є годъ дошао, свуда є зло прошао, нити є могао гдѣгодъ пристати ни скрасити. Игуманъ нѣкій, ћоравъ у едно око, прочуе за нѣга, и зовне га къ себи говорећи му: мени є драго, кадъ ти свеђе истину говоришъ; хоћешъ ли ми быти слуга? — Хоћу, зашто не, одговорн овай. — Послѣ нѣколико дана дође Игуманъ у цркву, и читаюћи: нынѣ отпущаеши раба твоего, рече, яко видѣстѣ очи мои. Онда онай мало подалѣ одъ стола викне на савъ гласъ: Ніе тако. — Да како? запита Игуманъ. — Яко видѣ око мое, еръ ты немашъ него само єдно око. Єле како му драго, богме га и Игуманъ потера.

д. Яе. Пиле. Мачка. Ованъ. Магарацъ. Вукъ и Међедъ.

Побѣгне яе. Сретне га пипле и упита зашто бѣжишъ? А како небы бѣжао, кадъ, како ко дође у кућу, а они ти (то єсть кућани), одма: айде му испецы яе, айде му попригай яе, и тако далѣ. — А кудъ си се ты подигло? — Ево и я бѣжимъ, еръ докъко дође, а они тогъ часа: ели невѣста! ухвати де! то пиле, па га закольи. А мы айдемо заедно, рече яе. — Иду-

ћи напрѣдъ сусретну мачку; кудъ ћешъ мацо запитаю?“ Ево бѣжимъ. „ А зашто бона?„ Како ти небы бѣжала; дође когодъ у кућу, донесе торбу, а дође другій, па изъ нѣ што украде, пакъ онда сви: богме мачка однела, те удри ядну мачку, безъ да є што крива.“ А мы да идемо заедно. „ Айдемо де! одговори мачка —Мало унапрѣдъ сретну овна: „ Кудћешъ я'? питаю га. Ево бѣжимъ. А зашто? Како нећу? кадъ дође Божићъ, или є пиръ, или даћа, или дође какавъ пріятель, одма ти ће: дай испецы заоблицу. Єли пакъ што продати: айдмо продати овна, и тако далѣ. А мы можемо заедно. „ Я каилъ, “ рече ованъ. — Идући далѣ, сретну магаре. Єли боланъ! питаю га, куда ћешъ? Ево бѣжимъ. А зашто яданъ небыо? „ Како небы? куда кодъ нђемъ, па сретну ли кога да носи торбу или врећу, айде обѣси торбу о магарцу, те стану ме іошь лупати и ћушкати. А мы айдмо заедно. „ Хоћу вала. — Кадъ є было у вечеръ, доћу у єдну спилу на конакъ, те се оду погађати, гдѣ ће кое? Рече яе: я ћу у лугъ. А пѣвацъ: я ћу на панту. Ованъ каже: я ћу насредъ среде. А мачка: я ћу у кутъ. Магаре пакъ рече: я ћу предъ кућу. — Међутимъ бане вукъ у ту исту спилу, не бы ли га срећа на што намѣрила. Докъ уђе унутра, яе пукне изъ луга и опари га по шурли; скочи мачка, те га изчепрля; ђипи ованъ, те ти га избоде рожинама; устане и магаре, те га съ ногама

испробія; а пѣвацъ удрида се пѣва. Жалостанъ вукъ, едва упрца. Сретe мећеда, кои га запита: ће си био? „ А! непитай ме; био самь ти амо у едной спили, да бы се што помогао, али наопако: пуче пушка, те ме свега испари по шурли; у то бануше грабуни и гаргаше, те ме добро изчешаше; скочу виле и драчевиле, те ме стадоше бости; кадъ изиђохъ на дворъ, а магарацъ удри ногама по мени; а нешто зашкрићало унутра: Ходи амо, даћу ти іошь, ако ти є мало!

Іов. Сундечићь.

2. НАРОДНЂ ПОСЛОВИЦЕ.

(Продуженіе. Види Магаз. 1847 стр. 125)

Кадъ смрть дођe, рока неодмиче.
Лакома квочка неможе пиплића извести.
Лудый се дару весели.
Лакомъ више даде, а лѣнъ далѣ обиђе.
Лѣпше є спавати него дремати.
Млађемъ на волю, себи на неволю.
Мокрой земльи мало дажда валя.
Майка шћерцу кара, а невѣсти приговара. 175.
Мука радит', а ракія душа.
Магаре неумѣ пливати, докъ му се у уши воде неуліе.
Мучи се као ђаво у мало воде.
Миранъ є као буха. 182.
Мука є быти кадія, а быће масла.
Малену, усѣву вазда є зла година.
Незна балія што є здрава Маріа.
Носъ пируе а гу — ца гладуе.
Неманѣ немиръ одъ свѣта.
Нови светцы предъ олтаръ, а стари за олтаръ. (Ово се говори кадъ ко старе обичае и старе пріятелѣ забацуе, а съ новима слади.)
Недирай у међеда кадъ му носъ дими. (Кадъ є ко наєђенъ незадиркуй га.)
Нити се у добру похвали, ни у злу похуди.
Ніе ласно вука за уши ухватити.
Ніе свачіе пѣванѣ исподъ села. 228.
Неможе дрвенъ пасъ лаяти.
Неималa баба другога бѣса, него купила прасе да є подріева. 208.
Неко у плочу, а неко у чаво.
Найпре жваћи, пакъ прождери.

Ни у тикви суда, ни у цыганину друга. 231.
Найгори є, кои лежи а режи.
Неможе се го свуħи.
Ни злу тецы, ни добру остави. 231,
Налютіо се зецъ на планину, пакъ крепо одъ глади, а планина остала каква е и была.
Неима вила, све су освоиле граблѣ.
Никадъ се неизувай пріе газа.
Неможе се сунце дланомъ зачепити. 112.
Ніе крива Босна што е гладна Херцеговина.
Нетреба у море соли сипати.
Ніе ласно у старому селу новый обичай поставити.
Недай маниту каменъ у руку, еръ ħе те съ ньимъ у главу.
Ніе баба казала санъ како є снила, него какѳ іой є было мило.
Ни чія свѣħа ніе до зоре горѣла.
Надъ главу узла неима.
Ни глуху шапħи, ни слѣпу намигуй.
Не забадай тряа у здраву ногу.
Ни лука єо ни съ ньимъ воняо. 227.
Одъ силе пуца, а одъ глади се завалюе
Одъ силе пр-и, а одъ рђе смрди.
Очима проси, устима непита.
Одъ воде неводе.
Одъ сваке се тице еднако месо не єде.
Одъ знана зеля неболи трбухъ. 240.
Премеħе се као прегаль по сиру.
Потреба очію неима.
Питаħе те старость, гдѣ ти є была младостъ?
Празна чаша молитве неда.
Празне ясли найгоре.
Потрагушу вукъ уеде.
Свакій даръ узъ даръ.
Съ едне жене рабе, све су жене вражіе.
Свакій бравакъ за свой папакъ виси.

Са сухимъ гори и сирово.
Свакъ свога коня хвали. 290.
Самъ пануо, самъ се убіо.
Све тикву у воду, а тиква на воду.
Све вика на вука, а иза вука и лисица сита.
287.
Све мачка мау! виче.
Све кукавица куку.
Све реля и никаква вѣра.
Свакъ се своимъ вратима затвора.
Старъ вукъ пасія маскара.
Свашто ли ти ядни волови хране на овомъ свѣту.
Треба имати уши одъ трговца.
Теше ражань, а голубъ іошь у планини.
У богата мужа валяна жена.
Ухвати се за єзикъ зубима.
У лажи су кратке ноге.
У туђе краве велико виме.
Чіе царство, тога и господство.
Што бы кола шкрипала, то волови ричу. 352.
Што бы мисліо да ће сунце огрѣяти, а оно ледъ убіе.
Што ми кажешъ на врби свиралу.
Я' кучку уби, яли жрвни разби. 121.
Ћурђеви дажди, празни бадньи.
Ће неима кости, неима ни якости.
Ће ти кажу да има выше крушака, понеси ману торбу (*).

І. Памучина.

---

* Молимо Г. Памучину да намъ и значеня ови пословица у Магазину саобшти.

Поправ.

3. НАРОДНЋ ЗОГОНЕТКЕ.

1 Бѣле коке исподъ стрее вире, нити имъ кисне, ни потѣче, а вавѣкъ имъ е мокро. 3 (*).
2 Бѣлый голубиħъ исподъ землѣ лети.
3 Више и одъ вола и одъ коня, а брабонякъ као у козе.
4 Велико велико као куħа, мало мало као мишъ, горко као едъ, сладко као медъ.
5 Господинъ у двору, а брада му на двору.
6 Гдѣ нашъ броħоня лежи, ту трава нерасте. 31.
7 Гдѣ се вода найскуплѣ продае?
8 Два уштипка при страни.
9 Два лонца а четири заклопца.
10 Доħе ħоса дуга носа, па позоба деветъ кварата проса.
11 Два старца еданъ другомъ браду чупа. 12.
13 Два се бора завадише, све се гране потресоше, а четири немогоше.
14 За што се конь води на воду?
15 Зашто є светый Павелъ Римлянима писао?
16 Кликну косъ, наврхъ сѣнокоеъ, свему свѣту даде гласъ.
17 Колико є полѣ немѣрено, по нѣму су овце неброене, предъ ньима є огранъ чобанъ, за ньима є ласакъ пасакъ.
18 Кучка лае узъ потокъ низъ потокъ, гдѣ клекне ту сѣкне.

(*) Ове самь загонетке сравньивао съ народнымъ загонеткама скуплѣнымъ одъ Г. Вука Караџиħа; па кодъ кои самь ставіо на краю число, то значи, да подъ овимъ числомъ и у нѣговой киньижицы налазисе подобна загонетка, не сасвимъ єднака, а остале су нове. Учредникъ.

19 Кото вари, а нико неподяруе.
20 Како се пише хиляда безъ нула съ числама?
21 Како се пише еданайсть хиляда, еданайсть стотина и еданайсть съ числама?
22 Ко поцрвени кадъ умре.
23 Како ће се сува трава съ четири слова написати?
24 Кадъ пливаю гуске?
25 Кадъ се види невиди ме нико, а кадъ се невиди свакъ ме види.
26 Ко е само шесть дана млађій одъ свое матере?
27 Коя е разлика међу паметнимъ и лудимъ човѣкомъ?
28 Каквый самь таквый самь. Ако самьмладъ, остаемъ младъ; ако самь старъ, остаемъ старъ, ако самъ ружанъ, остаемъ ружанъ. Очи имамъ а невидимъ, уши имамъ а не чуемъ, уста имамъ а неговоримъ, и никадъ не едемъ.
29 Ко умѣ све єзике говорити?
30 Кои конь види натрагъ као и напредъ?
31 Коя свѣћа више гори, лояна или воштана?
32 Кою траву слѣпцы познати могу?
33 Кои є тай кривацъ, што сѣче ноге свима правима?
34 Кућа безъ врата и прозора, у коіой месо и кости расту.
35 Коньи гвоздени, гувно месено, жито елдово.
36 Крава риче изаврѣке, теле сасне иза Босне.
37 Мртво живо роди.
38 Месо одъ гвозђа, ражањ одъ меса. 61.
39 Масно є масло ніе, зелено є жучь ніе, сладко є медъ ніе, грко є пелимъ ніе.
40 Мртва кобила не рже. а кадъ є ко за репъ потегне, онда рже да є сви люди чути могу.
41 Мало као мишъ, а има выше прозора него у краљевой кући.

42 Мршавы самь я леђа, немамъ костію ни меса, а опетъ кости и месо носимъ, и месо и кости притискуемъ.

43 Мртвый носи живога, преко поля непочинполя, непочинуо докь непогоднiшъ.

44 Нашъ мрконя у кошари, а рози му предъ кошаромъ.

45 Наша гала у небо зяла.

46 Найцрньи самь кадъ е свѣтло, найвруђи самь кадъ е студено, найхладнiи самь кадъ е вруће.

47 На врхъ, главе око.

48 Насредъ поля лончићъ, нити га костиче ни подтиче, а вавѣкъ вари.

49 Нашъ войвода воду пiе, а надъ њимъ се барякъ вiе.

50 Напредъ шило, натрагъ виле, оздо ягнѣтина, озго яретина.

51 На камену лелече, леле мени до Бога, све самь полѣ позобао, iошь се нисамь назобао.

52 Обданъ месо еде, обноћь звѣзде брои.

53 Осамъ браћа упореду опуту крое.

54 Окорѣла мѣшетина преко мора гласъ донесе.

55 Одъ куђе иде, а кући гледа.

56 Одагна е ялову, а догна е стеону.

57 Отацъ iошь нiе се ни родiо, а сынъ већь више куће лети.

58 Пусти шпицу у море, пусти шпица тракове, а тракови трумбете, то се чуло у Млѣтке.

59 Послала ме Мама, да ми дашъ тресъ и курдесъ и тай вашъ, да се напне нашъ.

60 Пуна яма зачудиты яда.

61 На полеће, па долеће, па донесе два лiера злата.

62 Петъ сестрица све се єдномъ обувачомъ обуваю.

63 Плавоњица мрконьицу лиже.
64 Пунъ дочињъ црны обойчиња.
65 Птица гизда савь свѣтъ нагизда, а сама себе неможе. 125.
66 Преко мора купина.
67 По слами иде а не шушти.
68 Паде голубъ безъ крила, изеде га кральица безъ зуба.
69 Съ кои дрва лишће неопада?
70 Сѣди бика на врхъ полика, чека сынова изъ бѣлы градова.
71 Сва гора по врху шупля.
72 Трчулякъ трчульи, висулякъ висульи, трчулякъ Бога моли, да висулякъ вратъ сломи.
73 У дну мора дундулово яе.
74 У насъ лѣса проса, нити се лѣса расиплѣ, нити се просо просиплѣ.
75 У мене бачвица, нити има обручка ни тапунка, а држи вино и ракію.
76 У наше Анице деветере тканице.
77 У гори безъ мозга лае.
78 У прољеће одмарамъ те, у лѣто хладимъ те, у есень ранимъ те, а у зиму грѣемъ те.
79 Умрла самь, а нисамь се родила, вѣнчала самь се за мога оца кадъ самь єданъ данъ имала; матерь нисамь имала.
80 Узајми ми твой, докъ начинимъ мой, кадъ начинимъ мой вратићу ти твой.
81 Удри мальомъ о каменъ граду, а изиђе дивиндика кралю, те га прими трудко капетане.
82 У мене овца рогата, у нѣ руно богато, свака длака ваља дуката.
83 Црно малено, цара варало.
84 Царъ царицы иза леђа чепъ вади.
85 Црно мače предъ Богомъ плаче.
86 Црлѣнъ ярацъ у пећини мечи. 144.

87 Црна куђеля, бѣла жица.

88 Царъ царици шалѣ у тисовой здѣлицы дванайсть ябука, у свакой ябуцы по четири шпице, у свакой шпицы по седамъ огранака.

89 Шта є то, што вавѣкъ тражи, а ништа ніе изгубило.

90 Шта на глави иде?

91 Шта безъ руку и ногу цѣо свѣтъ обиграа?

92 Шта е веће кадъ му се узме, а манѣ кадъ му се приметне.

93 Шта у шаку може, а у ковчегъ неможе.

94 Я се роди синоћь, а отацъ ми юшросъ, пакъ ноће по Попа, да ми крсти Оца.

95 Я уби вола, окрвави два дола.

96 Я бацы плочу у море, а плоча даде цвѣто ве, а цвѣтови батове.

4. ОДГОНЕТКЕ.

1. Зуби. — 2. Лемешъ. — 3. Маслина. — 4. Орахъ. — 5. Кукурузъ. — 6. Ватра. — 7. У лѣкарницы. — 8. Два ува при глави. — 9. Очи и трепавице. — 10 Великій постъ (коризма).

11. Гребени, кадъ се вуна гребена. — 12. Живина кадъ гледа гдѣ ће лећи. — 13. Кадъ се овна два потуку, вуна се потресе, а рогови немогу.—14. За уларъ. — 15. Сръ су били далеко. — 16. Зора. — 17. Небо, звѣзде, мѣсецъ и сунце. — 18. Кантаръ. — 19. Врело. — 20. 999 4|4.

21. 12111.— 22. Ракъ. — 23. Сѣно. — 24. Кадъ немогу дно съ ногама досегнути. — 25. Момрчина. — 26. Адамъ. — 27. Што онай ноћу, а овай даню снива. — 28. Слика или кипъ. — 29. Ска или одзивъ. — 30. Слѣпъ.

31. Ни єдна више него сниже. — 32. Коприву. — 33. Српъ и жито. — 34. Яе. — 35. Дуванъ кадъ се на длану ножемъ таре. — 36. Куделя и вретено. — 37. Яе кадъ се пиле излеже. — 38. Прстенъ на прсту. — 39. Маслина. — 40. Звоно кадъ се за конопъ потегне.

41. Напрстакъ. — 42. Седло. — 43. Бродъ. — 44. Сврдло. — 45. Бакра. — 46. Подрумъ. — 47 Вучія (чутура). — 48. Изворъ у полю. — 49. Нѣто кадъ воду піе. — 50. Ластавица.

51. Млинъ. — 52. Бадъ съ коимъ се волови гоне. — 53. Волови кадъ ору. — 54. Бродъ. — 55. Пушка на рамену. — 56. Вучія, кадъ се празна носи на воду, а пуна донесе. — 57. Димъ. — 58. Муня и громъ. — 59. Сито и квасацъ. — 60. Пушка пуна.

61. Пчела. — 62. Игле плетење. — 63 Пламенъ и лонацъ. — 64. Вртъ и купусъ. —

65. Игла. — 66. Повразъ на котлу. — 67. Сѣнка. — 68. Кадъ снѣгъ падне, па кадъ одъ сунца окопни. — 69. Съ рисованы. — 70. Прасква на праскви (бресква).

71 Стриљиште. — 72. Прасе и жиръ. — 73. Зрно у пушки. — 74. Небо и звѣзде. — 75. Яе. — 76. Бачва и обручи. — 77. Сѣкира. — 78. Дрво. — 79. Єва. — 80 Квасацъ.

81 Огнљило, кременъ и трудъ. — 82. Пањ и грозђе (чокотъ). — 83. Буха. — 84. Чепъ изъ бачве. — 85 Кандило. — 86. Єзикъ у устима. — 87. Црна овца кадъ се музе. — 88. Година, дванайстъ мѣсцеы, четири недѣлѣ, и седамъ дана. — 89. Кокошь. — 90. Чаво (ексеръ) съ коимъ се конь подкуе.

91. Писмо. — 92. Яма. — 93. Бадъ. — 94. Колачъ и великій крухъ кадъ се пеку. — 98. Кадъ се буха међу два нокта убіе. — 96. Тиквено сѣме кадъ изникне, цвѣтъ и тиквице.

* . . .

5. НѢКОЛИКО МОИ ПРИМѢЧАНІЯ.

а) Примѣтіо самъ многе ученике да труде безъ успѣха.

Нѣки ученицы непрестано читаю. Дођемъ къ ньима ујутру, ил' увече, да ій посѣтимъ, свагда ій затечемъ, гдѣ сѣде съ кньигомъ у руцы. За два за три дана тако велике и дебеле кньиге прочитаю, што други немогу за годину и выше дана. Садъ читаю Физику, садъ Исторію, садъ пакъ кои Богословскій предметъ. Нема кодъ ньи, да се они едногъ нарочно, и за будуће ньіово званіе згодногъ и найпотребніегъ предмета лате, и у томе да се савршенствую! То не! Єръ како бы другчіе хвалити се могли, да су многе кньиге читали? — Кньигопродавцы много съ овакима добиваю, єрбо никаква кньига, никаквый литерарный листъ не изиђе на свѣтъ, когъ они небы купили, пакъ съ ньима умножаваю брой кньига свое библіотеке. Да како! они се стараю и за то, да имъ кньиге лѣпо извезене и позлаћене буду. Жалостни родитељи оваковы младића мысле, да ће ньіови синови постати съ временомъ славни люди, видећи како радо лебде за кньигама, и како се съ ньима у читаню забављаю; зато имъ и новце радо и немилице даю, и великой се срећи одъ ньи надаю. Паметни пакъ говоре, да изъ оваковы обично постаю люди, кои изъ свега понѣшто знаду, а изъ цѣлога ништа; и да ће се они до смрти називати надрикньиге. Мало кньига но добры, веле мудри люди, треба читати; єръ непита се колико є ко кньига прочитао, но шта се изъ ньи окористіо.

б) Примѣтіо самъ нѣке дѣтинске пороке.

Многу самъ дѣцу видіо, кадъ немаю шта радити, а она узму мачку, или друго кое маленo живинче, па по куһи тамо и овамо вуку, гняве и муче, и тимъ се повасданъ забављаю. Но гдѣ су родительи, гдѣ су воспитительи, да дѣцу ову опоминю на чувство милосрђа, кое смо дужни имати и спрамъ овы божіи створеня. Гдѣкоя дѣца кадъ врећаю слуге и служкинѣ, у томе понийвеће задовольство налазе. Ньіове матере, све то виде, па неће да ій покараю, еръ су (оне говоре) дѣца іошъ неяка и луда; треба имъ дати све што хоће. Кадъ се зову, неће да се одзиваю; ньіови родитильи муче. Кадъ имъ се што заповѣди, кои путъ непослушаю; ньіови родительи ово непримаю за зло, еръ су, веле, млада и неяка. Но о мили родительи! садъ башъ, кадъ су овако іошъ дѣца млада, кадъ ій на свакy страну, као младу шибицу, превіяти можете, садъ ій богме исправляйте у свачему; еръ кадъ имъ страсти отму махъ и обячаю, кадъ имъ пороцы у наравъ пређу, касно є онда. Тежко се старо дрво превія; пре ће пукнути, неголисе савити, о чему насъ искуство учи.

в) Примѣтіо самъ кодъ многи нѣка луда сравньиваня.

Многи люди плачу и туже се, да се непрестано муче, крваво и зноявно раде, пакъ опетъ зло стое, и мало добиваю. Овакови представляю себи, да нема несрећніи людина овомъ свѣту одъ ньи. Али зашто они овако себе за несреће држе? Зато што свое станѣ сравньиваю съ онакима, кои бы ій за мекинѣ купити

могли. Видећи они да су само одъ мало нова-ца, и одъ малогъ имућства господари, очаяваю, гризу се и смртно се муче. Они богатуни, говоре ови сиромаси, у такимъ палатама стое, што мы прегледати неможемо: а мы у нѣшто жалостне кућице, коюбы дѣте у двапутъ прекорачило. Они се облаче у свилу, а мы неможемо ни у сукно, него одрпани идемо, дакле ето свакъ ви-дити може да смо несрећни и жалостни. — О докле годъ овакови узгледаю на богатіе одъ себе, и овакова нерезумна сравњиваня узчинеа, имаће право себе за несрећне држати. Али нека се ови исти обазру и на премноге оне, кои су съ њима истога станя, и шта вышегоре одъ њи стое, видиће и увћриће се, да су доста они богати, особито ако узимаю совћсть чисту и спокойну, коя чини веселіе и болѣ живлѣнѣ по колибама, него немирна и неспокойна по най-богатіимъ дворовима. — Ніе срећа у овомъ свћту богатство, но задовольство.

в) Примћтіо самъ, да су често кућногъ просутка многе домаћице криве.

Видіо самъ нѣке жене, коима премда сви кућни послови на врату стое, опетъ се небри-ну о кућномъ напредку; ено во съ чимъ се по-васданъ баве: Уютру како устану, прва имъ е брига, кафа, лице, коса и одѣло. Хоће имъ се двѣ и три уре докъ се исчешляю. Послѣ тога цѣлый данъ стои имъ огледало у руцы, кое да болѣ направе косу, кое пакъ да се болѣ утегну и улижу. Кроячи и швалѣ съ овакимъ женама добро стое. Стотину коекаквы куповны водица кодъ себе држе, съ коима се мажу и перу, и набавляю цвћтиња, да прси и главу наките. Пи-тао самъ ѐдну одъ овы, зашто се госпоѣе тако

красите, и желите, да свакомъ очи за васъ запиню? А она ми одговара: да угодимъ мужу, и да га съ овимъ одвратимъ одъ други предмета .... Ма я видимъ да овакове радо и често посѣштаваю скупштине туђи людій. А зашто то? — Ядни мужеви труде, раде, данъ ноћъ зное се, а оне уживаю и троше неразумно. А зашто? єръ є тако садъ мода. Оне плаћаю слуге и служкинѣ; на ньіовой вольи стои купити што или не; ручакъ и вечера ніе по вкусу мужа, него жене. Ако іэй купи мужъ хальине, не по своме него по нѣзиномъ вкусу куповати мора. Ако се жалостный човѣкъ опрема кудъ на путъ, валя да му жена закаже часъ полазка и долазка. Често овакове гледао самь, кадъ поћу на шетню, или гдѣ на посѣдъ, препоручую мужевима, да чуваю кућу, докъ недоћу, и мужеви мораю; єръ да имъ по вольи не учине, или да имъ што непристоино реку, є онда слободно нека се мужъ сели изъ куће. Вики и псовки нема края. Добри мужеви све ово сносе, не што хоће, него што мораю; а сами су криви, што су съ почетка много попуштали, а послѣ, и кадъ бы хотѣли узтегнути имъ узду касно є, ербо єдро на броду кадъ махъ отме на великомъ вѣтру, тежко га є склопити. Овакове жене само да дѣцу нераћаю, морала бы имъ се имена предѣвати, т. е. звати ньи мужевима, а мужеве женама. — Изъ овога самь дакле обзира рекао, да съ овакимъ домаћицама домашній просугакъ долази. А нисамь ли имао право? и ніе ли тако? О кадъ бы хотѣле жене подражавати врстной оной домаћицы, кою премудрый Соломонъ овако описуе: Ко нађе жену валяну, стекао є выше, него найдрагоцѣніе каменѣ. Она ће увѣкъ покой и миръ давати мужу своме за све време живота. Она ће прис-

крбити себи вуне и лана, и урадиће ій съ рукама своима. Подобна є броду єдномъ трговачкомъ, кои доноси и сабира себи издалека богатства. Она устае ноћу, и дѣли храну служителыима, и наређуе на посао службенице. Намѣри се на добру землю, и купи є; и одъ стецыва руку свои насади ондѣ виноградъ. Она дознае да є добра ствары радити, и нетрне свѣћу свою по сву ноћь. Она простяре мишице свое само на ствари користне, и у рукама іой свагда игра вретено. Пружа руку сиромасима. Мужъ се нѣнъ небрине о кућнымъ челядима и стварима, ако и заостане гдѣгодъ, єрбо свима дае она потребну одѣћу. — По два одѣла направи она мужу своме, и прекрасне за себе ризе. Дичи се мужъ нѣзинъ у дружтву изабраны люди. Она прави лѣпе простираче, па ій надалеко продае. Не єде она хлѣбъ у нерадньи и лѣности. Кадъ говори, мудро говори, и бесѣде су нѣне са свима пуне любежльивости. и пр.

Іаковъ Ардалиһь

кл.

6. Продуженіе.

(Види Магаз. 1847 стр. 122).

47. Поредакъ и точностъ єсу душа свакога посла и радњ. Ко се одъ младости на то непривикне, тай нити ће быти добаръ домаћинъ, ни добаръ грађанинъ.

48. Нѣки приказую, да имъ сиротиня смета уредно и чисто живити, али се они врло варају, зашто у непоредку много выше пропада, неголи у поредку.

49. Єданъ младићъ, кои свое свакидашнѣ напрече послове забацує, а нѣшто друго хоће да учини, тай се налази близу стазе невалялства.

50 Игра пристои се малой дѣцы, коя іошъ немогу радити. Ко пакъ разумъ и снагу тѣлесну има, тай неправо ради, ако кое време свога вѣка пропгра.

51 Данъ има за свакога само 24 сата; но ко ове добро расположи, може за то време много урадити.

52 Многи люди туже се на краткость времена; но они бы се зацѣло манѣ на то тужили, да уютру до касно неспаваю, а увече да неиграю, и да се нескитаю.

53 Ако хоћешъ да твои послови напредую, ты уради све у свое време, а немой се съ безпослицама и съ коекаквимъ маловажнымъ стварма забавляти.

54 Гледай колико є могуће, да себи благовременo кою собственость стечешъ; то є основъ прилѣжанія и стараня.

55 За добити новаца и каквы добара нема болѣга начина одъ раднѣ. Само лѣни люди тра-

же да се срећнимъ и ћоравимъ случаемъ обогате.

56 За урадити што є користно, ніе ни єданъ човѣкъ одвећъ отличанъ. Тако є дакле велика будалаштина стидити се радити.

57 Новацъ ə створъ одништа за оне кои га само имаю и затвораю, но посве є користанъ за оне, кои га добро употребити умѣю. Ненаситима жеља за новцемъ, и скверно сребролюбіе єсу два срамотна порока.

58 Добаръ домаћинъ мора приходъ и расходъ точно прорачунити. Ко выше троши него добива, мора брзо пропасти.

59. Разпикућа є онай, кои безъ потребе просипа; а сребролюбацъ є онай, кои изъ любови къ новцыма, и оно што є нужно нетроши. Златный путъ измећу обе погрѣшке есть разумна штедня.

60 Ко дугове чини, да се другима допадне, тай обично мора найпослѣ побѣгнути.

61 Найвеселіе живи онай, кои оно што има у-жива, не самъ него са своимъ пріятельима заєдно, али разумно.

62 Ко жели, да ньто неизгуби, или да му се што неукраде, тай мора свое ствари помньиво чувати; зашто прилика чини лупежа.

63 Ништа лакше човѣка неквари, што тако речени добро дневи; т. є, животъ при добру єлу и пићу, а безъ посла.

64 Лѣность, небрежльивость и нечистоћа єсу разуму, чести, иманю и здравлю шкодльива.

65 Служи се, колико є выше могуће самъ; тако можешъ много заштедити; еръ што самъ собомъ учинити можешъ, то нетреба плаћати.

превео
Никола Плавша Прот.

ИЗ КЊИГА
БРАЋЕ ЈОВАНОВИЋА
У ПАНЧЕВУ.

7. ШАЛЬИВЕ ПРИПОВѢДЧИЦЕ.

1

Изнесу єданпутъ на трпезу скуваный єзикъ. Госпоя нѣка хотеѣи се шалити, запита свога сусѣда, кои є до нѣ сѣдіо: погодите, или є воловскій, или кравій єзикъ? Воловскій є Госпо! одговори іой сусѣдъ, єръ вѣре ми мое да є одъ каквогъ женскогъ живинчета, небы зайста овдѣ овако мирно лежао.

2.

Не давно у Лондону дође у дућанъ човѣкъ нѣкій, и безъ икаквога питаня єдной госпођи сграби изъ руке кесу съ новцыма, коя є ондѣ нѣшто куповала и рекне іой лютито: Заръ ти нисамъ казао, да ништа безъ мене некупуешъ? и то говорећи, замлати исту госпођу, и срдитъ изиће съ кесомъ изъ дућана. Околостоећи гледали су у жену, коя є одъ мужа свога (єръ су га сви за мужа нѣногъ држали) тако осрамоћена была и почну є тѣшити. Но жена кадъ се мало разабере, рекне имъ, да она тогъ човѣка и непознае, - али касно, єръ є невалялацъ већъ далеко измакао быо.

3,

Єданъ преподобный отацъ яшіо є на коню а сусретне га нѣкій шальивчина, и као укорно рекне му: Вы яшите! Ніе ли вашъ Господинъ и Учитель пѣшице по земльи ходіо, па іошъ говорите да му желите по стопама слѣдовати? — На то башъ и хоћу, одговори Преподобный, али онъ є већъ тако далеко измакнуо, да га пѣшице никако достићи немогу.

4.

Слуга єданъ повиче своmъ господару, кои е учитель быо: за Бога милога Господине! кућа

вамъ гори! бѣжите тако вамъ вѣре, и робу износите. — А шта си лудъ, одговори учитель, ты одавна знашъ, да се я само съ наукомъ бавимъ, и да се ништа, у кућевне ствари немѣшамъ; иди рецы то моіой госпои, коя се болѣ у томе разумѣ.

5.

Чивутинъ нѣкій чуюћи у Синагоги одъ своега Рабина гдѣ говори; земля еси, у землю ћешъ отиѣи, почне збиля плакати. Шта плачешъ? рекне му сусѣдъ; да си одъ злата, па да морашъ у землю поћи, онда бы требало да жалишъ, еръ бы тако изгубіо сто на сто; а овако си земля, а быћешъ земля, дакле нити си што добіо, ни изгубіо.

6.

На єдной части, гдѣ є доста гостію за трпезомъ сѣдило, нестане єдна сребрна ожица. Сви у гласъ повичу, нека свакъ свое џепове изврне, па ћемо видити, ко є лупежъ. Домаћину се учини да є то срамота за поштене луде, и да ће се многи гости увређени наћи, па рекне. Господо моя, штета є истина да пропадне ожица; но я ћу є на поштеный начинъ изнаћи. Изволите само сви главе подъ трпезу завући. — Кадъ су ово сви учинили, запита домаћинъ: єсте ли сви главе доле метнули? Єсмо, повичу сви. А ели и онай, запита онъ далѣ, кои є ожицу узео? Єсть, одговори нехотице єданъ изъ дружтва. Є добро, кадъ є тако, рече домаћинъ, а вы изволите ожицу дати, пакъ сте онда мирни.

* . . .

VI.

БИБЛІОГРАФІА.

НАЙНОВІЕ СРБСКЕ КЊИГЕ.

„ Гласникъ дружтва Србске словесности. Свезка I. У Београду. У кньигопечатньи княжества Србіе 1847 стр. 261. “

Дружтво Србске словесности у Београду о комъ се за нѣко време ніе управъ знало, е ли іоште у животу, починѣсе мало помало пробуђивати, и трести са себе доякошній дремежъ, дающи намъ ево у првой свезки періодичногъ свога списка подъ именомъ Гласника доста лѣпе знаке свое радиности. Ако бы кньигу ову држали за оно, што бы управо имала быти, т. е. вѣрный толмачъ оскудица и потреба у кньижевности нашой, могло бы се штошта на то рећи, еръ и изборъ нѣкихъ предмета ніе башъ найбольій, нит’ е опетъ свуда єзикъ чистъ и правиланъ. Да е узто манѣ превода маловажнихъ саставака, а мѣсто ньихъ еданъ поне чланакъ о правцу, коимъ бы списатељи наши ударити имали, да намъ кньижество процвѣта, кньига бы ова таманъ реченомъ опредѣленю своимъ красно одговорила. Ал’ и овако, кадъ разсудимо, да су

трудови ученихъ дружтва то већи и користніи, што є већій брой членова, кои за тимъ настое, а у Гласнику одъ те слоге мало се видити дае, књигу ову и пакъ съ искреномъ добродошлицомъ поздравлямо, и Србской є обштини свойски препоручуемо. Текъ онда трудови ученогъ Србскогъ Дружтва могу истино користни быти, ако се књиге радо узкупую и узчитаю. Што намъ срце и єдна къ напредку рода ревность „Словесничара“ у Гласнику подае, некъ равна любовь и ревность за обште добросъ наше стране њима опетъ поврати, єръ vires unitae agunt вели латинацъ. Навесћу овдѣ найглавніе предмете Гласника, додавши узъ свакій погдѣкое кратко примѣчанѣ.

I. Разлози о називословнымъ рѣчма. И само учредничтво признае, да су нѣке рѣчи посрблѣне усилѣно, а нѣке и несходно. Я пакъ велимъ, да су мал' не све сковане противъ закона и свойства єзика Србскогъ. Овакимъ грађенѣмъ кварисе текъ єзикъ, єръ є у овомъ послу само оно добро, што по законима истогъ єзика быва. — II. Покушеніе смыслосродногъ (синонимногъ) рѣчника. Лѣпъ покушай Г. І. С. Поповића, и желити є да га далѣ надоставн. Него валяло бы споређати едне рѣчи, што у народу живу; а на оне, што су Славено-Србски наши списатељи измислили, или изъ Рускогъ узели и негледати. Мислимъ да ће ми и Г. Поповићь потврдити, да є разлика, кою

онъ између молити и умолявати налази, народу нашемъ (изуземши заръ гдѣкогъ грађанина у Мађарской) сасвимъ непозната. Потребито е узто списателю, кои се овимъ посломъ забавля, да сва поднарѣчія Србскогъ єзика добро познае. —III. Судбине кирилски писмена у аустрійской држави одъ Д.ра Георгіа Мушицкогъ. За чудо ми е што Г. Мушицкій на стр. 128 говори, да е велика часть народа нашегъ, послѣ прелазка своегъ у Аустріанске Државе подъ Патріархомъ Чарноевићемъ прешла кое у римокатоличку цркву, кое опетъ ко унїи. Одвоенѣ нашихъ санародника римске цркве много е старіе, и спада іошь у половину средњегъ вѣка. Да е къ унїи осимъ нѣколико села у Жумберку, и мало фамилія у Генералату Варадинскомъ прешло, ніе ми познато. Єзикъ ніе башъ узоритый Србскій, каквомъ смо се обикли у прељашньимъ саставцыма Д.ра Мушицкогъ. — IV. Нешто о нашой цркви подъ турскимъ владѣніемъ, и отоме што е се више Срба потурчило у Босни него у Србіи и Ерцеговини одъ Д.ра Спасића. Мисао е лѣпа, али зло изражена, а єзикъ управо наказанъ. Вукъ има право тужити се на садашнѣ наше списателѣ, єръ како већина одъ ньихъ пише, прїе се шаровитомъ смѣсомъ назвати може, неголи Србскимъ єзикомъ. Изрази су кодъ ньихъ обично Славеносрбски, илъ болѣ никакви; рѣдко да читатель на кои управъ народный го-

вора начинъ наиђе. Тако на пр. у овомъ саставку налазисе слѣдуюћій штоно Нѣмцы веле Kaudervelsch: „ Срби су по читаво єдно племе, кое є патріархално живећи често село сачињавало, а и велике предѣле заузимало, у христіанску веру єдногъ времена и дана прелазили, кои су данъ одтуда и крснимъ именомъ називали, и нстый, у место пређашньи домаћи богова, као патрона фамяліарногъ славити узели (стр.142). На другомъ опетъ мѣсту: „ Душанъ многе сусѣдне Владѣтелѣ, кои су Србе узнемиривали побѣди, па или ій сасвимъ себи подчини, или ій нѣму данакъ плаћающимъ учини. “ Іошь овай періодъ па доста: „ По овоме Србски Владѣтельи међусобнымъ раздоромъ ослаблѣни, а Турцы напредъ ступающи, само су до 1389 год. баръ неки іоштъ независими были; но одъ овогъ времена, VI десетине XV века бывали су часъ на некій начинъ іоштъ независими, часъ Турцыма велике предѣле своій земаля уступати и данакъ плаћати морали, а часъ съ Мађарима у саюзъ ступавши противъ обштегъ непріятеля воєвали, и своимъ саюзницыма на некій начинъ подчинявалисе (стр. 145). — Манѣ бы се допсто, ал’ паметніе писало, кадъ бы списательи выше о народномъ єзику мислили, и постараралисе, да се по свойству нѣговомъ изразе. Господо! време є већь да књижевности чврсту основу заметнемо. Г. Спасићь чини ми се, да є

у исторіи Србской нешто заостао, єръ небы рекао на стр. 150 да се Херцеговина Монастыра лишава, па да є то узрокъ, што су се многи у ньой потурчили; нити бы опетъ (стр. 147) касао: да є Арсеній Чарноевнић быо послѣдній Патріархъ Србскій. А што су были, између осталихъ, Арсеній IV Іовановић, и Атанасій Беркић, у комъ се управъ Србско Патріаршество завршило. Да су Митрополити Карловачки наслѣдницы Србскихъ Патріарха; то може онай само тврдити, кои у Србску новію исторію, а и у стару црковну ніе ни завиріо. (Види о томъ подобно мнѣніе у Ч. 29. 1840 Н. С. Листа.) — V. Европа. Описаніе ове части свѣта ніе такођеръ по свойству єзика Србскогъ израђено. Пишући за народъ, опетъ велимъ, мислимо у єзику нѣговомъ, и настоймо, да су намъ рѣчи и крой управъ Србскій. Ал' є ово много теже, него се рѣчма служити, слупанымъ кое одкудъ — съ рускогъ, съ нѣмачкогъ, съ италіанскогъ — чимъ се єзикъ народній врло квари. Ето живогъ примѣра у Далмаціи и Рватской, гдѣ се толико ове славеносрбске кньиге нечитаю, па свештенство и грађанство — а о селянима и неговоримъ — чисто и красно Србски бесѣди; нит' се амо, као жалибоже, по Мађарскимъ варошима, чуе већь и у говору: защицавати, свойствено, обстоятелство, усовершенствовати, и т. д. кое ће рѣчи, боимъ се, и у народу кадли тадли махъ презети. Ал' то є по кньижки, чимъ се управъ

простоте разликуемо, веле гдѣкои. Яо и помагай! Негдѣ у Зори (1844) Г. Кузманићь сгодно е рекао: nemojmo tako govoriti, jerchje ljudi misliti, da se mi zbilja gadimo na pečenicu i na pečenku.

„ Наше време. Написао Светолюбъ. У Београду, у Правителственой кньигопечатньи 1847 стр. 100.

Светолюба я небы знао коме болѣ прилико-вати, нег' оныма, кое изнутреній немиръ кида и трза, да на попришту своме напредъ, те напредъ иду, было то коимъ му драго путемъ. Но полагано Господине, и съ разлогомъ у томъ о-душевлѣню твоме за напредакъ просвѣте! Обшта принципіа многа зла за собомъ повући могу, па небы радъ да се и одъ ове кньижице, у коіой се готово на свакой страни о лажи и истини, о мраку и свѣту, о ваздашнѣмъ напредованю къ истини, съ обштымъ текъ и неопредѣлѣнымъ рѣчма говори, за Србадію каква штета непороди. Небы овако говоріо, да се небоимъ, да бы се и у Србству гдѣкоихъ могло наћи, кои мисле, да Христіанство запрека изображенію и напредку томе. Да се е найпре Г. Светолюбъ баръ одрѣшито изясніо, шта подъ тимъ мракомъ, подъ томъ истиномъ разумѣва; да е доказао коимъ се средствама къ ньой долази; шта е тай духъ истине, то царство божіе свѣтлости, кое, вели, да ће найпослѣ мраку и лажи мѣсто у-

ступивши, доћи морати. Я нинайманѣ о Христіанскимъ начелама нашега Светолюба недвоимъ; ал' му искрено исповѣдити моромъ, да самъ истый говоръ, исто умствованѣ у кньигама новіима нѣмачкихъ Светолюба (Lichtfreunde): Vislicenus, Ulich, Rapp-читао. И у њима говорисе о борби невѣжества са знанѣмъ, мрака са свѣтлосћу, Философіе съ нестрпимосћу, слободе съ робствомъ; па у Нѣмачкой нико недвои, да се подъ тимъ мракомъ, томъ интолеранціомъ, тимъ робствомъ, позитивна религіа подразумѣва. Говоръ овакій може дѣйствовати, особито кодъ іошъ неискусне младежи наше; па ето изузека, зашто бы желіо, да ту кньижицу ни издао ніе, — єръ одъ добра до зла нема, штоно рѣчь, до коракъ. Него кадъ є то већъ намѣравао, да є дѣлце баръ на начелама основао, коя не одричу, не руже, немоћу саблазнь, т. є. на начелама истиногъ Христіанства. Таидеа Г. Светолюба могла се є на овакомъ темељу прекрасно, и на сазиданѣ Христіанскихъ душа развити. Ево одъ прилике овако. Просвѣтитељ ніе посао єдногъ текъ дана; свршује се съ временомъ, и помоћу добро опредѣленихъ средства. А найпоглавитіе средство, да се людство просвѣти, неоспоримо е религіа; єръ ко одвая ню одъ просвѣте, краси врхъ грађевине, а подкопава темељ. Христосъ є дошао, да савршн т. є. поиуни празноћу, уздигне любовъ, испуни обећанѣ, да у болъій редъ већъ учинѣно дове-

де, што намъ Апостолъ съ рѣчма: да оправданіе закона исполнится въ насъ (Рим. 8, 4) лѣпо толкуе. Ово є правый, истиный напредакъ, кои законе човѣчства, истине, постоянства, цѣломудрія, правде, милосрђа, любави у себи саджи; напредакъ є овакій вѣчитый, и болѣгъ и већегъ напредка Србскомъ роду нежелимъ. — Іошъ бы се Свѣтолюбу многорѣчіе, и што исту мисао често повторава, праведно пребацыти могло. Сѣдоглава га пріятельски савѣтуе, да се унапредъ одъ тога чува, еръ многе рѣчи, као што ће и самъ признати, несите умъ и срце, и често списателя раскриваю, показуюћи га читательима, какавъ є у самомъ дѣлу.

„ Історіа восточно - славенскогъ богослуженія и кѵрілскогъ кньижества кодъ славена западне цркве. Списао Александеръ Стоячковићъ. У Новомсаду. Писмены Іована Кауліцій 1847 стр. 153. „

Legi, relegi et iterum legi, те съ чистомъ савѣсти свакогъ брата Србина уверити могу, да є кньижица ова правый юношескаго подвига трудъ, као што то сачинитель истый у посвети Г. Митрополиту Раячићу чистосрдечно и признае. Мени є Г. Стоячковићъ іошъ одпређе изъ различнихъ историчнихъ састава быо познатъ, па што се єзика и слога тиче, ако се до душе и нисамь користи каквой за народну кньижевность одъ те нѣгове кньиге нада-

ти могао, познаваюћи ничимъ манѣ любавь нѣгову къ историчной науцы, споену съ похвалеостойнимъ прилѣжанѣмъ, што одреѣи му было бы неправо, мисліо самь и пакъ да ѣе тако важный и зънимивый предметъ, башъ зато, єръ садъ првый путъ у Србской излази одѣѣи вѣшто и уколико є могуће точно израђенъ бити. Него ми є жао што овдѣ признати морамъ, да є дѣлце Г. Стоячковића и у послѣдной струцы далеко иза очекиваня могъ заостало. Моя ніе намѣра упуштати се овдѣ у потанко разчлењаванѣ нѣгова дѣлца, єръ томе бы се хотѣо већій просторъ, него што намъ Магазинъ подати може. Само ћу као мимогредъ додати нѣке прнмѣтбе, понайвыше ондѣ, гдѣ, Г. Стоячковићь хоће и самъ да умуе, єръ може се управъ реѣи, да су та нѣгова мнѣнія збогъ плиткихъ довода, и голихъ ипотеза, кньигу найвыше осакатила.

Мнѣніе є сасвимъ ново Г. Стоячѣовића о постаню кирилскихъ писмена. Онъ држи да є азбука, премда не тако усовршена, іошь кодъ пређе т. є. около 640 подъ царемъ Ираклiомъ покрштенихъ Срба у обичаю была. Србльи су, вели онъ, пре крштеня своіъ имали безъ сумнѣ (quod erat demostrandum) свою язичезку азбуку. Грчки Свештеницы уведу међу ньима свою, и одтада се выше ньи појаве, трудећи се грчку азбуку за Славене успосабствовати (!). Дѣло є ово Кирилъ само срећно довршіо, па зато се и

азбука одъ нѣга, као найвыше о ньой заслужнога, кирилицомъ прозвала (стр.9.) — Него Г. Стояч. ніе по свой прилицы мисліо, да овакимъ умованѣмъ заслугу Солунскомъ философу о усавршеню азбуке управо одузимлѣ, или ню здраво умалява, почемъ є познато, да є грчкомъ алфавиту само нѣколико новихъ слова додато, а око тогъ посла, по Г. Стоячковиħу, выше се є людій іошь пре Кирила трудило. Валяло бы, да намъ другій путъ (само не ex ingenio), покаже, на што се іошь та мрва Кирилове заслуге о Славенской азбуцы редуцирати има. А дотле ће Сѣдоглава съ умнимъ Соларићемъ светога Кирила за єдногъ „ првоначелника “ Славенске писмености држати и свето почитовати, тимъ выше, што не само да ни єданъ одъ савременихъ Кирилу или позднiихъ списателя незпоминѣ о томъ постепеномъ пріе нѣга грађеню и дотериваню азбуке; — а мислимъ да є овай argumentum a silentio одъ важности, дапаче нѣки древни кньижницы Кирила управъ творцемъ азбуке називаю (види Калайдовића Ексархъ Болгарскій 188-192).

Г. Стоячк. съ усхићенѣмъ пита (стр. 8), „ели вѣроятно, да су Србски свештеницы пре кирилскогъ времена могли неимати свою азбуку? може ли се вѣровати, да су душепопечительи ови толико небрежльиви были, да ништа за свое вѣрне написали нису, нити кою одъ грчкихъ кньига на Србскій єзикъ превели; или

кадъ су народу у цркви проповѣдали, заръ су то безъ свакогъ предходителногъ приуготовленія т. є сачињаваня чинити у стању были? „ Овдѣ Г. Ст. велику честь чини просвѣти тадашньой праотаца нашихъ, а особито духовной ревности свештенства, кое се несамо за изображенѣ народа трудило, но и по црквама слово божіе проповѣдало. А кадъ су морали проповѣди найпре сачињавати, дае се одтудъ мислити, да су и слушатељи морали већь високонзображени быти; єръ у такой скупштини мучно да се кои прэповѣдникъ одважи, (ванъ да особитый даръ за то има) импровизирати. Него опетъ кодъ толике ревности ондашньихъ Србскихъ свештеника, и при толикой народной култури, многиће се и посумняти, да ли св. Савва име просвѣтителя Србскогъ праведно заслужуе; єръ како да се сва она ревность прекирилскихъ нашихъ свештеника съ овымъ рѣчма у тропару слаже: Отечество твое просвѣтилъ еси, и породивъ тое духомъ святымъ? Добро бы было, да намъ то Г. Стояч. болѣ изясни, те къ подигнуьу пореме-ћеногъ можда у многима благоговѣйнства къ дивномъ Светителю допринесе.

Особито є како Г. Ст. далѣ доказати упиће се, да є садашня кирилска азбука іошь кодъ пре покрштенихъ Срба у обичаю была. Уколико е разложенѣ логично свакъ ће ласно познати. Онъ вели: „ я тако мислимъ, да народъ Хри-

стіанскій и неможе быти безъ художества писаня, и зато кадъ смо доказали, да єедна знаменита часть народа Србскогъ 640 т. е. на 220 и нѣколико година пре св. Кир. и Мет. Христіанску вѣру примила, онда смо скупа и то доказали, да є Србльима художество писаня (дабогме! ал' кое?) пре Кирила и Методія на 220 и нѣколико година познато было. А я опетъ велимъ, да могу лясно вѣровати, и вѣруемъ, да покрштеной іошъ за Ираклія и Василія части Србаля све до Кирилова времена ніе ништа сметало быти Христіанима, а неимати припрођене азбуке и црковнихъ на Славенскомъ єзику књига. Ето' намъ примѣра кодъ Цинцара и Арбанаса. Христіани су одкадъ и Србльи, а можда су и старіи, но имућнін безъ сваке двойбе, (Крезусъ Сина!) па имаю ли народи ови до данасъ властитый свой алфавитъ, и у материнѣмъ єзику црковнихъ книга? Неслуже ли се први исключиво грчкомъ азбукомъ, и єзикомъ грчкимъ у цркви, а Арбанаси (кои су римске цркве) и данасъ абецедомъ? (*) — Тако се мислити дае

(*) А мал' да ніе у Бугарской и данасъ овако. Венелинъ пише: По Болгаріи и другимъ мѣстамъ єсть много богатыхъ Болгаръ, но къ несчастью, большая часть изъ нихъ заражена Грекоманіею. Клиръ всячески старается поддерживать оную. Въ Славянскомъ училищѣ пишутъ Греческими буквами, служатъ Литургію по Гречески, и непонимаютъ ни слова, и пр.

да су и стари наши праоци пре Кирила, nota bene ако є кои умѣо читати и писати, чистымъ грчкимъ словима служили се, и да су имъ грчки понайвыше Свештеницы богослуженѣ у Єлинскомъ єзику оправляли. Празне су текъ рѣчи о Србскомъ богослуженію, Србскимъ свештеницыма, о трудовима ньіовымъ за изображенѣ народа пре Кирила говорити. У Исторіи о свему томе не налазимо ни трага; дапаче кадъ расудимо, да су іошь мало година пре Кирила и Методіа Србльи изагнали изъ многихъ жупанія Христіанске учителѣ и свештенство (стр. 8) то се одтудъ бистро познае, колико е плитко жиле Христіанство у срца тадашньихъ Срба пружило было и да су се текъ Христіанима звали, а одъ єзгре му тако мало знали, као одъ прилике Самоеди, и сѣверни Сибирцы, кое Руски мисіонери покрштаваю. Темельита насада Христіанства меѣу Србима, и клица изображенѣ народногъ започинѣ стопрвъ одъ св. Савве, основателя 12 Епископата.

Да є єзикъ, на комъ су Кирилъ и Методій преведоли, и Божіе слово Славянима проповѣдали, морао быти у стара времена обштый кньижевный єзикъ свію Славена, ничимъ ніе доказано; єръ башъ зато, што Филологи налазе у нѣму многе провинціализме, крайнске, морав-

---

О Зародышѣ новой Болгарской литерату. ры. Москва 1838.

ске, панонске, бугарске, србске (*), я бы рекао, да у нѣму и нетреба исключиво еданъ єзикъ тражити, тимъ манѣ што до данась нико чистый Кириловъ єзикъ — аутографъ — одкріоніе, нити се надати, да ће се икадъ одкрити. На зато є паметніе држати га за агрегатъ, различнихъ слав. нарѣчія изъ онихъ то єсть предѣла, у коима су Солунска браћа и ньіови ученицы дѣловали. Єзгра му е по свой прилицы Бугарско нарѣчіе, донешено Кириломъ у Моравску, одкуда се съ пропасћу великоморавскогъ царства (895) опетъ у Бугарску поврати, те тако Бугарско — панонско поставши, одма у Србію пређе, а изъ нѣ на 100 одъ прилике година затимъ у Руско царство. Тако постану 5 онихъ различнихъ правописа, кои се у старымъ црковнымъ кньигама налазе. Мени се све чини, да Г. Ст. о ствари овой ніе найпре како треба мисліо, и ню штоно рѣчь добро испекао. Да є тако, служе намъ доказомъ исте нѣгове рѣчи; єръ на стр. 22 вели. да є єзикъ тай у стара времена морао быти обштій, што и на стр. 16.

(*) Трагове Карантанизма налазимо у двойственомъ числу; Русизме у Остром. Еванђелію и у Кодексу Hankenstein (Dobrovsky Inst. XXIII — XXIV стр. 679) а найвыше у Epiglossistes Hesychii; Моравизме у Glagolita Clozianus, у Ремскомъ Еванђ. Texte du Sacre; Сербизме у Кодексу Paris. (Inst. 689). Многе друге Влашке и Молдавске старе рукописе, овдѣ и неспоминѣмъ.

§ 2. потврђива; а на стр. 65 опетъ говори, да о томъ никаквы исторически свѣдочби ни доказа нема.

Мнѣніе покойногъ Копитара о употребљѣню нѣкдашнѣмъ Кирилице и Глаголице кодъ обоегъ обреда Славяна исторички е сведено, и на тврдомъ почива темелю. Камо срећа да се Г. Ст. ускратіо са своимъ доводима и разлаганѣмъ противъ овакогъ историчногъ фактума устати (стр. 89. 90). Та за Бога, да оставимо на страну Копитарова argumenta, логички мало расуђуймо. Кадъ се поедина глагольска писмена у Бугарскомъ Псалтиру (види стр. 90 ad 5) и Супраслскогъ Манастира (стр. 90 ad 6) налазе, кадъ е у найновіе време 1845 Рускій Проф. Григоровићъ изнашао у св. Гори, и по осталой Македоніи найвыше глагольскихъ рукописа, као и трагове суштествующе нѣкда у онымъ странама глагольице, то ніе ли паметніе одтуда извести, да е нѣкадъ поредъ Кирилице и Глагольица међу Югославима обоихъ обреда распружена была. Г. Ст. одричући да су се Југославяни источне цркве Глаголицомъ икадъ служили, имао бы доказати, или вѣроятнимъ поне учинити, одкудъ толике глагольске — дакле по нѣму слѣди римске цркве — у православнымъ државама Македоніе, Бугарске, и даже у Русіи?

Іошъ ћу на нѣке манѣ неправилности позорна учинити Г. Стоячковића. На стр. 74 судећи по взпку, я бы рекао, да нису башъ оно-

лико стара оба она животописа Кир. и Мет. т. е. да су писани, као што онъ мисли, наскоро послѣ смрти Методіа. — На ст. 27 вели, да е рецензіа св. Писма подъ Петромъ великимъ учињена, сасвимъ русизирана. Но то се нимало неслаже съ послѣдующимъ рѣчма на стр. 28. 29. — На ст. 107 подкрала се историчка погрѣшка; єръ залогъ онай Дубровничкой обштини ніе одъ Вука Бранковића издаице учињенъ, не одъ сина му Деспота Ђурђа Бранковића 1441.

Оволико самъ текъ мимогредъ, читающи, назначіо. Мислимъ да ми Г. Ст. неће ово за зло примити, почемъ ме друга намѣра у томе ніе руководила, до едно увѣренѣ, да се књижевность наша крозъ овака претресаня найболѣ подићи и поисправити може. И у обзиру єзика жао ми є што га похвалити немогу. Види се да му е слогъ посве натегнутъ, и да му Србско писанѣ неиде одвећь за рукомъ. Одъ грам. погрѣшака, коихъ има предоста, примѣтіо самъ: 50 данiй пожившiй (38), викающи (26), да е грана та народъ Србскiй, вичу (ахъ) сва оновремена обстоятелства; народъ е безкровне жертве свои молитва (!) вишнѣму приносіо (74); књига ова налази се кодъ мене, као такођ е и у народномъ дружтву, и т. д. На стр. 4. у 8 врсти одоздо: благочестіе идолопоклонско, држао самъ спрвице да е штампарска погрѣшка, кадъ ал' на стр. 9. опетъ: язическо благочестіе. Кадъ се язическомъ

нечестію благочестіе рећи може, а да што е Христіанско? У тропару св. Петке стои: струю мученице Параскево нечестиваго безбожія изсушила еси.

Да завршимъ чланакъ у мало рѣчи съ овимъ мнѣніемъ: дѣлце е доста точно и прилѣжно израђено ондѣ, гдѣ Г. Ст. скупля и компилира, ал' е наопако у свему, гдѣ хоће самъ да умуе, и туђе претреса.

„ Славянка. Издае младежь Србска. У Будиму писм. Свеучилишта Пештанскогъ. 1847. стр. 224.

Кадъ намъ оваке производе подае младежь Србска, онда се свакомъ добру за књижевность и изображенѣ народа нашегъ праведно надати можемо; єръ оне живе снаге, оногъ поетичногъ чувствованя, као у Славянки одавна се на парнасу Србскомъ чуло ніе. А Богъ и срећа, те њомъ и подобнымъ производима младости наше сване нова зора литератури, а навластито поезіи Србской! Само сложно, Сынцы, къ виспреной мети, тражећи у православію и народности, идее вѣчите истине, неувехле красоте, дичногъ отечествољубія, а клонећи се романтицизма, коимъ се текъ средина, а никадъ права висина постиже. Љубавь некъ васъ єднако руководи. Текъ њомъ, и изъ нѣ произтичућомъ тугомъ и радосћу одушевлѣни, пѣваћете као и Милутиновићь срцу санародника вашихъ. А то е истина поезіа. Толико о изнутреной важности. Што

се пакъ тиче сполѧшнѣгъ састава, мислимъ да бы нѣки одъ млађанихъ нашихъ пѣвача болѣ-радили, да се нису држали складаня, већъ да су у духу народнихъ пѣсама писали, єръ за любавь складаню томе, кое ніе свуда правилно, као на пр. нек, єк; свод, род; дух, вук; данъ, Славянъ, и т. д. увукло се доста простихъ мисли, кое предмету нимало недоличе.

, Рат за српски језик и правопис. Написао Ђ. Даничић. У Будиму. У штамп. Нешт. Универ. 1847. стр. 63,

Быо ко му драго тай Даничићъ, онъ е великій привржениkъ Г. Вука, и књижица ова друго ніе, до ватрена апологіа лексикографа нашегъ, и нѣговогъ начина писаня. Ту се понавля познато нѣгово начело, да другчіе нетреба писати, него како се говори, дакле на етимологію ништа немотрити. Єли Вукова ортографіа међу свима данашњимъ правописима најболя, и єли му начинъ писаня на тврдымъ законима єзика нашегъ утврђенъ, на то ће безъ сумнѣ други (а и време є) темељно и обширно одговорити. Ја ћу само позорна учинити Даничића, да реченый аксіомъ = пиши како изговарашъ = къ неслѣдбеностима, къ многомъ нереду води. Познато е мислимъ свакоме, да се єзикъ Српскій на многе провинціялизме дѣли, па кадъ бы се имало писати по изговору простоте, како Д.ръ Вукъ хоће, куда бы насъ най-

послѣ то завело? Та добро є чисто, и уколико є могуће просто писати, премда Г. Вукъ и у томъ праву мѣру прелази, ал' є узъ то и паметио поправляти єзикословне погрѣшке простогъ народа. Да предоста погрѣшака єзикъ простонародный садржи, то ће ми сви Србски литератори, осимъ можда едногъ Г. Вука, радо потврдити. Навешћу само еданъ примѣръ. Народъ у Именит. изговара: Вріеме, а у осталымъ падежима времена, и пр. Ко ће садъ рећи да вріеме ніе сушта аномаліа? Овамо спада и: дијел, гдје; подијелити, дјед; лијепо, љепше; вијек, вјера; сијено, сјећети; пријевод, превод, и т. д.

1. Приповѣдке изъ найновіи и найславніи немачкій списателя. Превео Александеръ Андрићь ц. к. Управ. Лаитнантъ, и Членъ Матице Србске. У Будиму. Писмени Крал. Свеучилишта 1845.

2. Зимзеленъ. Србско — народный мѣсецесловъ за годину преступну 1848. За изображене свакогъ станя уредіо и издао Александ. Андрићь. III. Година. У Суботицы, у штами. Карла Битермана.

Я ћу єдно те едно, да є кодъ насъ еднако велика разлика измећу народногъ говора и начина писаня найвеће часии нашихъ ауктора, кои мал' не сви, выше или манѣ противъ свойства Србскогъ єзика пишу. А међу ове списателѣ

спада и Г. Андрићь, когъ иначе због ревности нѣгове любимъ и поштуемъ. Преводећи съ нѣмачкогъ, мени се чини да є мало мисліо, како ће му преводъ чистъ изаћи, т. є. таковый, да бы га и тежакъ разумѣти, а и туђинацъ изъ нѣга Србскій єзикъ научити могао. Већа часть рѣчій и начина говора, а и конштрукціе нису му урпавъ Србске. Грдна доисто штета за књижевность нашу, што толико благо у народномъ єзику разасуто лежи, а слабо се одъ књижевинка уважава. Немогу пакъ вѣровати, да є саставакъ онай у N. 2. О судбини нашегъ календара, преводъ Г. Стоячковића. Мене чисто ежня преузимлѣ кадъ помислимъ, како нѣки писатељи читаюћу обштину за ништа држе! То є сама гола безграматичность. — Кадъ є Г. Андрићь у Зимзелену, у комъ су Славенски записци понайбольи, будаласта, или да болѣ рекнемъ, пакостна насртаня Нѣмца Вебера на карактеръ Аустріанскихъ Славяна вѣшто одбіо, зашто према Далматинской Србкой браћи, конхъ явный и домаћій животъ ніе могао нѣму као бывшемъ ньіовомъ сусѣду непознатъ быти, исту братску любавъ и правичность неуказа? єръ quod uni justum alteri aequum. —

Лазарица или бој на Косову између Срба и Турака на Видов дан 1389 од Јоксима Илијћа плем. Новића, у Сегедину код Јована Грина 1847.

Пѣвацъ повѣда намъ у народномъ стиху врло живо и узорито незаборављено ово у Исторіи Србской приключенѣ. Него примѣтіо самъ да нѣке ствари у томъ епичномъ стихотвореню, што се изъ 2156 стихова састои, неосниваю се нити на правой Исторій, нити на устменомъ народа причаню. Отечествољубіе и прирођена Србину вѣрность къ своме владѣтелю дивно е представљена у деветорицы браће Юговића при полазку на Косово, гдѣно на плачне молбе сестре имъ Царице Милице ни еданъ се нехтѣ приволѣти да кодъ нѣ остане, и двора іой чува. Миливой наймлађій братъ овако Сестри одговара:

Мани Селе тога разговора,
Нисам жена да ти двора гледим,
Но сам јунак за саблю порасто,
Да је пашем, да те Селе браним;
Прије б' данас изгубио главу,
До од моје браће остануо (стр.26).

Немогу пакъ разумѣти, зашто е пѣвацъ безъ икакве потребе, и башъ посилимице ону силесію турскихъ рѣчій — у све около 140 — употребіо; што се у повѣдаюћегъ рода поезіи, као што е ова, и гледаюћи на време опѣваногъ догађая, као и на тадашнѣ обичае, никако оправдати неда.

Мѣсеца Марта 1848.

Сѣдоглава.

VII.

СТИХОТВОРЕНІЯ.

1. НАРОДНОСТИ СРБСКОЙ.

Срећно, хвално! дично, нѣжно,
Што быт' може ка Твой Духъ?
Кадъ Твогъ Рода умѣшъ вѣжно
Свѣту прострт' — Славе — звукъ?

И што крѣпко, стално тако,
Быт' му може ка' те дубъ?
Своиски само, а не млако
Кадъ му сливашъ вѣчный зубъ.

И тко падшій — Поносъ — Роду
Мож' обновит' као Ты?
Нитко другій такомъ плоду
Моћанъ ніе, знаю сви.

И кадъ сяйны, Ти си, зрачны,
Роду славны — Потокъ — дѣлъ,
Тко те мутны, кварны, мрачны,
Назват' сміе, да си цѣль? —

Нитко. — Бодаръ, вѣранъ Слѣди
Кадъ є Твоей храбрый сынъ,
Врагъ се трза, предъ ньимъ блѣди,
Ал' нећ' срушит' дѣла силъ.

ИЗ КЊИГА
БРАЋЕ ЈОВАНОВИЋА
У ПАНЧЕВУ.

Твоимъ дрзай, — слѣдуй тамо —
Србскимъ дѣли роднымъ намъ.
И на истокъ зоре само
Лучу сматрай. Гони тамь.

И знай крѣпке съ мишцомъ слоге
Моћ' є сатрт' врага намъ.
Премда сметнѣ ніе многе
Водріи, силнія Твой є пламъ.

Хитай ! Гласъ свуд' Народности,
Намъ успали срца, духъ ! —
Подиһ' — Славу — врхъ вѣчности
Рода прострт' — Славе — звукъ

Уфай! већь є обште драго —
Слѣдуй! близ' є Славе стогъ;
Хранит' бранит' — Твое — благо
Слушай! махъ є Срба твогъ.

Г. Сердић.

2. ПѢСМА

К' браћи Славянима од Іов. Сундечића.

Прутъ за себе слабъ у снопу якъ.
Мушицкій.

Разжали се небу и земльици,
Гледаюћи непраѓду велику:
Да се туђинъ надъ Славіомъ бани.—
Трпи небо, а трпи земльица,
Докъ обома яко не догусти;
На ти небо задрма земльицомъ,
Съ оне стране ће Сунце замиче,
За валове вѣтромъ залюляне:
Пуче ека на све четир' стране,
А одекну к' едной чудновито,
Къ оной браћо што е приковата:
За Ядранско и за Црно море,
Коіой Дунавъ люту жеђцу гаси,
А Велебитъ смрзле жиле крави;
Къ оной брате што е одгонла
Башъ Душана, Релю и Милоша,
Кралѣвића, па и Зриновића,
Скендер-бега, и Янка войводу,
И силнога Стојић Янковића,
Црногъ Ђорђу, и Велька Айдука,
И остале врлене юнаке,
Кой'у паклу мегданъ односише,
А Лавове у ланце путише; —
Къ оной брате што е робовала:
— Другомъ была метла и лопата —
Нетъ стотина готово година;
Къ оной брате, коіой равне нейма,
Куда сяйно сунашце допире,
Коіой Сребро преко нога кипи, —

А злато іой изъ ноздрва вири, —
(Али слѣпцу свѣћа не помаже.)
Што причаю люди о Мисиру,
То є она и дивнія іоште:
Та є Земля єки одєкнула,
Ал' не єкомъ свуда єдноликомъ:
Єръ є слуга ядна четворицы;
Томе црномъ и двоглавомъ Орлу,
И Канджуку, и крилатомъ Лаву,
И мѣсецу одъ нѣдѣлѣ дана. — —
Орловача црногъ Орла брани:
Да се црный у бѣла претвори. —
А сестра іой млада канджудкиня:
Име затратъ кастои канджуку. —
Лавовкиня іоште брайко дрема,
Кан' да се є съ чаіомъ (*) опоила. —
А мѣсечка тврди санъ борави,
Ку ни рика громовна одсвуда,
Ни найжешћа црне землѣ трешня,
Одъ нѣг' ніе кадра разбудити:
Зато у комъ духъ Славенскій гмиже,
Къ єдной цѣли нека сложно тече;
Єръ одъ више искра ватра плане,
А єдна се за часакъ удуне. —
Пчеле саће а не Пчела прави:
Прем' и она сласть цвѣћа изжимлѣ. —
Црна Горо свѣтлія одъ сунца!
Ты си примѣръ духа слободнога,
Учи Славе слободу цѣнити. —
А Србіо предрагій камене!
Учи Славе витежкомъ подскоку. —
Тужна Босно, и Херцеговино,
Булгаріо, и Мацедоніо!
Учи Славе како є робоват'. —

(*) Пріо.

Далмаціо пустоши Славенска!
Учи Славе како є дремати,
И своячность красну негоити. —
Вы остале Славенске подпоре!
Уч'те браћу у ватру насртатъ,
За народность и слободу свою. —
Овимъ путемъ у рай ћемо стићи;
Овимъ путемъ славу задобити,
И старину нашу обновити. —
Склопитћемо грдный Градъ на свћту,
Комъ ни муня, ни громъ неће моћи,
Сви вћтрови са края четири,
Ни олуя жестока, наудит'. —
На бы тада браћа у единству,
Давно коло богме уватили,
И у дивну пћсму запћвали:

» Израиля Богъ избави,
» Одъ Єгипски трудны мука:
» На връ Сіона нћг' постави
» Та моћнаму правде рука:

» Да се диве свіетови,
» Безпредћлномъ промишлћню;
» Да се чуде сви родови,
» Нћговоме управленю, »

» Кой изъ прашка насъ сироте,
» На толику диже славу,
» Изъ челюсти врагу оте,
» Смрвившиму горду главу. » —

У Задру 25 Септемвра 1848

3. САЧИНИТЕЛЮ

Горскогъ вѣнца Преосвештеномъ Владики
Црногорскомъ и Господару
ПЕТРУ ПЕТРОВИЋУ НЊЕГОШУ

Согласница.

Црна Горо гнѣздо юначности!
Заметнице витежкога соя!
Шальи къ небу твога славоноя; —
Па пловећи по рѣки радости,

Благодари Богу на милости
Кои диже Матицу твогъ роя
Изъ мрачнога са тамности споя,
Међу зраке сунчане свѣлости.

Одъ твогъ цвѣћа вѣнацъ красный сави,
Кои на полю Србства првый ниче,
А по крою наше народности.

Зато Горо! нѣг' довѣка слави!
Гони старо и младо нек' кличе:
Петровићу наша гиздавости!

Іов. Сундечићь К.л.

---

4. ЖИВОТЪ НА ОВОМЪ СВѢТУ.

Растла дивна Трепетьика насредъ ливаде,
На немирный листићъ нѣзинъ падне капъ воде.
Листићъ трепти, капъ се спуштм све наниже,
Докъ наєдноћь нестаде є съ листка о Боже!
Так' и животъ на овомъ свѣту брзо пролази,
Оде л' єдномъ, назадъ никадъ већь недолази.

Іов. Сундечићь.

5. ЧЕСТИТАЊЕ

са искреномъ жељомъ Славяна Нѣговомъ Величанству Нововѣнчаномъ Цару и Кралю уставномъ

ФРАНЦУ ІОСИФУ І.

одъ Іов. Сундечића С.

— —˘ —˘ —˘

—˘ —˘ —˘ — (*)

Срећно доша свимъ на радость
Царе нововѣнчаный!
Да у Теби барма сладостъ
Вељь окусе Славяни, (1)
Кои за Те, ка' за предке
Твое умрет' ради су
Сам' врѣдности ньине рѣдке
Да безплодне им' нису. —

Срећно доша небомъ дани!
У хиляду добрихъ часъ!!
Тронъ и Жезло Богъ нек' Т' храни!
Само къ слави води насъ;
Насъ, кои смо вѣрни Теби,
Као сунцу свіетлость;
Єръ Те Славянъ изда' небы
Докъ е у нѣм' духъ и костъ (2).

Невіерни Таліани (3).
Доброгъ Стрица (4) Т' издаше,
Али храбри Славіяни
Ньима роге стукоше;

Мађаръ клетый, истый Нѣмацъ (5)
О глави Му радише,
Ал' Чехъ, Илиръ, Србъ и Немацъ
Мушки Нѣг' одбранише. —

И Тебе ће Отче пука!
(Само правду њим' твори)
Бранит' њина храбра рука
Одъ напастій найгоры:
У Карибдисъ и у Сцілу
Слав' ће за Те скочити:
Сам' народность нѣму милу
Ты му брани и штити. —

Срећно доша свимъ на радость
Ца р е нововѣнчаный!
Да у Т е б и барма сладость
Већь окусе Славяни;
Мећ' коима нађешъ триста
Белрофонта, Тезеа!
И храбріихъ іошъ заиста
Одъ Акилла, Персеа! —

(*) Пѣва се као и: " Благословенъ да намъ буде. „

(1] Аустрински.

(2) Ово є свима Славянима сама природа у срце укорѣнила.

(3) Ломбардинско-Млѣтачки-

(4) Никадъ незаборављеногъ Фердінанда бывшегъ Цара Аустринскогъ кои є уобште име " добрый „ присвоіо.

(5) Као Бечліс.

VIII.

ЛѢТОПИСЪ
ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ ДАЛМАТИНСКЕ И ХЕРЦЕГОВАЧКЕ.

1, Почетакъ долазка Грчки Владика у Херцеговину.

Антѝмъ (*) Грчкій првый Митрополитъ, дођe изъ Цариграда у Мостаръ год. 1776. Онъ е быо рођеный Цариградскій Гркъ, и пошто прође крозъ сву Херцеговину, и прегледа све по ньой, учини му се сасвимъ чрезвичайна, да се никако у ньой обикнути ніе могао; узме дакле некакву несвѣсть у главу, да онъ неможе ни на кои начинъ по нѣгову плану изићи на край. Те исте године остави завазда Херцеговину, и упути се преко Румеліе у Софію градъ Бугарскій, а одатле напише писмо у Цариградъ у велику цркву, являюћи Патріарху, да онъ оставля свою богодану Епархію, извинуюћи се сотимъ, да се никако неможе међу Херцеговцыма обикнути, него за вышу користь, питаюћи допуштенѣ, да свога Архідіакона кириъ Ананіа рукоположи за Ми-

---

(*) Ни єданъ Грчкій Митрополитъ неподписуе се съ Презименомъ, него само по Єпархіи, на пр. Босанскій, Херцеговачкій и пр.

трополита Херцеговачкога. И тако добіе дозволенѣ са Епистоліомъ Патріаршескомъ синодално потврђеномъ, те іошь съ два Митрополита, и онъ трећій, посвете Архідіакона Ананіа за Митрополита Херцеговачкога, и преда му свою Епархію, а онъ баяги одатле оде у Русію.

Киръ Ананіе, новопосвећеный Митрополитъ, врати се у свою Херцеговачку Епархію, и дође торжествено у Мостаръ год. 1778. Одма съ почетка покаже се жестокъ, съ напраснимъ Грчкимъ духомъ, и противникъ свакога доброга поредка. Найпре метне жижку по Монастирима; такођеръ заметне раздвой (тарафе) међу Мостаранима, ласкаюћи себи, да ће тако найлакше накупити собраная имћнія. Понайвыше уздигне се срдито противъ Свештенства, премда се према њему испрече нѣки Монастирцы, особито Братія изъ Монастира Житомислића, браневши свою смирену и богобоязливу слободу. У оваковомъ обстоятелству ядный простый и неразумный народъ Мостарскій безъ икаква разсуђеня користнога, разцѣпи се у двое, едни држећи страну Митрополитову, а други Калуђерску. а трећи ни чію! И тако започне се међу њима жестока свађа. Митрополитъ є доказивао свою правицу овымъ рѣчима: „ Я самъ бре! царскій човѣкъ, и бератъ санбія (притяжатель царске Дипломе), я имамъ власть, како годъ хоћу, онако могу, и т. д. “— Небы ли подобніе было рећи: я самъ, синцы мои, слуга Ии-

суса Христа, и црковный Свештеноначалникъ; научите се одъ мене, яко кротокъ есамъ, и смиренъ сердцемъ. Мат. 11. 29.

Видећи Митрополитъ, да нѣки Мостарани яко бране Монастирце, отиде брзо у Травникъ Везиру, тужећи се Честитомъ Господару, да има єданъ Монастиръ, кои се именуе Житомислиѣь, и у нѣму нѣколико чупавы калуђера, кои су преко мѣре посилили (похасили), противе се царскимъ людима, то есть, нѣму као Владицы, и Честитомъ Господару, као цареву Везиру; да су призвали къ себи Христіане Мостарске, те су съ њима у свакому договору; да су писали и каурскому кралю, па имъ є послао мандате, и топове, праха и олова; да су се приправљли, да одмеђу раю, и да удараю на царске градове. „Већь дай ми, веляше му, Честитый Господару, твога єднога валянога човѣка, да идемо, да то зло претечемо, и оне злочинце да ій найгоромъ смерти казнимо.“ На таку тужбу Везиръ даде му свога Делибашу, те заєдно доѣу у Мостаръ. Делибаша позове къ себи у мешћему (судъ) Монастирце и Мостараве и прочита имъ кадіа везирску буйрунтію. Чуюћи за то Мостарски Турцы, да ће калуђери и нѣки Мостарски Христіани зло пострадати, полети њи много на мешћему, вичући у савъ гласъ: Мы смо сви ямцы за њи. Мы! за оваку праву царску раю; валай билай (богами) оваке праве рае неима у цара! они нису ништа у тому криви, колико есмо ли мы! а

ты Делибаша одма яши; ко те е довео, онай нека ти и плати попутину, и т. д. " И тако Митрополитъ морао є платити Делибаши савъ путный трошакъ.

Иза тога почне Митрополитъ страшно претити Калуђерима, говорећи и поручујући имъ: „ зайста или моя глава, или ньіова „ — Калуђери пакъ видећи себе у великой опасности, и немогући стату съ голымъ трбусима противъ ражня, принуђени буди оставити свой Монастиръ и свое любимо отечество! и побћгну преко Метковића у свету Атонску гору; ови по имену: Іеромонахъ Серафімъ Скуванъ, Іеромонахъ Партеній Надаждинъ, Іеродіаконъ Іоаникій Верцыћь, Ђакъ Савва Периновићь. Чини ми се, да є послћ због тога побћгао у Далмацію и Спиридонъ Кузмановићь, сынъ Алексе Кузмановића Милорадовића, бывши тада и онъ Іеродіаконъ у истомъ Манастиру Житомислићу. Затимъ Митрополитъ дигнувши съ пута себи сваку драчу, поступао є по Херцеговини, како є самъ захтћвао. И онъ доживши своя лћта, разболћ се и умре већь старъ одъ наравне смрти 1802 Іануарія 6 и укопанъ є поредъ Мостарске цркве.

Те исте године буде на нћгово мћсто изабранъ у Цариграду и посвећенъ за Митрополита Херцеговачкога киръ Іереміа, Гркъ и Цариграђанинъ, и дође у Мостаръ год. 1803. Съ ньимъ дође еданъ нћговъ чрезвичайный Діаконъ Ігнатій, кои му є управляо са свимъ нћговымъ пословима.

Тадъ е быо у Мостару Аянъ (заповѣдникъ) Али-ага Дадиħь, о кому ее зайста може реħи, да ніе, нити ħе Мостаръ онакога другога правдолюбива Муселима запамтити. Онъ е миловао и браніо одъ сваке зле натасти сиромашну и кукавну раю; притомъ противіо се према противнымъ зликовцыма и насилницыма и самымъ царскимъ людима, ніе имъ допуштао како су они хотѣли, само имъ е давао по нѣкою рутину даціе, доказуюħи имъ, да неможе сиротиня више давати. Тому позавиде многи Мостарски Турцы, а занайвыше што имъ ніе давао, како су они хоħели глобити и трти раю. Састану се дакле између себе, и договоре се нѣки Вицухи и Улема (Надзиратељи и Књижевницы), и опану га кодъ Везира Босанскога, кои му почне грозити страшно. Кадія у договору съ Улемомъ, зовну га еданпутъ съ преваромъ у Мешħему, пакъ му даду по ньіховомъ обичаю едну кафу да попіе. Како е изпіе, одма се разболи, и тай часъ однесу га нѣговой куħи, и истый данъ умре напрасно, по свой прилицы да су га отровали. Онъ наконъ себе остави три своя сына, то есть: Мемиш-агу, Хаџ-агу, и Ахмет-агу. Послѣ нѣгове смрти постане Аянъ Мостарскій нѣговъ найстаріи сынъ Мемиш-ага. И нѣга исто Вицухи Мостарски облажу кодъ Везира. Одма Везиръ пошалѣ свога турнацію, и наложи му, да га гледа како съ преваромъ смакнути. Турнаџіа дође у Мостаръ, и едну ноħь домами на

вѣру къ себи у конакъ Мемиш-агу Дадића, те га удави у Челебића кућама. То се све догодило одъ прилике године 1811.

У томъ се побуне нѣки Мостарани, и устану са оружіемъ у рукама противъ турнаціе, и истераю га, те едва съ главомъ побѣгне безъ обзира, а метну за Аяна опетъ другога Дадића Хаџ-агу. Они први клеветницы непрестану панькати и нѣга Везиру. Овай се разлюти, и одма скупи силну войску, числомъ 32,000 и предъ ньима пошалѣ свога Ѣехая-пашу, а съ ньимъ іошь шесть Паша, и деветъ Капетана; сви ови дођу у Мостаръ съ великомъ и силномъ войскомъ године 1813. Свакъ може у своіой памети разсудити, какво се страшно позориште овдѣ готовило, и жалостно окончанѣ! — Пошто ова страшна, силна и разярена войска груне у Мостаръ, одма побѣгну обадва Дадића нѣкудъ у села, те се негђе сакрію; тако и други многи Турцы и Христіани учине. Войска се мало утиша отпочиваюћи. Говори се, да су тада потайно отишли къ Ѣехая-паши Вицухи и Улема Мостарски съ Діакономъ Игнатіомъ (будући да су ови зликовцы были велики непріятельи Дадићима и свой сиромаши), и да су му рекли: „Сада или већь никада Господару! сѣцы главе и узимай паре царскимъ издайницыма и противницыма и проч. “Ту попишу по имену све оне, кои су држали страну Дадићеву, грађане и селяке, како Турке, тако и Христіане съ Кршћа-

ними, а и были су сви Христіани съ Дадићеве стране. Одма иза тога по заповѣди Кехая-паше врисну разярени Пашаліе, полете изненада по кућама, и стану люде везати а куће робити! Кадъ доста ньи похватаю окую у гвожђа 34 Христіанина, па ій побацаю све у Магазу у кућама Паше Хаџомеровића; на истый начинъ побацаю Турке у тавницу. Єдног дана затимъ учини се жалостно и страшно позориште! Изведу изъ затвора 17 праведны Христіана, те ій све посѣку на Суходолиня; тай истый данъ предъ градомъ посѣку 9. кршћана; а у граду на мосту (ћупріи) удаве 13 Турака безъ икаква суда. Ахъ за кои узрокъ бризгаю млазови праведне крви!? — Очевидцы кажу, кои су и данась живи, да є иза тога дошао къ затвореным Христіанима Діаконъ Игнатій, пакъ имъ говоріо. „Паре! Паре! Паре бре, оли мртве главе!“ — Ядни Христіани видећи се у великой и тужной невольи, а сувыше то, што имъ є дотужило тежко гвожђе; погоде се съ Діакономъ Игнатіомъ, да ньи 17 люди 50,000 гроша (*) плате. Пошто те паре саставе и даду, опросте се гвожђа и затвора. Онда почну Пашаліе съ Діакономъ Игнатіомъ хватати и друге Турке и Христіане, како по Мостару, тако и по селима. Многе ій посѣку, а многе одъ ньи и уцѣне.

(*) Онда є грошъ вало, колико данась Цванцига, эръ талиръ вредіо є 6. гроша.

Утомъ нађу и обадва Дадиħа, пакъ ій посѣку, поплѣне имъ куħе, и однесу безчислене драгоцѣности: бисеръ, злато и сребро. У овой прилицы оваково варварско поступанѣ Игнатіа Діакона, ели могло быти безъ соизволеня Митрополитова?! — Кадъ се ово све овако наопако догађало, у истой год. (1813) появи се у Мостару страшный моръ (куга). Нѣколико Мостарски Турака саберу се потайно, и пишу све по реду Султану у Цариградъ, жалеħи му се, како су страшно претрпѣли на правди вишнѣга Бога овай ненадный и немилосный догађай. Султанъ примивши ньову жалбу, одма имъ пошалѣ свой ослободителный Фермань, претеħи смртномъ казни свима виновчниыма. Кадъ Паше дочую за тай царскій Фермань, одма распусте воиску, и разиђу се свакъ своіой куħи. Чини ми се да су послѣ тога, ако не сви, нѣколико Паша смртно казнѣни.

Єдна се мука скине, а друга се навали. Паше съ войскомъ оду, а запраши грдна куга! Народъ преплашенъ разбѣгне се, нѣкои по селима, а нѣкои у Дубровникъ, кудъ є ко пріе могао измаћути. Іереміа Митрополитъ съ Игнатіемъ Діакономъ побѣгне у Монастиръ Житомисліħе. Послѣ до мало времена врати се Діаконъ Игнатій опетъ у Мостаръ, заръ може быти да гледа, неħе ли му опетъ штогођъ изиħи за рукомъ; али изненада, о чемъ ни мисліо ніе, спопадне га жестока куга, те ти съ ньимъ тре-

сне о тле. Боловао є мало дана, и изпусти свой немирный духъ.

Митрополитъ Іереміа, и онъ разболи се одъ куге, и умре у Монастиру Житомислићу год. 1815 Іуліа 29 и укопанъ є више цркве подъ дубомъ.

Тада є быо у Сараеву Босанскій Митрополитъ киръ Калиникъ; онъ є имао кодъ себе свога сестрића Іосифа Іеродіакона, кога є рукоположіо само у праздно име за Епископа Кратовскога у Цариграду, одъ прилике год. 1812. Они су обадвойца были Цариградски Грцы. Како є киръ Іереміа у Херцеговини умрео, одма киръ Іосифъ полети у Цариградъ, те ти закупи, и смћсти на себе Епархію Херцеговачку; ту га наименую Митрополитомъ, и даду му бератъ год. 1815. Докъ се онъ тамо забавляо, за некакве свое послове, надзиравао є Мостарску Митрополію Іеромонахъ Серафіимъ Танићь (Обрадовићь) Житомислићанинъ. Текъ год. 1817. доле киръ Іосифъ у Херцеговину, и затече Танића у Мостару, кои є сиромахъ одъ Іосифа велику муку претрпіо. Ни овай Митрополитъ ніе заисто, ништь изостао иза нћговы предшественика у владаню, ако ніе што разширіо удалћ и удублћ! — Овай Іосифъ Митрополитъ мене є рукоположіо у Мостарской цркви 1829 Декем. 25. Свћштеносцемъ, Чтецемъ, Иподіакономъ и Діакономъ, а 1830 Іануаріа 1. Іеромонахомъ за Монастиръ Завалу, было ми є тада 19 година, будући да самъ се родіо 1810 Декем. 13.

При овому Іосифу Митрополиту обновила се Мостарска црква сасвимъ изнова, год. 1833 по новому вкусу, коя се може успоредити съ дулћиномъ, ширином, висином, и около нћ оградомъ, осимъ Пивскога Монастира, са свима Херцеговачкима Монастирима; довршила се

сасвимъ год. 1834; а год. 1835 у Недѣлю Православлія буде освештена одъ Митрополита киръ Іосифа у присуству многи Свештеника, и преименована буде одъ Покрова на Рождество Пресвете Богородице, због узрока, што у Грческомъ Мѣсецослову неима праздника Покрову Богородичну. Ова црква свршила се съ великимъ трудомъ и многимъ трошкомъ свію нашы Мостарски Христіана; такођеръ и съ великомъ помоћи нѣзины любезны сынова, а наше прекрасне браће изъ Дубровника и изъ Трієста, кои су е обдарили богатомъ милостиньомъ, и благоукрасили многоцѣнымъ прилозима у различитымъ вештима. Тога истога времена Митрополитъ съ договоромъ Мостарски Христіана опредѣле у нову цркву три Іеромонаха за Ефимере: Серафима Шолаю, Ананіа Периновића, и мене Іоаникіа Памучину. Такођеръ изберу између себе четири кмета (надзирателя) црковна, по имену ове: Г. Сима Ковачевића, Г. Іоанна Шотрића Г. Николу Зеца горњега, и Г. Христана Христића Околиша. Тако начине међу собомъ и єданъ малый Уставъ, подъ заклетвомъ, да га имаю точно сви испунявати. 1) Обвезуе се самъ Митрополитъ, да се неима одсадъ мѣшати у никакве црковне прилоге, нити насилно грабити ій, како у новцыма, тако и у вештима. 2) Црковне никакве ствари да се недаю у заямъ, ни на чію послугу. 3) Митрополитъ да неможе самъ беаъ договора кметова и прочи Христіана дигнути, ни друге намѣстити Ефимере Мостарске. 4) Кметови имаю дужностъ одправлята и надзиравати све црковне послове у свакомъ црковномъ случаю. 6) Кметови да имаю єданъ чистый Протоколъ, у кому се имаю записивати по именце сви прилози одъ побожны Христіана; такођеръ записивати у истый Протоколъ

расходъ за сваке црковне трошкове. 6) Црковне тайне да се имаю у опредѣлено време о цркви савршивати, а не на другомъ мѣсту, ту есть: исповѣдати, крштавати малу дѣцу, вѣнчавати, опоявати мртве, парастосе на трећой и седмой вечери за умрлога душу чинити. 7) Кметови у договору съ Митрополитомъ и съ нѣколико отмѣны Христіана, имаю сваке године мѣняти црковне клисаре и піятаре, кои се обично промѣнюю Априліа 25 на светога Апостола и Евангелиста Марка (*). Овакій лѣпый и благочиный поредакъ, кои се увео у Мостарской цркви, и кои се точно наблюдава, може се примѣтити, да у цѣломъ Турскомъ царству, ни у єдной другой Христіанской цркви нема. — Кадъ се ово све свршило, у истой години, ево ти дође изненада одъ Патріарха Григорія епистоліа изъ Цариграда, позиваюћи у њой киръ Іосифа хитно у Цариградъ. Овай се спреми, и пође на путъ Априлія 20 год. 1835, а на своемъ мѣсту остави свога Протосинђела Серафіма Ангелопола, кои му је управляо нѣговымъ пословима годину и више дана. Іуліа 27 год. 1836 стигне опетъ изъ Цариграда одъ Патріарха Григорія собор-

---

(*) Добро бы и паметно бы было, и време є већь, да се при свакой цркви заведу три Протокола: Раждаемыхъ Вѣнчаемыхъ и Умирающихъ, као што има по свима другимъ доброуређенымъ Државама, у коє требаю се записивати дѣца новорођена, то есть, кадъ су се родила и крстила, ко имъ є отацъ и мати, ко имъ є кумъ био и кои ій є Свештеникъ крстіо. Тако исто име и презиме женика и невѣсте, кадъ су се и одъ кога су се вѣнчали заєдно съ њиовымъ кумовима. Не манѣ данъ, кадъ є ко умрео и укопанъ био.— Ово любезни Мостарцы, започните вы први, па ће вашемъ примѣру слѣдити и други Свештенницы. — Некъ вамъ є ова ствар препоручена. Г. Николаевићь.

на епистоліа, и прочита се у Мостарской цркви. У ньой се обявльивало, да су киръ Іосифа премѣстили на Димитріадску Епархію, а на нѣгово мѣсто, то есть, на Херцеговину опредѣлѣнъ е Созуагатуполскій Митрополитъ киръ Прокопіе, Гркъ и Цариграђанинъ.

Прокопій дође торжествено у Мостаръ год. 1837 Фебр. 11. Народъ га сусретне изъ благодарности и понизности съ найвећомъ радости, мислећи сиромаси о нѣму другоячіе, али надежда ій е преварила. Онъ се мало задржи у Херцеговини, еръ те исте године у мѣсецу Ноемврію ево ти изъ Цариграда царскога єдного човѣка съ ферманомъ и жестокомъ епистоліомъ одъ Патріарха Григоріа, у коіой обявлюе Свештенству и Христіанима, да е Митрополитъ Прокопіе іошь съ 5 Митрополита много преко мѣре великой цркви сагрѣшіо, и за тай узрокъ валя да иде у заточеніе, него да му се све нѣгове движиме ствари у Мостару препишу у єданъ чистый Протоколъ. И тако онай царскій посланикъ узме са собомъ Митрополита Прокопіа, те га одведе чакъ у Кесарикападокію у заточеніе год. 1837 Декем. 13.

Иза тога у истой години, истога мѣсеца Декем. 25 стигне опетъ нова епистоліа изъ Цариграда одъ Патріарха Григоріа, у коіой дава на знанѣ свима и свакому, како е одређенъ за Митрополита Херцеговачкога Епископъ Діопольскій Г. Аксентій Петровиђь, кои е быо у Епархіи Митрополита Ђестендилскога у Булгаріи. Онъ дође у Мостаръ 1838 мѣсеца Априліа 1. на великій Петакъ. Овай Г. Аксентій по племену е и єзику рођеный Бугаринъ, родіо се у Самокову граду одъ прилике 1794, одъ оца Петра и матере Митре. Учіо е науке, како на Славенскомъ, тако и на Єлиногрческомъ єзику у

оном̑ъ велнкомъ Ставропигіалномъ Монастиру св. Іоанна Рильскога, гдѣ и нѣгове свете моћи почиваю; (нѣгова се лѣтна память свршуе Октов 19.). Г. Аксентій добро е искусанъ и у Славенскомъ и у Грчкомъ езику; осимъ тога зна и Турски добро говорити. У црквенымъ обредима, у правилу и у пѣнію точно е совршенъ. Онъ е рукоположенъ Свештенодіакономъ у Монастиру Рильскому; потомъ залюби га Митрополитъ Ћестендилскій, киръ Артемій, узме га къ себи, и постепено рукоположи га само у празно име Епископомъ Діополскимъ.

У Мостару 1847

І. Памучина.

---

2. БИБЛІОГРАФІА.

а. Писмо, као свѣдочанство Венеціанскогъ прозелитисма.

Чѣтномѹ оц̑ѹ Ігѹмен̑ѹ Ѳедосію и оц̑ѹ аѵрамію и свїем̑ Іеромонахомъ и сщенико̑ православ̑ни̑, Здравїе полезное, и дѹшевно спасенїе и радос̄ останко̑ рекши нами и чадо̑ наш̑и по наредѹшнѣ врїеме.

Знамо дасвакїй православнїй желїй срц̑емъ и дѹшо̑ да вѹде слобода и миръ цр̑квамъ, и хр̑тїано̑, и сщенико̑ православн̑и кои слѹже, а ѿметникомъ п̄да и жалос̄, онде (onde) ткосе озивлѣ, єзикомъ и срцемъ и з̓ дѹшомъ садее дошло врїеме дасе позна помотьи и дабанѣмъ за ѿкѹпити свой законъ и свое цр̑кве, не єдѹ банъ све, онде молимъ васъ свїе̑ вишеименовати̑ дѹховни̑ и мирски̑ православни̑ да намъ дате рѹкѹ помотьи обилнѹ заради цр̑кава, саде

намъ сбе за новцїе стой, сто сщеника и добрїе хр̃тїана свакїй по єданъ дададе ѿкупили-бисмо свое, цркве, онде таковамъ страшнога сѹда, на кои имамо дотьи радите скоро и тепло кѹпити и предати у рѹке шїор Зорзїй Габѹ а онтье нами послати да и мїй сиромаси тамо метьѹ васъ со очима дотьемо, и нашима сиромашкима кѹтьама, сѹжанство мочивѹне и неволачинїй познати принципа кою напасть трпїй родъ хр̃тїанскїй и насилїе ѿ сѹпостата и ѿметника, коисе полажѹ напометьу цр̃кве и пѹкъ дакле саде брїеме ради любави Божїе скорѣище и храбро да се ѿкѹпимо зашто сѹпостати како и демони на насъ зли раде сновци да пресиекѹ. ветье докее врїеме и гвоздїе крѹтье пришлите и дневи и нотьи и отомъ радите састахите и како што скѹплате Габѹ предайте, а сщеници свакїй по своей Нѹрїи тайно и мирно да скупїй уписѹютьи ткое што дао, и остаемо целѹютьи вамъ десницѹ и поздравламо све овтьено.

Ѹ Млецїе на 9 Окт. 1761.

Михаилъ Простра." Мио Вѹиновичъ. Тьѹро Мочивѹна иже и писа (*).

---

6. Писмо Патріарха Пекскога Мойсеа тадъ е у визити быо у Далмаціи.

Мωѵсей мл̃тїю бж̃їєю архїєп̃скпъ Пекскы вѣсем̃ срблѣ̃ и блгар̃ѡ̃ и вѣсего Иллирика Патрїархъ.

Смѣренніє наше пишет̃ къ бг̃охранимою Епархїю Далмацїискѹю. Савасеми сѣли їєнѹрїами, Пр̃ве бг̃олюбазномѹ Ієпкпѹ. и блговѣнним протопоп̃а и поповом, и иже ва хр̃а бг̃а блг̃очетивимъ Ордарш̃ Кавалїєром̃, Харамбашамъ, и прочимъ воинственнаго реда. и осталимъ хр̃столюбивим

(*) Оригиналъ находи се у Г. Пароха Книнскогъ Стефана Новаковића.

хрстїанwм. вѣликимже и среднимъ, кои ва православнѣи вѣрѣ живѣтѣ, и коисѣ повинуѣтѣ бжїемѹ закономѹ и нашемѹ ѹмѣреннію. Мир и радwсть да иматѣ w̃ хр̃а бг̃а, и покѹшб̃ прѣчстїа его вг̃о мт̃ре, и помощь с̃ты прос̃тль Србскы. а w̃ нашего смѣренніа мл̃тва и блвенїе коуди сабасѣми вами. по сѝ вѣсто коуди православїю вашѣмѹ моп̃ ва гдѣ вазлюбленна чѣдца. како бжїемь промислw̃ изволисѣ нашѣй мѣрности изити касим̃ прѣдѣлѣ̃ босанскиѣ Бпархиѣ, приспѣхомже н ка краинѣ алити хотара држави прѣсветлаго принципа, посещѣнїа ради бг̃омь варѹченнагоми стада слов̃ьсни а̃ваць, н посилѣ нашѣѫ мѣрности поучителнаго ради наставлннїа по оустав̃ стw почившихъ братїи наши патрїархwв̃, прѣжде нас̃ кивши, и ватиѝ нашѣй мѣрности приходещи. Пріидошеже ка нашемѹ ѹмѣреннію w̃ бг̃о спа̃ѣма̃го монастнра зовомаго Крка прѣподовнѣишїи чт̃ни їгѹме с̃тие ообтѣлы wноѣ кѵ́р Моисей, и проїгѹмень кѵ́р василиѣ, и сабратїами. и бл̃вишесѣ оу нашѣй мѣрности. Принешеже ка на̃ и писанїѣ принѣсоше w̃ прѣжде с̃тw почившаго блженнаго гда̃а и брата нашего Патрїарха Кѵр Iwанна. блвително подателно пнсмо, и ѡ̃ остали патрїархwв̃, и митрополитwвъ босански, и обладатель далмацїински, цюсѹ ѡ̃сталпли с̃томѹ монастирѹ храмѹ с̃ты архїстратига Михаила и гаврїила поради Онмїама. Прве кистанп. и бишвичина и мокрополѥ и тьебрьсковить, и ѹгр̃скыи и радѹчитьи. Того ради повѣлѣваю вам, и повас̃ ѣгоже кг̃ъ произволить, ничтоже w̃ те заѣлаахъ невазимати ни кирне аспри, ни крачнинѣ, ни ѣзархїѣ, ни дрѹго ничтоже, да нест̃ блвено w̃ десници вишпго такождеже и w̃ нашего ѹмѣнїа, тако давѣсте ѝ инако да нѣкоудѣть. Писахъ въ лѣто ҂ѕ̂с̃к̃в̂ а рокѹ бг̃а слова ҂а̂ѱ̂д̂і̂ мц̃а априлиа иї̃ Iнк̃тїw ѹ драговитьѹ. (1714).

3. СРБСКЕ ШКОЛЕ У ДАЛМАЦИИ.

Као што смо у Магазину ланьске године обећали, саобштавамо овдѣ и за ову годину станѣ српски школа у Далмаціи. Жао намъ є што никаквогъ повольногъ извѣстія о напредованю школа наши ове године дати неможемо. Узрокъ є томе, што простый народъ, кое због сиротинѣ, кое због немарности, дѣцу свою у школу неће да шалѣ; но и томе, што се свѣтовна власть слабо за унапредованѣ овы наши школа старала, нити є помоћь новчану Свештеницыма, кои су дѣцу учили, дала. — Было є и досадь по Далмаціи доста школа по селима и градовима, али будући дасу по крою и у духу таліанскоме (!) то нисмо ихъ, нитићемо ихъ, докъ такове буду, међу школе наше народне уписивати. — Нашихъ є школа у 11. Надзирателства ове године само 13 было, кое су походили 242 дѣце. — Праведно се надати можемо, даће идуће године одма болѣ о томъ важномъ предмету провиђено быти, и даће влада свуда народне школе у нарадномъ єзику завести; а ми ћемо ихъ читательнма Магазина вѣрно саобштавати.

* . . . .!

---

4. СМРТНИ СЛУЧАЕВИ У ГОД. 1847.

Мойсей Вукшинѣ Адм. Монаст. Ластве одъ год, 67.
Григорій Радуловинѣ Парохъ Кеннекій „ 40.
Георгій Ђучинѣ Парохъ Пелинова „ 60.
Гавріилъ Бѣдовъ Іеромонахъ М. Крке „ 38.

СОДЕРЖАНІЕ.

I. Далмаціа.
Окружіе Дубровачко . . . . . стр. 11
II. Краина Босанска . . . . . „ 70
III. О проповѣданю.
1. Важность и потреба да свештеницы народу проповѣдаю . . . . » 83
2. Начинъ проповѣданя . . . . „ 87
IV. Обичаи.
О уговору сватбе и сватова у Рисну „ 98
V. Забавно и морално.
1, Народне преповѣдке . . . . „ 116
2. Народнѣ пословице . . . . „ 121
3. Народнѣ загонетке . . . . „ 124
4. Одгонетке . . . . . „ 129
5. Нѣколико мои примѣчанія . . „ 131
6. Продуженіе одъ 1847 . . . „ 136
7. Шальиве приповѣдчице . . . „ 138
VI. Библіографіа.
Найновіе србске кньиге . . . . „ 140
VII. Стихотворенія.
1. Народности србской . . . . „ 161
2. Пѣсма къ браћи Славянима . . „ 162
3. Сонетъ Петру Петровиħу Нѣгошу „ 166
8. Животъ на овоме свѣту . . . „ ivi
5. Честитанѣ Цару Францу Іосифу I. „ 167
VIII. Лѣтописъ православне цркве Далматинске и Херцеговачке.
1. Почетакъ долазка Грчки Владика у Херцеговину . . . . . „ 169
2. Библіографіа.
а) Писмо, као свѣдочанство Венеціанскогъ прозелитисма. . . . . „ 181
б) Писмо Патріарха Пекскога Мойсеа кадъ е у визити био у Далмаціи „ 182
3. Србске школе у Далмаціи . . 184
4. Смртни случаеви у год. 1847 . ivi

ГГ. Пренумеранти стални.

Благодѣтель сваке године кн. 100

БЕЧЬ.

Г. Теодоръ Петрановиħь, д.ръ права и чинов. при Міністеріуму Правосудіа 4
„ Вукъ Стефанов-Караџиħь србскій списатель 1
„ Ђорђе Даничиħь 1

БѢЛА.

Г. Иліа Злоковиħь протоп. и Надз. 1
„ Игнятъ Злоковиħь адм. Кумбор. 1
„ Христифоръ Ђуциħь пар. Іошнч. 1
„ Никола Цвѣтковиħь пар. Баош. 1

БУДВА.

Г. Инокентій Павловиħь адм. 1
„ Филипъ Тановиħь пар. Майн. 1
„ Синесій Давидовиħь игум. Праск. 1
„ Марко Греговиħь пар. Кастел-Ласт. 1
„ Петроніи Давидовиħь адм. М. Град. 1
„ Василій Перазиħь јером. „ Режев. 1
„ Георгій Суħиħь Свештеникъ 1
„ Стефанъ Любиша секрет. ком. 1
„ Вуко-Врчевиħь „ „ 1

ГОЛУБИЋЬ.

Г. Никола Плавша протопр. и Нзд. 1
„ Никола Плавшиħь пар. Стрмич. 1
„ Никола Дондуръ адм. Жагров. 1
„ Петаръ Саблиħь сав. клир. 1
„ Божо Зелембаба посидентъ. 1

ДРНИШЬ.

Г. Неофитъ Нѣгушъ адм. 1
„ Стефанъ Вуйновиħь адм Тепл. 1
„ Стоянъ Мирковиħь адм. Баляч. 1
„ Петаръ Міовиħь посидентъ 1

ЗАДАРЪ.

Г. Атанасій Чурлиħь архім. 1
„ Герасимъ Пстрановиħь проф. кл. 4
„ Никола Вуйновиħь ц. к. катіх. 1
„ Іованъ Шушиħь проф. кл. 1
„ Кипріанъ Стануловиħь „ 1
„ Христифоръ Мусиħь адм. Задар. и Над 1

Г. Іосифъ Ковчаревићь адм. Ислам.		1
„ Георгій Кордићь пар. Смок.		1
„ Іованъ Божићь ц. к. речистр. у Триб.		3
„ Перо Петрановићь пок. Тодора		2
„ Нико Вуковићь тргов.		2
„ Раде Обрадовићь тргов.		1
„ Гавро Глишићь тргов.		1
„ Давидъ Илићь тргов.		1
„ Божо Петрановићь тргов.		1
„ Іово Катурићь фабр. розоліа		1
„ Петаръ Оливерићь ковачъ у Смок.		1

ГГ. Клирицы.

Г. Симо Добріевићь свр. кл.		1
„ Іоакимъ Амановићь	V кл.	1
„ Іосифъ Теодоровићь	„	1
„ Андріа Балићь	„	1
„ Симо Опачићь	„	1
„ Іованъ Урукало	„	1
„ Марко Кулишъ	IV кл.	1
„ Никола Нѣгушъ	III кл.	1
„ Григорій Митровићь	„	1
„ Гаврилъ Руцовићь	„	1
„ Атанаеіа Іветићь	„	1
„ Антоній Радошъ	„	1
„ Стефанъ Чуквасъ	„	1
„ Іованъ Радовићь	„	1
„ Димитрій Зецъ	II. кл.	1
„ Іованъ Радановићь	„	1
„ Іоанъ Брчићь.	„	1
„ Тома Траживукъ	„	1
„ Іаковъ Вуковићь	„	1
„ Іоакимъ Трескавица	„	1
„ Іованъ Гривићь	„	1
„ Андріа Павасовићь	„	1
„ Никола Влачићь	„	1
„ Спиридонъ Стѣпаничићь	I кл.	1
„ Михайлъ Аврамовићь	„	1

М. ДРАГОВИТЬ.

Г. Іеротей Ковачевићь игум.	2
„ Иларіонъ Торбица Намѣс.	1
„ Іаковъ Радуловићь іер. и за сыновца Антоніа	2
„ Божо Катићь посидентъ	1

Г. Антоній Міовићь адм. Имоск. 1

КНИНЪ.

Г. Стефанъ Новаковићь пар. Книиск. 1
„ Спиридонъ Добріевићь пар. Вербн. 1
„ Савва Новаковићь діаконъ 1
„ Теодоръ Синобадь трговацъ 1
„ Стефанъ Вуятовићь „ 1
„ Стефанъ Матіашевићь профосъ 1
„ Спиридонъ Панићь крчмаръ 1

КОСОВО.

Г. Макарія Вукадиновићь адм. и Над. 5
„ Иліа Поповићь капеланъ. 1
„ Михаилъ Поповићь адм. Биск. 1
„ Антоніа Радуловићь пар. Полач. 1

М. КРКА.

Г. Стефанъ Кнежевићь архім. 10
„ Спиро Кончаревићь пар. Ервенич. 1

КОТОРЪ.

Г. Хрисантій Николаевићь адм. 1
„ Вукола Поповићь ц. к. катих. 1
„ Константинъ Іовановићь свешт: и учит. 1
„ Спиро Лазаревићь пар. Ораов. 1
„ Іованъ Аврамовићь адм. Рисан. 1
„ Филипъ Костићь пар. Радов. 1
„ Димитрій Василѣвићь пар. Убал. 1
„ Трифонъ Комненовићь адм. Кривош. 1
„ Никола Берберовићь капел. и учит. Морни. 1
„ Теодоръ Поповићь свр. клир. 1
„ Никола Радичевићь трчов. 1
„ Иво Мартиновићь „ 1
„ Іово Букилица „ 1
„ Лука Берберъ „ 1

КУЛА-АТЛАГИЋЬ.

Г. Георгій Вуйновићь пар. и Над. 1
„ Василій Войводићь пар. Бенков. 1
„ Трифонъ Кончаревићь пар. Карин. 1
„ Григорій Вунновићь адм. Билян. 1

НЕРЕТВА.

Г. Симо Пупићь адм. Неретв. 1

ОБРОВАЦЪ.

Г. Венедиктъ Кордићь адм. М. Ккупе. 1
„ Петаръ Олунићь адм. Билиш. 1

Г. Серафимъ Матавуль нам. М. Крупе. 1
„ Кирилъ Жежель адм. Обров. 1
„ Стефан Симићь трг. за сына Владим. 1

ПЕРОЙ У ІСТРІИ.

Г. Петаръ Маричевићь пар. 1
„ Іованъ Сундечићь капел. и Учит. 2

СКРАДИНЪ.

Г. Даміанъ Доброта пар. и Над. Братиш. 1
„ Силвестаръ Вучковићь б. пар. Скр. 1
„ Савва Блѣановићь пар. Ђевер. 1
„ Спиро Витасъ пар. Колар. 1
„ Кирил Арамбашићь адм. Доброп. 1
„ Іаковъ Ардалићь адм. Скрад. 1
„ Іованъ Будимиръ тргов. 1
„ Іованъ Крнета тргов. 1
„ Іованъ Бѣдовъ за сына Васу 1
Господична Катарина Синобадъ люб. срб. кньиж. 1

М. САВВИНА.

Г. Герасимъ Раповацъ адм. Мон. 1
„ Христиформъ Лумбардићь пар. Топал. 1
„ Данилъ Накићеновићь іером. 1
„ Андрей Лазаревићь пар. Мокр. 1
„ Іованъ Чуквасъ пар. Сасовић. 1
„ Петаръ Аврамовићь адм. Подс. 1

СПЛѢТЪ.

Г. Нико Димитровићь трговацъ и родол. 6

ТРІЕСТЪ.

Г. Иліа Русовићь капетанъ изъ Новога. 1
„ Іово Іакшићь. 1
„ Богданъ Познановићь 1

ШИБЕНИКЪ.

Г. Теодоръ Шушићь протопресв. 1
„ Григорій Вулиновићь кап. и Учит. 1
Госпоя Марта Димитровићь 1
Г. Спиро Поповићь люб. ки. 1
„ Перо Ковачевићь за сына Любислава. 1
„ Симо Кулишъ за сына Тода 1
„ Нико Девићь за сына Луку 1
„ Симо Симићь тргов. 1
„ Андріа Іовићь тргов. 1
„ Никола Милетићь тргов. 1
„ Кузманъ Петранеовићь тргов. 1

Г. Савва Омчикусъ тргов. 1
„ Лазо Рашковићь тргов. 1
„ Паво Іовићь тргов, 1
„ Іово Петрановићь тргов. 1
„ Библіотека прав. Общт. Шибен. 1

Предбройницы за год. 1848.

ДАЛМАЦІА — ДУБРОВНИКЪ.

Высокор. Г. Іереміа Гагићь надв. совѣт. кавалѣръ и консулъ Рус.

Гг. трговцы: Христифоръ Лучићь. – Браћа Шкулѣвићь. – Стефанъ Ђурасовићь. – Лазаръ Павковићь. – Спиро Опуићь. – Алексан. Опуићь. – Христифоръ Н. Мичићь. – Лазарь Поповићь. – Ђуро Ковачевићь. – Ристо С. Ковачевићь. – Христифоръ Поятина. – Іово Бравачићь. – Евтво Периновићь· – Ђорђо Н. Ковачевићь. – Божо Бошковићь. – Мићо Комненовићь. – Георгій Бравачићь. – Перо Павловићь. – Милошъ Марићь – Лесо Алексићь. – Стефанъ Бабићь. – Чедомиль Николаевићь. – Господична Анета Драшковићь люб. книжества срб. 24

БУДВА.

Г. Марко Ћеловићь родолюбац. 1

ЗАДАРЪ.

Г. Ante Brčić činov. kod Tribunala. 1

СПЛѢТЪ.

Гг, Браћа Куюнцићи 2. кн. – г. Лука Ристићь. – г. Петаръ Марићь трговцы. 4

ТРІЕСТЪ.

Пречест. Г. Никола Вуйновићь и Данилъ Буићь членови конс. карлшт. – Висок. г. Димитріе Владисавлѣвићь учитель. 3

СЕРБІЯ — БѢОГРАДЪ.

Высоког. Г. Лазаръ Арсеніевићь кавалѣръ, членъ сов. – г. Іованъ Стенићь главный секр. совѣта. – г. Іованъ Гавриловићь, началникъ финансіе. – г. Миливой Петровићь, ађутантъ княжескій. – г. Матіа Ванъ воспитатель у княж. двору. – г. Миланъ Давидовићь,

столонач, финансiи. – г. Павле Павловић воспитатель у дому княж. таста. – г Стефанъ Ковачевић изъ Дубровника трг.

Гг. Инцинирски практиканти: Андріа Стефановић. – Никола Марковић. – Никола Іовановић. – Миланъ Миловановић.

Гг. Ученицы философіе: Миланъ Петроніевић. – Петаръ Протић 2. кн. – Ефремъ Грунић.– Марко Матић. – Михаилъ Желѣсковић 18

ВАЛѢВО.

Високор. Г. Александеръ Я. Ненадовић, началникъ, княж, аѣутантъ, мајоръ и кав. 2. кн. – г. Іованъ Машинъ, докт. медицине и физик. – г. Павле Гудовић начал. среза тамнавскогъ поручикъ. – г. Іованъ Араповић пенсіонеръ србскій. – г. Ефремъ Ракић писаръ среза колубарскогъ.

Препод. Г. Григорій Илић наст. М. Боговаће.

Преч. Г. Петаръ Санић прот. валѣвскій и членъ консістор. Шабач. 2 кн. –г. Радойца Стефановић пар. Рибничкій. – г. Михаил Ковачевић пар. Петничкій. – г. Петаръ Томић пар. Ћелискій. – г. Василій Петровић учитель Бранковичкій. – г. Яковъ Дивљановић учит. каменичкій. – Александеръ Банъ изъ Дубровника учит. норм. найстаріе школе валѣвске и скупитель г. прен. 15

УЖИЦЕ.

Благ. Г. Петаръ Маринковић старіи учитель. – г. Иліа Наранчић люб. књиж. 2

БОСНА – САРАЕВО.

Г. Спиро Райковић трговацъ и апотекаръ. – г. Симо Пупић трг. 2

ЦРНА ГОРА.

Његово Сіятелство князъ Георгій Петровић Нѣгошъ презид. совѣта кн. 2 – – Петроній Луяновић архім. – г. Димитрій Милаковић какалѣръ. – г. Ристо Мичић трг. 4

ХЕРЦЕГОВИНА – МОСТАРЪ.

Препод. Г. Серафимъ Шолая Ефимеръ. – г. Іоанникій Памучина Ефимеръ. – г. Петаръ Чокорило Ефимеръ. – г. Вуко Шотрић за сина Георгіа. – г Перо Ковачевић за сина Мика. – г. Іово Зецъ за сина Стояна. – г. Іаковъ Аничић за брата Стефана. – г. Ато

Марковићь за сина Видака. – Іованъ Миличевићь за брата Васу. 9

М. ДУЖИ У ТРЕБИНЮ.

Преп. Г. Христифоръ Зотовићь игуманъ. – г. Евстатій Дучићь іером. – г. Василій Уляревићь іером. – г. Іоаникій Перовићь іером. – г. Никола Дучићь діакъ. – г. Савва Перовићь діакъ. – г. Гаврилъ Перовићьдіакъ. 7

М. ЖИТОМИСЛИЋЬ.

Преп. Г. Мелетій Плавша игуманъ. 1

М. ЗАВАЛА.

Преп. Г. Никодимъ Вуловићь игуманъ. 1

М. ДОБРИЋЕВО.

Преп. Г. Василій Кукавица игуманъ 1

НЕВЕСИНЪ.

Чест. Г. Іоанъ Папићь рођ. у Шибенику. – г. Іоанъ Говедарица парохъ. 2

До нѣколико мѣсецы изаћиће к XIV свезка Магазина за тек. 1849 годину. Хоћели и у будуће излазити, напредъ казати не можемо. То ће зависити одъ наши родолюба, ако се у већемъ брою на дѣло ово предплатити буду. Зато позивамо браћу нашу Свештенике и друге родолюбце Србље и Хрвате нека насъ у послу овомъ подпомогну. Еръ поредъ толики съ издаванѣмъ дѣлца овогъ скопчаны трошкова и трудова, а съ малимъ броемъ предбройника никако се у предузећу овемъ нашемъ уздржати далѣ неможемо.

Кодъ Учредника Магазина, а и кодъ књижара Браће Батара у Задру можесе добити по познатой цѣни одъ 30 кр. Магазини за ову, и за 1847 годину.

Учредникъ Магазина.

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ
РПСр II 35
1848.1